Маргарет Кенеди

ЛИХВАТА
рак на обществото

"Да не заемеш на брата си с лихва било пари с лихва, храна с лихва или каквото и да е друго нещо, което се заема с лихва."
(БИБЛИЯ, Второзаконие, 23-8)

"Аллах лишава лихвата от благодат и надбавя за милостинята."
(КОРАН, Сура Ал-Бакара, 275)

КРИЗА
причини и изход

Съставител и преводач
Владимир Богданов

ИК "Новата цивилизация" ЕООД

РОДОВО ИМЕНИЕ

Маргарет Кенеди

ЛИХВАТА
рак на обществото

Сборник от статии

КРИЗА причини и изход

Съставител и преводач:
Владимир Богданов

РОДОВО ИМЕНИЕ

© Маргарет Кенеди
ЛИХВАТА - РАК НА ОБЩЕСТВОТО

© Владимир Богданов - съставител и преводач
второ издание

Редактор Атанас Панчев

Коректор Цветан Андреев

ISBN: 978-954-8365-50-5

Формат 16/60/90; 9 п. к.

Предпечатна подготовка
ИК "Новата цивилизация" ЕООД

Печат
Печатница "ВИНИ 1837"

Всички права са запазени.
Никаква част от тази книга не може да бъде
възпроизвеждана в каквато и да е форма и
с каквито и да било средства без писмено
разрешение на автора и на издателството.

НА ВНИМАНИЕТО НА ЧИТАТЕЛЯ

Всички книги на ИК "Новата цивилизация" могат да бъдат закупени от верига книжарници "Хеликон", "Пингвините", "Сиела", "Нанси", както и от книжните борси "Болид" и "Искър".

За повече информация по темата на ваше разположение е и сайтът на в. "Квантов преход": www.kvantov-prehod.org

За вестника можете да се абонирате в най-близката поща, каталожният номер е №618.

РОДОВО ИМЕНИЕ

Маргарет Кенеди

ЛИХВАТА
рак на обществото

Сборник от статии

КРИЗА причини и изход

Съставител и преводач:
Владимир Богданов

Издателска къща "Новата цивилизация" ЕООД
София, 2012 г.

Уважаеми читатели,

Вие държите в ръцете си второто издание на «Лихвата - рак на обществото» на ИК „Новата цивилизация". Нашето издателство благодари на изтъкнатия последовател и радетел за биологично и екоземеделие Владимир Богданов, който си направи труда да състави сборник от статии и материали, запознаващи читателите с най-големия проблем на обществото – лихвата върху парите.

Книгата осветлява проблема, засегнат и в книгите на Владимир Мегре: финансовата система е основният лост, с който жреците, държат света в подчинение.

„Лихвата – рак на обществото" разкрива на хората тайната, с която днешните господари на света управляват живота и съдбите на милиони хора. В нея съставителят е включил статии на Силвио Гезел и професор Маргарет Кенеди, които ни обясняват защо съществуването на лихвата във финансовата система на държавата е главната причина светът да се развива „неустойчиво" и да върви назад в своето развитие.

Издателска къща „Новата цивилизация" ви пожелава приятно четене. Потопете се в истината за финансовата система на света.

Академик Атанас Панчев,
член на Руската Родова Академия;
Посланик на мира от 07.04.2008 г.,
избран на Международна лидерска
конференция в гр. Сеул, Южна Корея;
Магистър по право;
Издател на в. "Квантов преход";
Директор на Издателска къща
"Новата цивилизация"

„Парите са като говежди тор - когато ги разпределим равномерно, правим добро, а когато ги направим накуп - миришат.“

Клинт Мърчисън

„Държавните дългове са богатството на богаташите.“

„Колкото по-големи са дълговете, толкова по-голяма е безработицата.“

ПРЕДГОВОР КЪМ ПЪРВОТО ИЗДАНИЕ

Предлагаме ви сборник от статии и материали, които разясняват, по наше мнение, основната причина, поради която днес нещата в световната обществена система не вървят.

Без да се четат основните книги или без духовен водач за човек е много трудно да намери духовна опора в днешното разбъркано време.

„Да не заемаш на брата си с лихва, било пари с лихва, храна с лихва или каквото и да е друго нещо, което се заема с лихва" (БИБЛИЯ, Второзаконие, 23-19).

В КОРАНА лихвата също е категорично забранена.

За финансовата система днес всички специалисти са на мнение, че лихвата е нейна основна съставна част, без която тя не може да съществува.

Но за много малко членове на обществото е ясно, че посредством лихвата 3% от хората (най-богатите) отнемат ежегодно, ежемесечно и ежечасно 35% от трудовото възнаграждение на 85% от членовете на същото това общество...

Силвио Гезел (1862-1930 г.) е показал в книгата си „Естественият икономически ред" (още не е издавана на български език) пагубното влияние на лихвата върху трудовите отношения в човешкото общество. Днес неговите идеи се приспособяват към съвременните условия от Маргарет Кенеди, Иошито Отани, Дитер Зур, Хелмут Кройц.

Може би най-ценното в труда на Гезел е, че той дава не само анализ за вредата от лихвата, но и също така показва как обществото да отстрани този недъг. През 1932 г. в австрийския град Вьоргл цяла година успеш-

но е проведено това, което днес бихме нарекли „моделно изследване" на предложенията на Гезел с 3000 души. Постига се нечуван успех. 300 австрийски общини искат да въведат също тази система...

Но тези, които задкулисно дърпат конците, издават заповед: Гезел да се забрави! Ако се спомене – то само като утопист или ненормален. Случаят „Вьоргл" е ликвидиран в австрийския съд за 5 години...

Понеже е трудно да се намери в наше време автор, който кратко и ясно да указва Пътя, бихме желали читателят да обърне внимание върху предложения „Път" от Маргарет Кенеди (по Гезел).

Използвам случая тук да спомена и за други автори, които показват верния Път в днешната безпътица: Владимир Мегре в книгите си[33], Акти Штрохалм в неговата книга[34], Донела Медоуз в публикуваната тук статия (съпрузите Медоуз са едни от първите, които биха камбаната през 1970 г. с книгата си „Границите на растежа" – непреведена на български език).

Владимир Богданов

ПРЕДГОВОР КЪМ ВТОРОТО ИЗДАНИЕ

Драги читатели,

Вие държите в ръцете си второто издание на книгата **„Лихвата-рак на обществото"** (първото бе през 2006 година). Междувременно се случи това, което преди сто години предсказа Силвио Гезел (трудът му **„Естественият икономически ред"** бе издаден на български от издателство „Новата Цивилизация" през 2007 г.); преди двадесет и четири Маргарет Кенеди – в книгата си „Светът има нужда от нови пари" и преди пет – ние. През 2008 г. бе обявена СВЕТОВНАТА ФИНАНСОВА КРИЗА!

И, о, чудо! Оказва се, че тази криза е причинена от някои „лоши" банки, на които им бе помогнато с наливането на трилиони долари (естествено без покритие!) и започнаха да се издигат плахи гласове, че КРИЗАТА е отминала, ИКОНОМИЧЕСКИЯТ растеж започва отново. Корабът потъва нормално, вода има за всички. Името на Силвио Гезел никой не споменава. (Изключение прави може би немското икономическо списание **"Humane Wirtschaft"** ("Социална икономика"), което може да се чете в Интернет). Не се говори и за нобеловия лауреат от 1988 г. Maurice Alais – Морис Але (1911-2010), който в книгата си **"Economie et interet"** – (**"Икономика и лихва"**) проповядва фактически идеите на Гезел, на Библията и на Корана. А тези велики мъже показват КАК ДЕЙСТВИТЕЛНО ДА СЕ ИЗЛЕЗЕ ОТ ФИНАНСОВАТА КРИЗА!

Основен автор в нашата книга е Маргарет Кенеди. Последните 80 страници са написани от нея (*съкратен*

вариант на книгата й от 260 страници), а за началото на настоящото издание тя представя резюме (от 10 страници), които следват непосредствено след биографичните бележки за Силвио Гезел.

В медиите се спазва негласната уговорка да не се разясняват идеите на Гезел. Налага се мнението, че той е икономист-утопист, т.е. отпращат ви при Томас Мор и Кампанела.

Книгата „Лихвата-рак на обществото" може да прочетете и в Интернет, в електронната библиотека star05.net – раздел „Нов световен ред и тайни общества"...

Ако имате въпроси или нещо за споделяне, то с мен – преводач и съставител на тази книга – можете да се свържете по имейла ми: bog.vlado@gmail.com или на телефон 02/9879740.

Приятно четене!

Владимир Богданов

СЪДЪРЖАНИЕ:

Кой, все пак, е Силвио Гезел? 13

М. Кенеди – Светът има нужда от нов вид пари 19

Б. Литаер – Интервю: От недостиг към излишък 28

П. Мартин – Дали няма да ни бъде по-добре без богатите 37

К. Пфлугер – Парите 40

Жан Гимпел – Авариен план за нашата цивилизация 46

Д. Медоуз – Възможни само две версии за бъдещето 53

Л. Туроу – Като старите римляни 57

М. КЕНЕДИ – ПАРИ БЕЗ ЛИХВА И ИНФЛАЦИЯ 59

За М. Кенеди 136

Литература 137

Кой, все пак, е Силвио Гезел?

Биографични данни за Силвио Гезел

Силвио Жан Гезел се е родил през 1862 г. в Св. Вит, Източна Белгия. Майка му е била валонка, бащата – германец. През 1886 г. той заминал за Аржентина, където успешно участвал в деловия живот като търговец, фабрикант.

Честите стопански кризи там са навели този човек към теоретични размишления.

През 1900 г. Гезел се отдръпнал от активен делови живот и се преселил в Швейцария. В една ферма до Нюшател той се е трудил като земеделец, като същевременно се самообучавал се в различни клонове на икономическата наука. Практическия си опит и теоретичните си изводи той публикувал в ред печатни материали. През 1916 г. в Берн излезнал неговия основен труд: „Естественият икономически ред чрез свободна земя и свободни пари". До днес трудът е претърпял девет издания на немски език и е преведен на английски, френски и испански.

През април 1919 г. Гезел за малко не успява да провери в живота теориите си: по предложение на философа Густав Ландауер той е избран за финансов министър на Ваймарската република. Една седмица след избора му това либерално правителство е свалено от друго, комунистическо. В началото Гезел е обвинен в държавна измяна, но след това всички обвинения отпадат и той е оневинен.

Заради участието му в Баварската революция швейцарските власти отказват на Гезел разрешение да се завърне в имението си в Нюшател. Тогава той временно се заселва до Потсдам и малко след това е поканен от Франц Опенхаймер в разположената северно от Берлин колония Еден-Ораниенбург, където до смърта си през 1930 г. Гезел се занимава с писане и публикации.

Какво е искал той?

Той желал да направи невъзможна капиталистическата експлоатация, като с въведените от него свободни пари е принуждавал всеки, който притежава пари, да ги пусне незабавно в обръщение. Така се създава една икономика с нулева лихва.

Искал поземлената рента, която като лихвата е доход, за който не се полага никакъв труд, да се постави в обществени ръце, за да не може никой да живее на гърба на другите. Той е предложил да се откупи обработваемата земя от притежателите ѝ и обществото да я предлага на желаещите да я обработват. Резултатът от подобна реформа Гезел е нарекъл свободна земя. (Ако не се желае одържавяване на земята, то поземлената рента може да бъде елиминирана чрез данък върху притежаваната земя.)

Тогава, когато икономиката е освободена от грубите си грешки, тя може да бъде оставена на свободно действащите пазарни сили. Премахването на всички мита и въвеждането на свободна търговия са неговите по-нататъшни изисквания.

Той предлага икономика, свободна от лихви, експлоатация и търговски ограничения. Затова тази икономика се нарича Свободна икономика. Гезел е основоположник на учението за „свободната икономика" и досега никой не е успял да обори неговите основни идеи.

Това е само едно бегло изложение. Точното излагане на неговите теории се съдържа в произведенията му, с които ако се запознае човек, няма нужда да чете встъпителния ни текст.

Другите за Силвио Гезел

Ако днес човек се позамисли, че Силвио Гезел и Свободната икономика са така забравени, че даже в 20-томни енциклопедии няма и една дума за него, то приложените цитати звучат направо оглушително. (Преведени са пет цитата, девет други, съдържащи се в оргиналната статия, не са преведени – бел. прев.)

Проф. д-р Джон Майнард Кейнс, икономист,
Кембридж, Англия:

„Целта, която като цяло преследва книгата на Гезел, е създаването на един антимарксически социализъм, една реакция срещу „laissez faire" (нека върви, фр.), създадена върху здрава теоретична основа и съвсем различна от тази на Маркс. Аз мисля, че бъдещето ще научи много повече от Духа на Гезел, отколкото от този на Маркс. Уводът на книгата „Естествения икономически ред чрез Свободна земя и Свободни пари" показва моралната висота на Гезел. По мое мнение отговорът на Марксизма трябва да се търси в този „Увод".

(„Обща теория на заетоста, на лихвата и на парите", Берлин, 1935 г., стр. 300)

Проф. д-р Освалд Хан, национален икономист
на Университета Ерланген– Нюренберг:

„Силвио Гезел е разбрал как да пише ясно и разбираемо – една дарба, която липсва както на много политици и реформатори, така и на някои практици. „Естественият икономически ред" е актуален и днес... Гезел създаде гениални концепции и бе забравен, а по-малко надарените съвременници скриха няколко генерации, което доста понамирисва на фалшификация".

(„В памет на Силвио Гезел" в „Списание за кредитите" No 6, 1980 г., стр. 5)

Хайнц Никсдорф:

„Силвио Гезел ме впечатли дълбоко в младите ми години".

„Безпомощността на съвременните политици прави трудовете на Силвио Гезел винаги модерни".

(В едно писмо до Тристан Абромейт; цитирано по Клаус Шмидт: „Силвио Гезел, „Маркс" на анархистите", Берлин, 1989 г., стр. 247)

Проф. д-р Феликс Г. Бин, Университет Дюселдорф, Икономически факултет:

„Една почти непреодолима стена затваряше досега широкия достъп до идеите на Силвио Гезел. Тези предразсъдъци са били създадени във време, когато понятия като „демократизиране на живота", „високопроизводително общество", „плурализъм", „социална политика" не са били познати. В едно „добро буржоазно" време тези понятия, които днес ни изглеждат най-естествени, са имали силата на зли духове.

И Гезел не е употребявал тези думи, но ги е чувствал и намеквал. По същото време той твърди, че привилегиите, свързани с парите и поземлената рента, не са база за нашата демокрация, а още по-лошо: тези привилегии са създателите на кризите и причината да треперят крепостните стени на замъка „Демокрация".

До тези, които не можеха да проумеят тези сложни взаимоотношения, стоят други, които се възползват от съществуващото положение и нямат никакъв интерес то да бъде променяно".

(В: „Силвио Гезел, непризнатият пророк", 1978 г.)

Алберт Айнщайн:

„Изпитвам радост от съвършения стил на Гезел... Създаването на пари, които не могат да се трупат, ще доведе до нов вид поистинска собственост".

Какво ни харесва в Силвио Гезел?

Той е предвидил Втората световна война. Още през 1918 г., токущо завършила Първата световна война, Гезел предрича:

„Въпреки тържествените обещания пред народите войната да изчезне завинаги, въпреки спонтанния вик на милиони: Долу войната!, в противоречие на всички предвиждания за едно светло бъдеще аз трябва да кажа: Ако днешната парична система с лихвите си бъде запазена, то още днес се осмелявам да предрека, че няма да изминат и 25 години, когато светът ще застане пред нова, още по-страшна война.

Аз виждам бъдещото развитие ясно пред мен.

Днешното състояние на техниката позволява на стопанството бързо да достигне високи обороти. Ръстът на капитала въпреки големите загуби от войната бързо ще тръгне нагоре и чрез свръхпредлагането ще осъществи натиск върху лихвите. Парите ще станат кът чрез спекула. Стопанството ще се свие и големи тълпи от безработни ще плъзнат по улиците. На всички гранични стълбове ще се види забодена една обява: „За търсещите работа – вход забранен! Добре дошли са тези, чиито портфейл е пълен".

Както в старите времена, ще се усили стремежът към завладяване на чужди територии, като за целта се усили производството на оръжия. По този начин поне се създава работа за безработните. В недоволните тълпи ще се събудят диви, революционни течения и ще разцъфти отново отровното цвете на свръхнационализма. Държавите ще престанат да се разбират помежду си и единственото решение ще бъде война".

Всеки може да сметне, че преди да изминат 25 години, започва Втората световна война.

Най-важното при Гезел: неговата последователна и без предрасъдъци привързаност към въпросите, които вълнуват света. Той намери решение на задачата как може да функционира едно справедливо и високопродуктивно общество. Гезел застана напряко пред всички големи авторитети на икономиката и може би това е основната причина, че той рядко е признаван и често – просто премълчаван.

Още през 1892 г. се изказва срещу преследването на евреите:

„При днешната финансова система собственикът на пари има огромно преимущество пред притежателя на стоки (респ. производителя) и ако се възползва от това, то той прави нещо, което всеки друг на негово място би направил. Тъй като евреите предпочитат да се занимават с парите, ясно е, че ползват статуквото. Това, обаче, достатъчна причина ли е щото г-н Щокер (тогавашният дворцов проповедник при кайзер Вилхелм) да преследва евреите? Парите са една публична институция и всеки, който има способности за това, може да се конкурира с евреите. Дали пък и самият г-н Щокер не е воден от тайното желание да стане банкер?

Преследването на евреите е една огромна несправедливост, следствие на едно несправедливо устройство, т.е. на днешната парична (финансова) система.

Където има мърша, там се събират орлите; ако искаме да отстраним орлите, просто е необходимо да отстраним примамката и те ще отлетят, без да се налага убийството дори на една единствена птица. Паричната реформа прави невъзможно някой да събира реколта, без да е сял, и посредством нея евреите ще могат да приложат интелектуалните си способности не в мижавите гишета на банките, а в науката, изкуството и честната индустрия. Паричната реформа не само защитава евреите от преследване, но и обезпечава на немската наука и правна система вливането на нова интелектуална струя".

Всъщност Гезел се явява като противоположност на расиста и това във времето, в което е живял, не се е разбирало от само себе си. Той казва за идеята си за Свободна земя: „Земята, планетата трябва еднакво да принадлежи на всички хора, без разлика по расов, религиозен, образователен или физически признак. Всеки би трябвало да отиде натам, накъдето го тегли душата, сърцето или здравето. И там, където отиде той, би трявало до има същите права за земя, каквито имат местните жители. Никой не трябва да има привилегии: нито отделни хора, нито държави, нито човешки общности. Ние всички сме кореняци на Планетата".

Във време, когато жените в Германия не са имали избирателни права и са били сватосвани от родителите за някой благопристоен господин, когато не са могли да се омъжат за любимия човек, защото това е зависело от дебелината на кесията, тогава Силвио Гезил предлага за тях „Майчина рента" – нещо, което ще направи жената независима от парите на мъжа си. Така той е искал да улесни жените за брак по любов.

Светът има нужда от нов вид пари [36]

Парите, с които си служим всекидневно, още от древни времена са се считали за стока (злато). Използват се днес за две противоречиви цели: от една страна, като разменно средство те служат за необходимо условие при функционирането на трудовите отношения, т.е. основа на всяка цивилизация; от друга страна, парите могат да се съхраняват (складират), като по този начин пречат на размяната. Непреходността на златото дава на този, който го притежава, две възможности: да го размени или да го съхрани. При това парите имат едно преимущество пред всички други стоки (последните или се развалят, или са необходими допълнителни средства за складиране или съхраняване), което преимущество се пренася и върху притежателя на парите по отношение притежателите на стоки. Ако някой има чувал с ябълки, а друг – парите, необходими, за да купи този чувал, то след няколко месеца ябълките се развалят, а парите си остават със същата стойност. Не в задържането на парите само по себе си, а във възможността това задържане да се направи и по този начин да се парализира цялата икономика се крие опасноста. Тази възможност е също предпоставка за възникване на лихвата, която притежателят на парите може да увеличи, без даже да си мръдне пръста. „Неподвижните, скритите пари таят при определени условия един стопански риск, чийто последствия носи не този, който къта и пуска парите, а – малко опростено казано – икономиката на страната." (Зур, 1983 г., стр. 9). Традиционно „левите" решения в стопанската област не улавят този проблем в циркулационната сфера на икономиката и по тази причина генерират една погрешна посока на действие: одържавяването на средствата за производство. В производството се създава принадена стойност, но величината и разпределението й се определят в циркулационната сфера. „Държавен социализъм вместо частен капитализъм" не решава дилемата, както знаем днес. Едно реформиране на пазарното стопанство в посока към повече социална

справедливост се очаква и от капитализма, и от социализма. Двете системи не са алтернативи, а по-скоро две страни на една и съща монета.

Различни видове процеси на растеж и техните последствия

Както нашето човешко тяло, така също растенията и животните физически растат: ние растем много бързо в ранните години на живота си, след това по-бавно и обикновено тялото ни престава да расте, след като навършим 21 години. След този момент, през подългата част от живота ни, растежът ни е само качествен, вместо количествен. Аз бих желала да нарека една такава крива на растежа „качествена" крива. Съществуват още два типа криви, съвсем различни, описващи растежа. От една страна, това е механичният, или „линеен", растеж: повече машини произвеждат повече стоки, повече въглища произвеждат повече енергия и т.н. Този вид растеж не е от голямо значение за анализа ни, макар че за ограничената ни планета един такъв растеж ни изглежда трудно поносим. Важно ни изглежда да се разбере т.нар. „експоненциален" растеж, който може да бъде определен като пълната противоположност на „естествения" растеж: при него в началните моменти растежът е минимален, после изведнъж се забързва, преминавайки към почти вертикална крива на растежа. Във физическия свят подобни криви на нарастване се наблюдават при някои болести или смърт. Например ракът се развива по такъв тип крива: от една клетка стават две, после 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, 612 и т.н. Скоростта на нарастване се увеличава и когато ние открием болестта, увеличението е така бързо, че не може да се спре. Експоненциалният растеж свършва обикновено със смърта на „госта" и на организма донор. Поради неразбирането на този вид растеж настъпват възможните най-тежки последици от действието на парите. Вследствие на лихвите и лихвите върху лихвите паричната маса се удвоява през определени интервали от време, т.е. расте експоненциално. Този факт ни дава яснота по трудностите с финансите, които сме имали през определени интервали в миналото, а ги имаме и сега. Дей-

ствително лихвата е като рак в нашата икономика, а всъщност и в обществения организъм. Много малко хора днес разбират, че лихвата и лихвата върху лихвата по един легален начин разпределят парите от тези, които ги имат малко, към тези, които имат повече от тях. Ако разпределим немското население на десет еднакви по брой групи, то ще установим, че 80% от населението плащат повече лихви, отколкото получават, 10% са ни кяр, ни зян и 10% печелят много от лихвите. Това ще рече, че „справедливото" твърдение, че при спестовните влогове и депозити чрез лихвите получаваме компенсации, при по-внимателно разглеждане се оказва фалшиво. Само 10% от населението получават чрез лихвите пари от мнозинството! Тези, които имат влогове над 500 000 марки, печелят от лихви.

Патологичен растеж

Банките, застрахователните дружества и мултинационалните концерни са тези, които днес извличат печалби от лихви. Например печалбите на немските банки за периода 1971-1981 г. са скочили от 100 на около 400%, а в парично изражение от 111 милиарда през 1978 г. на 462 милиарда марки през 1994 г. В предприятията за периода 1971-1981 г. печалбите са нараснали от 100 на 145%, а в периода 1979-1982 г. те са отрицателни (Creutz, 1984 г.). Тази несправедливост, а също принудата на парите днес към паталогичен растеж са навели Дитер Зур на мисълта, че съществуващата финансова система е противоконституционна. Той казва буквално: „Върху парите тежат високодоходни отчисления при транзитирането, които по влиянието си върху движението на икономиката могат да бъдат сравнени с частни такси за преминаване по мост или път... Докато в касите без нужда текат потоци от кухи пари, там, където хората работят или искат да направят нещо реално, парите липсват... (Зур, „Справедливи пари", 1983 г., стр. 332 и 335). Много политически и религиозни водачи, като например Моисей, Мохамед, Лютер и Ганди, са разбрали социалната несправедливост на лихвата. Някои от тях (ислямът – бел. прев.) са се опитали чрез забрана да предотвратят вредните последствия. Те са разбирали

причината на проблема, но не са намерили ефективно решение и по този начин грешката на паричната система си остава. Защо този проблем не е решен до днес по моему има много причини: първо, от грешката на системата печелят тези, които имат властта, за да я поправят. Второ, тези, които губят от системата, много трудно осъзнават причината, тъй като в биологичното развитие няма подобен аналог. Когато сравняваме различните стопански индикатори, се вижда ясно влиянието на различните стопански дейности върху брутния продукт: докато във ФРГ през периода 1968-1982г. бруто социалният продукт се е увеличил трикратно, също толкова са се увеличили брутните и нетни заплати, както и вземанията на държавата. През същия период лихвеното бреме на държавата е нараснало 11 пъти! Един сигурен начин да се замъгли това неравномерно натоварване е увеличаването на паричната маса, т.е. предизвикването на инфлация. Тя пък ощетява тази част от населението, която не притежава компенсиращата инфлацията собственост – къщи и земя. По този начин лихвата се явява като един фалшив механизъм на цените при играта на силите в пазарното стопанство: „Играчите" (играчи в икономиката) се наказват, като плащат лихви; тези, които развалят играта, като държат парите в касите, се възнаграждават с получаването на лихви. По този начин лихвата прави възможен един паразитен доход, тя също принуждава икономиката към растеж и води до увеличаване на неравномерноста при разпределение на доходите. Днешните пари с първичната си функция като разменно средство не се оказват неутрални. Вместо да ни бъдат слуги, парите чрез лихвата ни стават господари.

Решение на задачата с парите

Теории за парите в стил „природосъобразен стопански ред" съществуват още от 1890 г. Те обаче се отнасят към капитализма и комунизма, тъй както птоломеевият небесен ред (Слънцето се върти около Земята) към коперниковия (той твърди всъщност обратното). Силвио Гезел предлага парите да се преобразуват в една държавна институция и да се събира един вид такса за ползване на парите с цел да се запази оборотът им. Лихвата отпада. Тази

такса не се ползва от тези, които имат повече пари отколкото им трябват, а от държавата, областа или общината, т.е. от тези, които издават парите, и в крайна сметка от всички, които ги ползват. Парите се използват само като средство за размяна.

Ако някой има в себе си повече пари, отколкото му трябват, той ги занася в банката, която от своя страна ги пуска в движение във вид на кредит. Предложението на Отани, което се съгласува добре с днешната практика за разплащане, е всеки да има две сметки (конто). В първата, текуща сметка, парите са равностойни на кеш и подлежат на таксуване за ползване. Втората, спестовна сметка, не се таксува за ползване и по този начин парите запазват стойноста си (тъй като необходимата днес инфлация, служеща за намалявяне на държавния дълг и за запазване на пълната заетост, ще отпадне). От длъжниците ще се иска само да заплатят труда на банката + една рискова премия – това са суми, които и днес се удържат при всеки превод. Обикновено те не надхвърлят 2,5% годишно сумарно. За да се предотврати задържането на пари у населението (под дюшеците – бел. прев.), се въвеждат от всеки тип банкноти по три в различен цвят. Един път годишно един цвят банкноти ще губят стойноста си (на открито теглене на жребий). По този начин никой не може да извади от обръщение пари или да ги къта, без при това да загуби значителни суми. Основа на реформата е съгласуването между количеството на парите и количеството на стоките, които се произвеждат в една икономика. Парите в този случай представляват един насрещен кредит за всички стоки и услуги и не нарастват вече експоненциално, без да се отчитат нуждите на пазара. Всеки има право на ползването им, но това не означава, че всеки има винаги еднаква сума в ръце. Тъй като всеки плаща еднаква такса за ползване на парите и знае, че парите му непрекъснато намаляват в процеса на извършване на кешови плащания, то той ще взима само толкова пари, колкото му трябват, за да произведе и продаде продукта си. Цената се определя, както и преди, от търсенето и предлагането. Това, което вече го няма, е изкривяването на пазарната картина чрез натрупване на много пари в ръцете на малцина. Никой не разполага с възможността да налага монополни лихви. С други думи казано, досега стопанството за-

висеше от капитала (Шлайер беше казал, че капиталът трябва да бъде обслужван) – сега капиталът се наглася към изискванията на пазара. Той трябва да се самопредлага, за да избегне загуби (т.е. служи ни). Докато лихвата се превръща в частна печалба, таксата за ползване на парите е един обществен правно добре регулиран фонд. Влезлите в него пари трябва веднага да се вкарат отново в обръщение, за да се съхрани съотношението между паричните и стокови обеми на пазара. Таксата се получава фактически от държавата, което служи за намаляване на общото данъчно бреме. Практически при тази система нито някой се облагодетелства, нито някой губи. Също така обемът на произвежданите стоки ще се съгласува по-добре с цената. Когато нуждата от дадена стока е вече удоволетворена, отсъства принудата да се произвежда и продава повече, защото липсва реалната лихва върху капитала, чийто източник е банковата лихва. Теоретично погледнато на всеки му е необходимо да работи почти наполовина от досегашното ниво, за да постигне същия жизнен стандарт, защото 1/3 до 1/2 от разходите, определящи цените на стоките, днес са всъщност лихви, които при безлихвената система отпадат. Ако още по-точно анализираме нещата, ще видим, че реално положението ще е още по-добро, защото би трябвало да предположим, че качеството на стоките ще се повиши, тъй като ще отпаднат вградените днес във всяка стока бързо изхабяване и демодиране (отпада необходимостта да имаме излишък от капитал, за да се рентират инвестициите). Основанието за подобно допускане е очевидно. След като няма да ни се налага да изплащаме къщите си двойно и тройно (както е днес при системата на лихви и лихви върху лихвите), ние можем да ги правим много по-качествени. Когато ние имаме избор: да си сложим парите в спестовен влог, където те не губят стойността си, или пък да ги вложим във висококачествени мебели и произведения на изкуството, които също не губят стойността си, мисля, че много хора ще изберат втория вариант. (Днес подобни капиталовложения се конкурират с влогове заради лихви!) Когато на пазара се търси качество, ще се произвеждат качествени стоки. Възможно е да преживеем едно повдигане на нивото на културата. И за околната среда ще настъпят по-добри дни, защото няма повече всяка марка,

вложена в природната среда, да се състезава с „вълшебната способност на парите да произвеждат лихви". Вграждането на слънчеви колектори за подгряване на вода би било рентабилно при 2% лихва. Ако днес на финансовия пазар ти искат 5-8% лихва или при кредит – 6-10% лихва, то колекторите отпадат, макар че стопански и екологично погледнато е изгодно да се монтират. Същите разсъждения касаят и цял ред други дейности, в болшинството свързани с опазването на околната среда, които стратегически „само" се окупват. Съществуват много предприятия и отделни лица, които не искат да печелят от екологията, но от друга страна, не считат, че трябва да губят от нея.

За техническото осъществяване на паричната реформа има предложени много модели. Но всеобщото въвеждане на текущи сметки, от които да се теглят таксите за ползване на парите, прави всичко още днес много просто.

Моделни изследвания

Малкият австрийски град Вьоргл (Worgl) – около 3000 жители – започва да се занимава с темата парична реформа през 1932-1933 г. Кметът на града убеждава водещите търговци и индустриалци, както и администрацията, че те могат много да спечелят, но нищо няма да загубят, ако проведат един експеримент с парите. Жителите на града също се съгласяват и кметството издава 32 000 „работни свидетелства" (шилинги без лихва), които се обезпечават в банката със същата сума обикновени австрийски шилинги. Градът си построява един мост, подобрява улиците и инвестира повече пари в обществени услуги. Плаща заплати и материали с тези пари, които деловите хора там приемат. Таксата за ползване на тези пари е 1% на месец, т.е. 12% за година. Таксата се е плаща от този, при когото в края на месеца се намира дадена банкнота (свидетелство). Таксата е представлявала една марка със стойност 1% от банкнотата, която се залепва на гърба й. Без тази марка банкнотата била невалидна като номинална стойност. Малката такса сработвала така, че всеки, който получи по някъкъв повод безлихвени шилинги, е бързал да се освободи от тях най-напред, преди да харчи обикно-

вените си пари. Жителите на Вьоргл са заплащали даже данъците си предварително, за да не плащат таксата. В продължение на една година 32-те хиляди „безлихвени шилинги" са направили 463 оборота и по този начин са създали стоки и услуги на обща стойност (32 000 x 463) 14 816 000. Точно по това време, когато цяла Европа се е борила с високата безработица, град Вьоргл е намалил безработните си с 25% само за една година. Таксата, която за тази година е събрало кметството, представлява 12% от 32 000 безлихвени шилинга, т.е. 3840 безлихвени шилинга. Тези пари са били употребени за обществени нужди, а не за обогатяване на отделни хора. Ако общината беше взела тези пари от така наречения „свободен" капиталов пазар под формата на кредит, то тя би изплащала 3-4 пъти по-голяма сума от главницата, т.е. 96 000-128 000 шилинга в продължение на 20-30 години. Когато близо 300 общини в Австрия се заинтересували от този проект, централната банка почувствала монопола си застрашен. Тя се намесила в общината Вьоргл и забранила печатането на тези локални пари. Въпреки дълго продължилата след това съдебна процедура чак до върховния съд, нито Вьоргл, нито друга община е могла да повтори този модел. Единственият подобен на Вьоргл модел, който от началото на 19-то столетие е познат като локална парична система, съществува на остров Гернсей (Guernsey) пред Англия. Както Олив и Жан Гробиат описват, това е основната причина за здравословното икономическо състояние на острова.

Перспективи

Пределно ясно е (даже и за лаици в икономиката) как чрез една историческа грешка в паричната ни система – лихвата и лихва върху лихвата – не само се осъществява едно непрекъснато преразпределение на ресурсите в този свят и концентриране в ръцете на един малък елит, но се създава една икономическа принуда към растеж, от която никой не може да избяга. Експлоатацията, обедняването и задлъжняването на страните от Третия свят, както и обедняването на все по-голяма част от населението на индустриалните страни или пък безмислените и неекологични проек-

ти – от строеж на атомни реактори до въоръжаване на космоса – всичко това е следствие на същата историческа грешка с лихвите. Проблемът изглежда трудно различим, защото той е преплетен с други причини, като например тенденцията в богатите индустриални страни към правене на лекомислени заеми, за да се удовлетворяват консуматорските желания, но също така безскрупулната и експлоататорска същност на диктаторските режими в развиващите се страни. Поддържаното от мнозина предложение за опрощаване на дълговете на страните от третия и четвъртия свят временно ще действа облекчаващо, както действат добронамерените дарения от индустриалните страни. Но тъй като коренът на злото остава, след 10-20 години така наречените развиващи се страни ще имат да решават същата дилема както днес. Макар че Кейнес (Keynes) още през 1936 г. предрече, че „бъдещето ще научи повече от духа на Гезел (Gesell), отколкото от духа на Маркс", това бъдеще още не е настъпило. Под въпрос е дали имаме достатъчно време, за да променим нещата. Заплашващата ни катастрофа вследствие на нарушеното екологично равновесие или – нищо чудно – вследствие на сгромолясването на световната стопанска (финансова – бел. прев.) система ще засегне всички, включително богатите и свръхбогатите, които в момента „печелят" от системата на лихвите. Нищо чудно, ако тази катастрофа се превърне в едно ново начало, в смисъл на нов природосъобразен стопански ред.

От недостиг към излишък

(И каква парична система ни трябва за постигането му)

Интервю с Бернард Литаер, един от малкото банкери, които истински разбират връзката между Духа и Парите

Въпрос: Защо възлагате толкова големи надежди за развитието на алтернативните пари?

Б. Литаер: Парите са като желязна халка, която сме закачили на носа си. Ние сме вече забравили, че сме измислили парите, а днес те ни водят по кръг „за носа". Мисля, че е настанало времето да размислим накъде всъщност искаме да вървим – а аз мисля към повече задружност и повече устойчивост – и тогава да създадем парична система, която ни води в желаната посока.

Въпрос: Вие искате да кажете, че паричната система е първопричината за всичко, което се случва или не се случва в обществото ни?

Б. Литаер: Точно така. Докато в научната литература се твърди, че хората и фирмите се надпреварват, за да придобият повече суровини или части от световния пазар, то аз твърдя, че борбата е единствено за по-високи печалби, като пазарите и суровините са средства за постигане на тази цел. Затова създаването на една нова парична система означава предефинирането на целта в икономиката. Аз не смятам, че в основите на неизменяемата човешка природа са алчността и стремежът към конкуренция. По-скоро съществуващата сега парична система непрекъснато създава и увеличава Страх от недостиг и Алчност.

Например човечеството е в състояние да произведе достатъчно храна за всички, а и без съмнение има на Земята достатъчно работа за всеки. Това, което всъщност не достига, са достатъчно пари за заплащането на всичко това. Недостигът се създава от нашите национални парични системи. Основната задача на централните банки е да създават и поддържат този недостиг на пари. Като следствие на това всички ние се борим по системата „всеки срещу

всеки", за да оживеем. Пари ще има, когато банките решат. Например, ако една банка Ви даде кредит от 100 000 долара, то тези пари са само част от това, което Вие харчите или оставяте да циркулира в икономиката. Тъй като банката очаква от Вас след 20 години да й върнете 200 000 долара, то тя не „създава" тези втори сто хиляди долара сама (т.е. лихвите). Банката Ви изпраща във враждебния и жесток свят да изработите и вторите сто хиляди долара.

Въпрос: Значи едни трябва да загубят, за да спечелят други? Едните трябва да направят дългове, за да могат другите да получат („спечелят") лихви?

Б. Литаер: Така е. Всичките банки процедират по един и същ начин, когато събират пари чрез раздаване на кредити. Затова са така важни решенията на Централните банки (напр. федералния резерв на САЩ) по отношение на лихвения процент, тъй като по-високи лихви означават автоматично повече банкрути на фирми. Когато банките проверяват вашата стабилност като кредитополучател, всъщност те проверяват дали сте способни да победите конкурентите си на пазара или, с други думи, да набавите вторите 100 000 долара, които банката сама не може да създаде. И ако това не стане, загубвате къщата си или това, с което сте обезпечили кредита си.

Въпрос: Това се отразява също върху процента на безработните.

Б. Литаер: Със сигурност това е един от най-съществените фактори. Има и нещо повече. Информационните технологии позволяват да се постига висок процент на растеж, без да се увеличава броят на трудово заетите. Аз мисля, че днес ние наблюдаваме един от последните периоди, когато в САЩ е възможно създаване на нови работни места. Спомням си за Джереми Рифкин, който в книгата си „Краят на труда" указваше, че работни места и в „добрите" стопански години почти няма да се появяват.

Едно проучване на Международния профсъюз на металоработниците в Женева предвижда, че в следващите 30 години 2 до 3 процента от световното население ще може да произвежда всичко, необходимо за живота на Земята. Даже ако в този случай увеличим 10 пъти прогнозата, то пак остава въпросът какво ще правят

другите 80 процента.

Моята прогноза е, че в 21-то столетие важен инструмент за създаване на едно ново общество ще бъдат локалните парични системи. Аз не смятам, че те ще изместят националните валути, а само ще ги допълнят. Националните валути, определяни от международния пазар, още дълго ще съществуват. Но локалните, допълнителни парични системи са много по-пригодни за създаване на едно „Общество на сътрудничеството".

Въпрос: И тези локални парични системи ще създават нови работни места, които не са заплашени от изчезване?

Б. Литаер: Вярно е като първа крачка. Например във Франция в момента има около 300 групи за бартерен обмен, наречени „Grain de Sel" („Кристалче от сол"). Тези групи, между другото, основани точно в момента, когато безработицата достигна 12%, облекчават обмена на най-различни неща – от наеми до органични продукти. Даже нещо повече: на всеки 14 дни в гр. Ариеж, Южна Франция се прави събор. Хората там обменят не само плодове, сирене или сладкиши, както се прави в пазарен ден, но също така и часове работа за боядисване, фризьорство или пък уроци по ветроходство и английски език. Всичко това се заплаща изключително в локални парични единици.

Доброто при тези локални системи е, че при тях не е необходимо да се вгражда изкуствено факторът недостиг. Защото, за да осъществяваш обмен със съседите си, нямаш нужда да докарваш пари от някаде си. Примерът на Едгар Кан с „долар-час" е класически. След като двама души се договарят помежду си в „долар-часове", те практически създават собствена валута, която не може да бъде дефицитна! Това не означава, че тази валута не е ограничена: никой не може да ми даде 500 000 часа, защото той просто ги няма. По този начин ограничаването е по естествен път, а не чрез въвеждане на изкуствен дефицит. Вместо хората да са в конкурентна борба един срещу друг, на пазара тази система им помага да си сътрудничат и си помагат.

Въпрос: Вашите идеи са свързани главно с това, което Вие наричате или дефинирате като „Съдружество"?

Б. Летаер: Това не е моя дефиниция, корените са етимологично

обосновани. Произходът на думата „съдружие" (community) идва от латинското „munus", означаващо подарък и „com" означаващо заедно, един с друг, т.е. думата community (съдружие) буквално се превежда „да си подаряваме един на друг". По този начин аз разбирам, че моето Съдружие е такава група от хора, които приемат моите подаръци и от които и аз очаквам такива.

Въпрос: Една локална парична система би могла да улесни размяната на подаръци.

Б. Летаер: Повечето локални парични системи, които са ми известни, започват действието си с цел създаване на заетост. Но аз познавам голям брой хора, които създават локални парични системи с цел създаване на едно Съдружие. Например, представете си, че аз, минавайки покрай съседа си, забелязвам многото круши на дървото му. Ще го попитам дали мога да си набера, като срещу това му предложа нещо, което аз бих могъл да направя за него. Ако му предложа мизерните си долари, то аз с по-голям успех бих могъл да отида на пазара и по този начин крушите му ще останат неоползотворени. Използвайки локалната парична единица, ние не изпитваме недостиг на пари, пък и създаваме един повод да контактуваме един с друг, което отсъства при използването на нормалните пари.

Въпрос: Тогава изниква въпросът дали с помощта на локалните пари човек би могъл да покрива такива основни нужди като храна и подслон например. Или тези нужди са запазени за пазарното стопанство?

Б. Летаер: Съществуват много хора, които с удоволствие си гледат градината, но в едно пазарно стопанство не могат да живеят от нея. Когато градинарят е безработен, а и аз също, то в една нормална ситуация и двамата ще гладуваме. При локална парична система той може да ми разсади салати, а аз да му заплатя с локални пари, които съм изкарал, правейки услуги на трети човек.

Когато съществуват локални пари, бързо се разбира кое е локално и кое не. В супера приемат само долари, защото доставчиците му са в Хонг-Конг, Сингапур или Канзас сити. Обаче местният магазин в Итака приема както „часове", така и долари. Чрез локалните пари се проправя пътя към устойчивостта на местно ниво.

Въпрос: Локалните пари създават своего рода буферни зони срещу колебанията на глобалната икономика. От друга страна, Вие активно сте участвали в глобалната финансова система и даже сте разработвали еврото. Защо е необходимо в някои случаи хората да се изолират от глобалната система?

Б. Литаер: Като първо искам да отбележа, че днешната финансова система има много слаба връзка с реалната икономика. За да ви илюстрирам това, ще спомена само следното: през 1995 г. статистиката обяви, че дневният „оборот" на световната търговия е 1300 милиарда долара. Това представлява повече от дневния брато-социален продукт на всички развити страни, умножен по 30! Годишният БНТ на САЩ се „прави" на световните борси за 3 дни. От тези финансови обеми само 2-3 % се отнасят към реалната икономика (търговия, инвестиции, производство). Останалата част представлява спекулационен капитал в глобалните Кибер-казина.

Това означава също, че реалната икономика е само чиста декорация пред „кухнята" на спекулата, точно обратното на това, което само преди 3 десетилетия се приемаше за икономическа реалност.

Въпрос: Какви са последствията от това? Какво значи за всеки, който не участва в транснационалните парични трансфери?

Б. Литаер: Практически едно окончателно прехвърляне на властта от правителствата към финансовите пазари. Когато някое правителство вземе решение, което не се харесва на финансовите пазари (Англия 1991, Франция 1994, Мексико 1995), то никой не казва: „Това не трябва да го правите!". Спретва се моментално една финансова криза за съответната валута. Няколкостотин души, които никой не ги е избирал, нито пък носят някаква колективна отговорност пред когото и да било, решават изведнъж колко е Вашият пенсионен фонд.

Въпрос: Вие говорите, може би, че е възможен и крах на тази система.

Б. Литаер: Да, аз разглеждам като 50/50 в следващите 5-10 години такава възможност. Много хора ще ви кажат, че сигурността е 100% и то в много по-къс срок.

Джордж Сорос, който си е изкарвал хляба с парични спекулации (и аз съм го правил) казва: „Нестабилността нараства дотолко-

ва, че едно срутване на свободното обменяне на валутите е непредотвратимо". Джо Курцман, бившият издател на „Harvard Business Revue", е нарекъл последната си книга „Смъртта на парите" и предрича предстояща катастрофа поради извънрено високите спекулации. Всичко това би изглеждало приблизително така: Валутните резерви на всички централни банки от G-24 са 640 милиарда долара. Ако по време на криза всички централни банки вземат решение да работят заедно (което е много малко вероятно да стане), ако те решат да включат всичките си резерви за преодоляване на кризата (още по-малко вероятно), то те имат възможност само в рамките на половин работен ден на финансовите пазари да вземат мерки за контрол и стабилизация. Но тъй като по време на криза дневният оборот на финансовите пазари може да се увеличи 2-3 пъти, то резервите на банките ще стигнат само за 2-3 часа !!!

Въпрос: И какво ще стане след това?

Б. Летаер: Ако всичко това се случи, то ние изведнъж ще заживеем в съвършено нов свят. През 1929 г. борсите се сгромолясаха, но златните резерви задържаха нещата под контрол и валутите издържаха. Сега нещата стоят много по-различно, по-широко. Единственото нещо, което ми напомня за аналогия в историята, е краят на римската империя, който повлече със себе си и римската парична система. Само в онези времена е било необходимо да минат 150 години, докато се срути цялата империя, а днес за това стигат няколко часа.

Въпрос: Локалните парични системи представляват, значи, нещо като преградна стена, която помага на общностите да се предпазят от трусове във валутната система или други международни икономически кризи. Вие казахте също, че локалните пари помагат за съхраняване на природата. Къде е тук връзката?

Б. Литаер: За да разберем това, трябва да разгледаме връзката между лихвата и очакването за отчисления в бъдещето.

Ако Ви запитам: „Искате ли 100 долара сега или след една година?", то повечето хора ще отговорят „сега", защото внасяйки парите в банката, те след една година ще получат 110 долара, като се добави лихвата. Казано по друг начин: да Ви предложа 100 долара след една година, е все едно да Ви дам днес 90 долара. Това озна-

чава, че при съществуващата днес парична система е по-изгодно да отсечем дърветата и парите от тях да сложим в банката. Парите в банката „растат" по-бързо от дърветата. Има „смисъл" да се правят зле изолирани къщи, защото цената на разпиляната енергия е по-ниска от цената на добрата изолация днес. Тоест „пестим" пари.

Ние бихме могли да въведем и една парична система с точно обратно на горното действие. Тя би стимулирала това, което аз наричам „далновидност" чрез въвеждането на един вид такса върху парите. За пръв път предложението е направено от Силвио Гезел преди 100 години. Идеята му е била, че парите са едно обществено средство – като телефона или трамвая – и че ние би трябвало за използването им да заплащаме някаква минимална такса. С други думи, лихвата от положителна става отрицателна. Какъв ще бъде ефектът от всичко това? Ако днес Ви дам 100 долара и Ви кажа, че за да се запази стойността им на 100 долара, след един месец ще трябва да внесете 1 долар, то тогава какво бихте направили?

Въпрос: Ще се помъча да ги инвестирам в нещо.

Б. Литаер: Вие ме разбрахте. Парите са като тора: те са добри, само ако са разпределени, разпръснати. В системата на Силвио Гезел парите се използват като средство, подпомагащо размяната, а не като средство за натрупване на богатства. Това създава работа, защото се ускорява оборота на парите, създава се стимул за бърза инвестиция. Вместо да сечете дърветата и кътате парите в банките, ще садите дървета и ще строите добре изолирани къщи.

Въпрос: Това дали е било някога изпробвано?

Б. Литаер: Аз успях да намеря само три епохи: Класическия Египет, около триста години от европейското средновековие и няколко години около 1930 г. В древния Египет всеки, който си е дал житото за съхранение, е получавал своего рода разписка, с която е могъл да придобие други неща, т.е. тези разписки са били нещо като пари. Ако една година след като сте оставили житото, Вие се появите с 10 разписки в склада, получавате жито за 9 разписки, защото има плъхове и разсипване, пък и на пазачите трябва да се плати. Това е служело като един вид залог. Египет е бил известен като житницата на тогавашния свят, един дар на Нил. Защо? Защото вместо да се създава богатство във вид на натрупване на пари,

всеки е инвестирал в трайни неща: например създавани са трайни подобрения на земеделските земи или напоителни съоръжения.

Доказателство, че нещата се коренят в тази „житна" валута, е фактът, че с идването на римляните, които са донесли собствената си валута и придружаващата я положителна лихва, Египет е загубил значението си като житница и се е превърнал в това, което и днес наричаме развиваща се страна.

В Европа през средновековието, от X до XIII век, феодалите са емитирали локални пари, след време са ги прибирали, за да ги натоварят с един вид такса или данък и отново са ги пускали в обръщение. И това е представлявало нещо като залог, магазинаж. Така е било непривлекателно да се трупат пари като богатство. Крайният резултат е разцъфване на културата, едно общо благоденствие точно по времето, когато са били в обръщение локални пари.

Практически всички катедрали са построени по това време. Като си помислим човек какво представлява за едно неголямо селище строителството на една катедрала, става ясно, че успехът е значителен. Не трябва да се забравя и фактът, че църквите са имали в известен смисъл икономическа роля: те са привличали поклонници, аналогично на днешните туристи. Катедралите са правени като „за вечно" и са осигурявали дълготрайни приходи за общината. Това е бил един начин да обезпечи благосъстояние за себе си, а и за 13 поколения напред. Доказателство е, че и днес това още функционира: в гр. Шартр (Chartres), Франция, болшинството от хората живеят с приходи от посетителите на катедралата, която е построена преди 800 години.

При откриването на барута в началото на 14-то столетие феодалите са били принудени да създадат силна централна власт с първи ефект централизиране на паричната система. И какво се случва след това? Повече никакво строителство на катедрали. Населението през XIV и XV век е било същото както и преди, но то е загубило желанието за дълготрайни инвестиции. Аз използвам катедралите само като илюстрация. Записки от XII век съобщават, че в мелниците и в други машини частите са били подменяни, преди старите да се изхабят. Най-новите проучвания в Европа установяват, че качеството на живота за работниците през XII и XIII

век е било най-високо, може би по-високо от днешното. Когато човек не може да си създава спестявания в пари, то той инвестира в нещо, което има стойност в бъдещето. Тоест тази парична система е създавала благополучие.

(Авторът не разглежда в статията си примера с градчето Вьоргл, Австрия, където кметът през 1932 г. създава локална парична система „по Гезел" в продължение на една година. След невероятния успех на експеримента, когато 300 общини искат да го въведат и при тях, Централната банка на Австрия удавя всичко в безкрайни дела... – бел. прев.)

Дали няма да ни бъде по-добре без богатите? [37]

„Парите са като тор: разпределен равномерно, прави добро, на купчина – мирише."
Клинт Мърчисън

Държавните дългове са богатството на богаташите.
По-високи дългове = по-голяма безработица

„Масовата безработица е следствие на многото пари, а не на тяхната недостатъчност. Тя е също следствие на високите дългове, а не на ниската задлъжнялост. Причината за съществуващата безработица са създадените държавни дългове. По тази причина ние нямаме нужда от смяна на политиката, която води до нови държавни дългове, облечени в нови дрехи. Това, от което имаме нужда, е смяна на системата: **държавата като създател на дългове трябва да изчезне**." Това е основната мисъл в последната книга на Пол Мартин „Люлката на кризите". Държавните дългове (това често се забравя) са чистата печалба на супер богаташите и финансовите концерни. Многото пари не се вливат обаче в реалната икономика, където действително се работи, а се насочват към капиталовия пазар. Там може да се „печели", без да се работи. Така например „Сименс", който има около 20 милиарда марки печалба, вместо да ги инвестира в собствената си дейност, ги влага във фондовите борси за извличане на максимална рентабилност. Даже нещо повече – за увеличаване на собствената „ефективност" по отношение към капиталовите пазари, с цел намаляване на издръжката, се освобождават с хиляди работни места.

Мартин казва: „Сименс" представлява един индустриален музей в мазето на една банка". Държавният дълг и безработицата в стра-

ната са и статистически свързани: с едно само изключение статистическите криви за безработицата и държавния дълг във всички страни на европейската общност се движат парарелно.

Да се водят войни или...

Тук му е мястото още веднаж да подчертаем, че в една икономика, в която лихвата е основен начин на взаимодействие между пазарните субекти, се наблюдава непропорционално нарастване на дълговете. Затова винаги е необходимо вземанията (дълговете) да се зачеркват, унищожават. Добре изпробваното средство да се унищожават собствените дългове към чужди кредитори е войната. В този случай се ликвидират вземанията на средната класа и дотолкова, доколкото има такива, вземанията на бедните слоеве от населението. Като правило големите играчи успяват да запазят богатството си „на сухо". Нещо повече, войните са винаги една изгодна сделка за военната индустрия. Заради този факт винаги трябва да се взима насериозно, когато големите политици закачат на стената картата на някоя по-голяма война \както в последните две години все по-често се случва\.

...да се зачеркнат дълговете

Но какво да направим сега? На този въпрос отговаря Пол Мартин, автор на различни книги, отнасящи се до икономическите катастрофи и икономиката на нарастващите дългове:

„Ако ние имаме интерес да премахнем безработицата (предотвратявайки срутването на държавата и обществото), то би трябвало:

– да намалим или зачеркнем дълговете;

– или да зачеркнем лихвата от дълговете;

– или върху лихвата да се плаща 100% данък".

Ние бихме могли също:

– да принудим кредиторите да използват богатството си, превърнато в държавни ценни книжа, по друг, различен от досегашния начин, като например създаването на нови работни места;

– или да унищожим държавните дългове, а в крайна сметка и са-

мите ценни книжа, носители на дълговете.

Как изглежда едно такова унищожаване на кредитните облигации, ни е известно от почти 2000 години. Римският император Адриан (76-137 г.) е застанал на престола през 117 г. и само една година по-късно е изгорил всички искове за плащания по дългове по време на отворена обществена акция. Това събитие е увековечено на монети. След този акт, освобождаващ всички длъжници от бремето на дълга, цялото стопанство на Рим скоростно разцъфтява и Адриан е записан като добронамерен спасител в аналите на историята...

Времето на цъфтеж при Август започва с масова екзекуция.

Отстраняването на държавния дълг чрез отнемане на собствеността от кредиторите, които при това биват и физически унищожавани, е един по-рядко срещан вариант на играта „Банкрут-Инфлация". Един друг, също добре известен римски император, Август, царувал някъде около Рожденство, си казал: „Би било по-добре, ако няколко богаташи изчезнат, отколкото една цяла държава да погине в хаос, анархия и нищета. Така Август наредил да се съставят списъци с имената на всички богати хора (кредитори), т.нар. проскрипции. Всеки, който убие човек от тези списъци (окачени в цялата страна), е бил възнаграждаван. Сам императорът е пътувал по провинциите, за да присъства на закачването на списъка на най-богатите във всеки град. Богатите е трябвало да се представят, за да бъдат екзекутирани. Те са се вайкали с молба за прошка, но Август, гледайки твърдо право пред себе си, казвал: „Трябва да се умре". Една от най-известните жертви тогава е бил прочутият оратор, правист и философ Цицерон. И неговата глава се е търкулнала на форума в Рим. След чудовищните убийства, извършени от Август (те са наречени от историка Освалд Шпенглер, автор на книгата „Залезът на Запада", „финансова операция под формата на касапница") Рим започва да цъфти, както никога преди това не е цъфтял. Започнал е прочутият Августовски период – време на масово благополучие и просперитет.

Парите [38]

С настоящия текст бих желал да ви докажа, че положението ни вече е доста неуютно. Обаче: при крах на финансовата ни система загубата са само пари. И друго: който е подготвен, т.е. предвидливият, ще спечели, даже и крахът да не настъпи.

Парите са толкова стабилен фактор в живота ни, че ние не можем да си представим много резки изменения, свързани с тях. При това до Втората световна война крахове на парите съпътстваха икономическата история. Това, че оттогава финансовата ни система изглежда много стабилна, се дължи преди всичко на икономическия растеж, който допреди време беше постоянен, благодарение на новите технологии и присъединяването на нови пазари в развиващите се страни и тези от третия свят. Растежът е жизненоважен за финансовата ни система, защото парите, във вид на натоварен с лихвата дълг, се задвижват: за всеки милион, който се влива в икономиката трябва да се изплати обратно един милион +лихвите. Тази игра е успешна дотогава, докато растежът убеждава все нови и нови предприемачи да се включват в задлъжняването без особен риск за себе си. Новите длъжници обезпечават системата със средства, за да могат тези, които са задлъжнели преди тях, да посрещат падежа на полиците си. Общият дълг междувременно непрекъснато расте, ако няма опрощаване или фалити. Вследствие на нарастващия дълг, в най-задлъжнялата страна на света – САЩ – нетолихвите, изплащани годишно, са нараснали от 1% през 1950 г. на 8-10% от брутния продукт днес. Десетократно! Като директен резултат на лихвената спирала и предизвиканото от нея експоненциално увеличение на дълговете касите по целия свят са празни и жизненият стандарт от известно време почти не се увеличава, независимо че ние всички все така старателно се трудим. Лихвата се грижи за едно гигантско преразпределение на парите от работе-

щите към владеещите парите: немският финансов експерт Хелмут Кройц е изчислил за Германия, че това са 500 милиона марки на ден!! Резултатът: борба за работа, нужда и унищожаване на природата, от една страна, огромни непродуктивни парични маси, разточителство и монополизиране, от друга страна.

Трагично е, че в политиката и икономиката практически не се анализира разрушителното действие на основаната върху лихвата парична система. Все едно във Ватикана да би се поставила на дискусия безгрешността на Папата. При това на всеки човек извън стените на Ватикана му е ясно, че няма безгрешни хора.

В този отказ да се обсъждат последиците от лихвата влияние имат и различни договорни съглашения, центриращи Швейцария във финансовата система. Аз предполагам, че всички ние, които сме разбрали антисоциалната и природоразрушаваща същност на системата с лихвите, често се възползваме от нея. Бъдещето плаща сметката. На мен, за да илюстрирам конфликта между индивидуалното поведение и разрушаваната среда, не ми идва като представата по-добра картина от тази: На океански кораб, който се движи в погрешна посока, е възможно само за много къс период да се движиш в правилната посока. След това падаш във водата.

Този, който наблюдава внимателно, не може да не забележи, че нестабилността, вградена в паричната ни система, започва да се показва на повърхността ѝ.

Главните актьори показват видим нервозитет и утвържденията, че системата е много сигурна, се увеличават от ден на ден. Международните противопожарни упражнения, като смяната на индонезийския президент Сухарто, се изпълняват на високо професионално ниво, и то само заради чистата необходимост. Международният финансов елит не може да допусне, че една сравнително маловажна в световен икономически план страна като Индонезия може да се изплъзне от благотворното спасително влияние на МВФ. Мразеният от населението, но десетки години поддържан от банките Сухарто, при осъществяване на реформите създаваше опасност от гражданска война и евентуално цялостен срив. Той трябваше да си отиде. Само преди една-две години най вероятно щяха да го оставят да се тутка – както мексиканския режим, който

сега в кризисната област Чиапас провежда „ниско интензивна война" с американска помощ. Ужасно е какви неща се правят в името на парите.

Тотално прогнилият фундамент на глобалната финансова система се дестабилизира допълнително от три съществени фактора: японската криза, надутите фондови пазари и еврото.

Фактор на несигурност: Япония

При добро желание Япония може да се оприличи на Титаник, чиято палуба не е още достатъчно наклонена, за да се уверят пътниците, че корабът ще потъне. Външността лъже. Наблюдаваната от 7 години криза в Япония започна всъщност през 80-те години, когато обемът на Токийската борса се увеличи шесткратно за периода 1982-1989 г. Тъй като по японските закони нереализираните печалби на банките могат да се запишат като собствен капитал, това стана. Чрез леко получаемите кредити се създаде бум на недвижимите имоти. В центъра на Токио месечните наеми за апартамент достигнаха 25 000 швейцарски франка (няма печатна грешка). Една корекция беше непредотвратима. Последвалата криза свали цените в някои случаи с 80%, което доведе някои финансови институции до ръба на фалита, че и оттатък.

Опасността в случая с Япония е не толкова в размерите – все още Япония е втората икономическа сила в света – колкото в плътното й свързване със световните валутни пазари. Япония притежава около 40% от американските ценни книжа – базата на световната валута – долара, а и по данни на списание „Икономически инвестиции" притежава около една трета от всички спестявания в света. Ако Япония, за да поправи финансовото си положение, започне да продава американски ценни книжа, което рано или късно може да се очаква, то тогава ще се покаже на дневна светлина истинската цена на тези хартии. Като се има предвид голямата задлъжнялост на САЩ като държава и икономика, тази цена не би трябвало да е твърде висока. Япония има потенциала да потопи и най-големите кораби – като Титаник.

Фактор на несигурност: Евро

Сега да се обсъжда еврото е безсмислено – съюзът е сключен. Може да се критикува, ако имаме практически резултати, първи факти. Това, че големите надежди са попарени, е очевидно. Но кои глобални икономически надежди не се провалиха, като оставим настрана курса на акциите на борсите? Стабилността е по принцип една много добра идея, обаче в два пункта е измамна. Първо, отделни страни направиха чувствителни нагаждания на балансите си, за да изпълнят критериите на Маастрихт. Всяка маска пада рано или късно, а в нашето забързано време това ще стане по-скоро рано. Второ, стабилността като критерий не е достатъчна, когато отделните части трябва да бъдат съединени в едно цяло. Тежестите трябва да се разпределят хармонично, пропорционално, а не само стабилно. Един бегъл поглед назад към историята ни е достатъчен, за да хвърлим светлина върху надеждите, свързани със създаването на един съюз. Съединяването на Италия преди 130 години увеличи разликата между богатия Север и бедния Юг напук на всичките напъни към стабилност. В Югославия избухнаха войни, тутакси след като бе спряно кранчето, от което течеше паричният поток отвън, крепящ съюза на народите. Също в Европа парите ще текат натам, където те си са в големи количества, но дали това ще помогне за отстраняването на надигащия се национализъм е повече от съмнително.

Погрешно конструираното евро би могло при цъфтящо икономическо и политическо обкръжение да просъществува известно време. Обаче по време на криза нестабилността ще се увеличи, защото отделните държави нямат собствени финансови инструменти, с които да правят корекции при изменения в икономиката.

Фактор на несигурност: Фондова борса

Фондовите борси отдавна не се занимават с това, за което бяха създадени: обезпечаване на средства за предприятия. „Фондовата борса от общостопанска гледна точка не служи за финансиране на инвестициите, а за изплащане на част от направената от фирми-

те печалба", съобщава във „Weltwoche" икономистът от Сен-Гален Матиас Бисвангер. Проучвания в САЩ и

Швейцария показват, че цъфтящите фондови борси не съживяват нито инвестициите, нито консумацията. Огромните на книга печалби – от 1990 до 1997г. борсовият индекс на Швейцария се е увеличил 4,3 пъти! – остават като мерило за успех само между стените на борсата. Това, че фондовите борси не са свързани с реалната икономика, както твърдят някои критично настроени журналисти и икономисти, не винаги се потвърждава. Борсите изсмукват често средства от реалната икономика, а за инвестиции пари липсват. Индустриалният концерн „Сименс", например, спекулира по световните борси с 25 милиарда марки, защото по този начин „печели" повече, отколкото ако инвестира тези пари в собствени проекти. И не само това: „Сименс" е съкратил в последните години повече от 10 000 работни места. Пол Мартин, автор на няколко книги за икономиката на задлъжнелите, остроумно пише, че „Сименс" е „индустриален музей в мазето на една банка".

За световната финансова система най-същественият фактор е нечуваната подвижност на фондовите борси. Големите колебания на борсовите индекси могат да сменят основно оценката на акциите в реални икономически субекти за секунди, докато всъщност нищо в тях не се променя – само цифрите върху компютърните екрани. Фондовите борси са, според мен, единственият фактор в икономиката, който просто плаче за изменение от типа на Берлинската стена. Всички други фактори като труд, консумация, инфраструктура или образование са сравнително стабилни. Един борсов срив не може да унищожи финансовата система, но може да я вкара в релсите на дерайлирането и да засили въздействието на други рискови фактори.

Трябва ли ние, с нашите ограничени възможности, да се стъписваме от страх, гледайки втренчено към приближаващото се? В никакъв случай. Аз мисля, че основните елементи на устойчивия начин на живеене са една здрава основа при допира ни с прогнилата финансова система. Използването на възобновими енергийни източници, придвижване с мускулна сила, дългосрочност на стоките и тясно социално сплотяване са добри като жизнени принципи и

сега, макар че изглеждат по-скъпи във време или пари в сравнение с един лекомислен начин на живот. При един крах на финансовата система тези принципи ще станат абсолютен императив за всички. За да се измени финасовата система, е възможен както срив, така и еволюционно изменение – това зависи от нашето колективно решение. Към средствата, които обаче чак при краха на финансовата система най-пълноценно се проявяват, водейки към „устойчив" начин на живот, принадлежи нашето присъединяване към един локален бартерен кръг като „талант" в Швейцария, „grain de sel" във Франция, „LETs" във Великобритания. Повечето от тези експерименти приличат на „направи си сам" във финансово-социалната област. Най-добрите от тях показват, че те са едно добро допълнение към „официалните" пари. И ако парите си загубят стойността, възможно е ние да се радваме на нашите „таланти" (талант – единица за бартерно обменяне на стоки и услуги в Швейцария – бел. прев.).

Струва ми се, важно е да се разбере, че описаните по-горе неща не са прогнози, а само възможности. Съществен при това е само фактът, че финансовата ни система е неустойчива и има нужда от корекция. Дали тази корекция ще бъде срив, или еволюционно изменение зависи от колективните ни усилия

Авариен план за нашата цивилизация

от Жан Гимпел

Какво ще направите, ако банките в страната банкрутират в резултат на световна финансова криза? Вашата спестовна книжка е невалидна, валутата Ви е хартия и Вие ще трябва да преживявате с парите, които имате в наличност, ако имате такива.

В историята са известни много случаи, когато хора са разорявани в резултат на внезапни бедствия. През 1345 г. Флорентинската банка се сринала като картонена къща, след като Англия – по това време развиваща се страна – просрочила плащанията си по дълговете. През 1720 г. при разкриването на измамата „Южно море" хиляди са останали без пени в джоба си. През 1929 г. Уолстрийтската криза тласна много от засегнатите акционери към самоубийство чрез скок от прозорците на един небостъргач. Днес тези прозорци са неотваряеми.

Съвременната световна криза все повече бива сравнявана с тази от 1929 г. във водещите финансови и икономически списания. Фактически днешното положение е съвсем различно и с много по-драматични последици. Кризата, с която се срещаме днес, може да бъде край на днешната цивилизация. Всяка цивилизация и всяка нация е убедена сама за себе си, че грешките на предшествениците са избегнати и няма да се повторят. Историята е циклична. В общия цикъл на Възраждането и Новото време всяка от западните цивилизации има период на процъфтяване: Италия в XV, Португалия и Испания в XVI, Холандиия и Франция в XVII, Англия и Германия в XVIII и XIX и САЩ в XX век. По този начин всяка от тях дава своя импулс за да се върти „пумпалът на Западната цивилизация".

Днес Запада обаче няма друга нация в резерв. Логично е да предположим, че сриването на САЩ ще повлече със себе си целия западен свят. Илюзия е да се вярва, че Европейската общност може да създаде живителен импулс. По-скоро тя води една безна-

дежна борба срещу течението на историята.

Сега е не само безкрайно трудно, но и невъзможно да се намери разумно решение за икономическите и финансови проблеми, исторически погледнато. Обаче нещо би могло и трябва да се предприеме, за да се смекчат последиците от по-горе споменатата катастрофа. Ние би трябвало да изработим авариен план за действие, който ще се приложи в първия ден на кризата. Още от времето на Втората световна война съществуват най-различни планове за действие при разни природни беди: земетресения, урагани, наводнения. Или пък при ядрени аварии. Нямаме обаче план, действащ при загиването на нашата цивилизация.

Аварийният план, който ние предлагаме, изглежда на пръв поглед доста авторитарен. Но неговата цел е в момента, когато няма закони и ред, да ни предпази от нахлуването на тоталитарни сили. Ние непрекъснато наблюдаваме как след рухването на комунизма тоталитарните сили получават нови импулси. Питаме се също дали изработването на подобен авариен план за Съветския съюз не би предпазило милиони хора там от крайната мизерия, в която те се намират.

Така, както по време на Втората световна война съществуваше едно редуцирано правителство, ще имаме нужда от един Авариен щаб с ограничено количество членове. Този щаб трябва незабавно да прокламира, че във всички случаи Великобритания има абсолютен приоритет и всички договори с Европейската общност, ГАТ и др. се обявяват за невалидни, ако нарушават интересите на Англия. Превантивно се затварят границите за хора и стоки, като изключения се правят само за случаите, директно свързани с интересите на нацията. Аварийният щаб би трябвало първо да се заеме с финансовите последици на кризата. От резултата на първите заповеди ще зависи мащабът на неприятностите за населението в следствие на кризата. Пред банките ще се струпат хора на опашки, за да изтеглят спестяванията си, от които имат неотложна нужда в борбата за оживяване. Щом банките свършат парите, те ще затворят вратите си. Недоволните ще опитат щурм; ако не успеят с банките, ще атакуват магазините за хранителни стоки.

В тази ситуация голямо значение ще има аварийният план.

Щабът трябва веднага да нареди печатенето на пари, за да могат банките да обслужат клиентите си. Така поне за първия момент се предотвратява лавинообразното разпространение на кризата. Сигурно ще запитате дали не е безотговорно просто да се печатат пари? Отговорът е „не", защото не съществува вече обменен курс с чуждата валута. Английският фунт не е вече свързан със световните пазари!

Една подобна ситуация имаше през октомври 1987 г. и светът беше спасен предварително. Когато през лятото на 1987 г. за директор на Федералния резерв на САЩ бе назначен Алан Грийнспан, той запита сътрудниците си дали съществува план за интервенция на банката в случай на финансова криза. След отрицателния отговор той нареди веднага да бъде изработен авариен план. Когато през октомври същата година се зададе борсовият крах, планът веднага влезе в действие. Средства на федералния резерв бяха предоставени на банките и от тях по-нататък към Уолстрийт. По този начин се предотврати една стопанска верижна реакция. Без съществуването на този план Вие, който четете тази статия, бихте загубили работата си и щяхте може би да сте просяк.

Щабът трябва бързо да реагира към инфлационните явления. Голямите стопански сривове водят обикновено към дефлация с падащи цени на индустриални и селско-стопански стоки. Това се случи и през 1929 г., когато в следващите четири години индустриалните стоки се обезцениха с 30%, а селскостопанските – с 50%. Тъй като заплатите се понижиха много малко, тези хора, които запазиха работното си място, подобриха състоянието си след краха на Уолстрийт. Този факт е бегло отбелязан в почти всички книги, описващи времето на кризата. Тогавашното правителство на САЩ е правило опити да запази разумно съотношение между заплати и жизнен стандарт. Без успех. Аварийният щаб (кабинет, правителство) би трябвало да съгласува заплатите с дефлацията. Много ще бъде неразумно, ако групата на работещите се радва на висок жизнен стандарт, докато в страната има 10 милиона души безработни.

Критичната ситуация, която ние ще наблюдаваме в последното десетилетие на XX век, ще бъде по-опасна, защото атомните реактори и бомби са опасни не само за нашата цивилизация, но могат

да попречат и на създаването на бъдещи цивилизации. В миналото не е имало нищо подобно. Приоритетна задача на Аварийния щаб е да предотврати случаи, подобни на този в Саснови бор през 1992 г., на 100 км западно от Санкт Петербург: деморализираните работници, получаващи само 50% от заплатите си, оставили реакторите частично без надзор. Затова е много важно да се гарантират заплатите на всички, които работят в атомни централи, подводници и заводи. За тази цел е необходимо да се задели предварително паричен резерв. Такъв резерв липсва в бившия СССР, което е една голяма заплаха за сигурността на атомните централи там.

Саботажът е друга заплаха за атомните обекти. Полицията и армията биха могли да бъдат натоварени с опазването им, но по същото време силите ще бъдат заети с многото локални конфликти и ще им липсва капацитет. Може би мобилизирането на екологичните организации от рода на „Грийн пийс" за защита на заплашваните обекти е подходящо. И без това тези организации няма да имат повече работа със замърсяващите заводи – навсякъде производството ще спре или драстично ще намалее. Поради липсата на бензин няма да има движещи се автомобили, ще изчезнат запушванията на улици и шосета. Проблемите с озоновата дупка и парниковия ефект автоматично ще изчезнат.

Докато Лондон ще се изолира от останалата част на Великобритания в резултат на намалялото движение по улиците и релсите, а също така заради непрекъснатите аварии на телефонната мрежа, другите големи градове и области ще станат относително независими от централното правителство. По тази причина трябва своевременно да се подготвят регионални аварийни планове. В регионите и общините също трябва да се създадат аварийни щабове. Докато печатането на пари в помощ на банките ще бъде една важна, но временна мярка за създаване на известен ред във всеобщия стопански хаос, създаден от рухването на световната финансова система, то местните аварийни щабове би трябвало да насърчат областните структури във въвеждането на собствени платежни средства. Така ще се стимулира областното икономическо оцеляване.

Един друг голям пакет от мерки трябва да се предвиди, когато

в резултат на прекъсванията в електрическото снабдяване – било поради саботаж, било поради нехайство – ще се създадат планини от месо в хладилниците, огромни проблеми в птицефермите (вентилацията за касетите) и кравефермите, където доенето с ръка е вече невъзможно. Месото, пилетата и кравите трябва да се разпределят на населението. Няколко седмици основната храна ще бъде месото. Вегетарианците ще имат трудности, които ще ги накарат да изменят навиците си на хранене. По-нататък ще трябва да се заколят (вероятно с нож – бел. прев.) хиляди свине поради липса на фураж за изхранването им. Още повече месо в дневната дажба!...

Изчезването на международната търговия ще докара драматични последствия върху реколтата зърно, тъй като няма да има повече изкуствени торове. За селяните една допълнителна изненада ще бъде отсъствието на дотации от Европейската общност. За радост на природозащитниците земята ще се обработва биологосъобразно и с ръце: тракторите ще замлъкнат в резултат на липса на гориво. Току-що описаната розова картина на планини от месо, които се раздават, ще трае няколко седмици. Следва глад за цялата страна. Картини, подобни на тези, които наблюдавахме по телевизията – как гладуват цели народи в Африка или в бивша Югославия – ще станат всекидневие при нас.

Какво можем да направим, за да предотвратим всички тези събития? Тълпи хора от градовете ще се насочат към селата, където те, естествено, няма да са добре дошли. Без съмнение селяните ще се организират, за да запазят реколтата, запасите и добитъка си. Повечето селяни, за разлика от гражданите, имат оръжие. Може да се стигне до кървави сцени...

Джон Сеймур, един от най авторитетните специалисти по земеделие и автор на много книги на тема „оживяване и самозадоволяване", ни е оставил в едно свое писмо като завет при разпада на нашата цивилизация препоръки, които трябва да се предприемат, за да положим основите на следващото време. Първата препоръка на Джон Сеймур е въвеждането на стъпаловиден прогресивен данък върху собствеността на земя. Ефектът на тази стъпка ще бъде, че земята ще се появи на пазара (тези, които имат повече, ще

я продоват, за да могат да си плащат данъка) и тези хора, които се спасяват от града, ще могат да си я купят. Всичко това ще създаде едно естествено движение към село. То трябва веднага да се използва. Градското население трябва да се подготви за селски живот. В момента, когато настъпи сривът и хората почнат да бягат от градовете, те ще започнат веднага работа на село, където нуждата от работна ръка ще бъде голяма (модерната техника няма да заработи поради липса на гориво, резервни части и др.). Хиляди хора ще работят с един единствен инструмент – мотиката. Във вавилонско време мотиката се е почитала като дар божи; скоро тези нейни качества ще бъдат преоткрити от много семейства.

Когато аз съвместно с Р. Перну и Р. Делатуш през 1956 г. написах книгата „Средновековието защо ни е?" – как да се помогне на третия свят със средновековни средства – разбрах колко е прав Делатуш по отношение ползата от мотиката за едно семейство с до 20 декара земя. Сеймур е също на мнение, че едно шестчленно семейство с мотиката и 20 декара добра земя може да се изхранва и да изкарва нещо за пазара. Тези, които изработват регионалните аварийни планове за времето след нашата цивилизация, би трябвало приблизително да се спрат на това съотношение.

Интензивното земеделие и високопродуктивните сортове са неща, които ще принадлежат на миналото. Селяните ще започнат да диференцират продукцията си. Освен картофи и моркови недохраненото градско население ще има нужда и от зеленчуци, като например йерусалимския артишок (Cynara-scolymus), който зрее за три месеца. Земеделците ще трябва да се научат да сеят отново средновековните растения лен и коноп, които имат многостранно приложение – плат, хартия, масло, храна и лекарства.

Едно високотехнологично животно ще липсва в плановете на аварийните щабове по места – конят, който допреди няколко десетилетия беше най-полезното домашно животно. Съставителите на аварийни планове могат да погледнат и към Индия, където по реките е пълно с воденици. Десетки хиляди такива воденици имаше по цяла Европа до края на XIX век. Те могат да се използват за производство на електроенергия. Също могат да се възстановят каналите от 18-то столетие, по чиято мрежа ще отиват въглищата

до стоманодобивните фабрики, където ще се произведат милиони мотики. Старата текстилна индустрия ще се възроди, за да обработва вълна и лен. Изкуствените влакна, произвеждани преди от мултинационалните концерни, ще изчезнат. С липсата на универсални магазини и супермаркети ще се създаде нова генерация от малки придприятия, продаващи въглища, платове, вълна и мотики. Отново ще има рибарски магазини, зарзаватчийници, хлебарници. Най-накрая малкото ще стане красиво!

За да създадем един нов свят върху развалините на стария, ние ще се обърнем носталгично към миналото. Традиционните технологии трябва да се подобряват и да се довеждат до съвременно ниво. Мотото на тези, които създават аварийните планове, би трябвало да е „Напред към миналото!". При това е много важно – доколкото крахът на нашата цивилизация се дължи на мъжете, в тези аварийни комитети болшинство да имат жените. Те са просто по-практични. Така човечеството, възможно е, ще заживее на една по-щастлива планета.

(Съществуват много ясновидци, които предсказват края на цивилизацията ни: Хопи казва времето между 1980 и 2005 г.; Нострадамус пише за 1999 или 2000 г.; Аарон Абрахамсен говори за същите години, колегата му Пол Соломон забива датата на 05.05.2000 г. Особеното при Жан Гимпел е практичността и хуморът. Той е на 75 години, живее в Лондон и е директор на фондацията „Модели за селско развитие". Написал е много книги. Последната е „Краят на бъдещето" (Париж, Seuil, 1992 г.). Горната статия е публикувана в швейцарското списание „Zeit Punkt" – бел. прев.)

Възможни са само две реалистични версии за бъдещето

От Донела Медоуз

Печалба или живот

Дори когато са мислими много варианти за бъдещето, всичко се свежда до две реалистични версии за него: пътят на конкуренцията, на глобализацията и на печалбата, от една страна, и пътят на сътрудничеството, устойчивото развитие и децентрализирането, от друга.

Следните сценарии бяха детайлно и внимателно разработени от едно немско дружество за дизайн на системи заедно с представители на протестантската църква. Колективът се води от Хартмут Босел от изследователския център за природосъобразни системи. Бяха взети предвид както наблюдаваните в света процеси, така и контраакциите, които се провеждат.

Сценарий А: Конкуренция и глобализиране

Този, който не може да заеме привилегировано място в глобалната световна икономика, ще трябва да се бори за оживяване в някое изоставено здание или в самоделна колиба до някой боклук, където се живее от милостиня или от продажба на събраните отпадъци. След като децата се научат да ходят, те веднага се включват в борбата на семейството за оживяване. Децата нямат време за училище, пък и родителите са съответно необразовани и не могат да научат децата си на нищо.

Този, който има продаваеми способности, получава работно място в някой глобален концерн. Ако и двамата в семейството получат работа, те могат да живеят в апартамент или къща, с което задлъжняват до границите на бъдещите си заплати. Все повече работни места се съкращават от автоматизацията и за оставащите на работа

изискванията за сръчност и квалификация нарастват. Правителствата приватизират някои части на икономиката (снабдяването с вода и електроенергия, събирането на отпадъци, сигурността, образованието, пощите и др.). След началните стопански успехи, дължащи се на въвеждането на конкуренцията, тези обществени дейности се развиват до корумпирани псевдомонополи със скъпо, но лошокачествено обслужване на населението.

Нарастването на производството и консумацията са първостепенните задачи и всички индустрии, които са успешни в този аспект, се радват на покровителството на правителството. Регионалната и местноструктурната политика отразяват същата тенденция.

Нашето семейство има нужда от лека кола, защото липсва обществен транспорт, пък жилището, магазините, местата за отдих и месторабота са много отдалечени един от друг. Нещата, които се купуват, са така направени, че бързо се развалят и чупят. Поправянето е невъзможно или практически неизгодно. Животът изисква нарастване на консумацията. Цените за вода, изхвърляне на отпадъци, за образование, за пътища и др. нарастват. Нашето семейство иска преди всичко да запази работните си места и работи извънредно, не ходи в отпуск и върши за пари постъпки, които счита за неетични или неморални. Няма общ интерес, всеки гледа само себе си.

Хранителните продукти и другите стоки пристигат от целия свят, т.е. оттам, където се произвеждат най-евтино. За да устоят на глобалната конкуренция, правителствата намаляват изискванията за екология. Трудовите закони даже принизяват демократичните свободи и човешките права. Непрекъснато нараства експлоатацията на природните ресурси. Много регионални култури изчезват, защото им се променят коренно условията за живот. В целия свят намалява очакваната продължителност на живота заради новопоявили се от изменената природна среда болести. Международната общност толерира диктаторските режими, разрушаването на природната среда и междуособните войни като част от „естествената" борба за живот на световния пазар. Международната конкуренция и намаляване на сътрудничеството водят до нарастване на недоверието, нетолерантността и агресивността между отделните региони.

Сценарий Б: Партньорство и децентрализация

Ти живееш в едно общество, приличащо на селското. Китни къщи с различни големини и форми, съчетани с местния стил, климат и материали, се групират около дворовете с градини и места за игра. Много фамилии имат дворни животни, за да оползотворяват кухненските и градинските отпадъци и да запълват кръга за прехрана на семейството. По-старите хора живеят с родините си или с „адаптирани" роднини, помагат в къщата, градинката или отглеждането на децата. Големината на общината се определя от съществуващата местна структура и възможността пътя до училището или хранителния магазин да се покрива пеша. До другите служби и функционални звена на общината се стига с велосипед. Общините се свързват помежду си и с по-големите центрове с обществен транспорт.

В по-големите центрове се намират централизираните обществени дейности като университети, болници и др. При по-далечни пътувания семействата си услужват с транспортни средства, лодки, а при ползване на някои електрически уреди и др. с по-рядка употребяемост си услужват взаимно.

Благодарение на добрата изолация, слънчевите колектори и други източници на възобновяема енергия всяка група къщи е почти независима от външна енергия. Употребяват се изключително опаковки за многократно ползване, материали, които се рециклират, неща, които се поправят. Всички предмети за продължително ползване (домакински уреди, машини) в края на живота си се връщат при производителя, който ги разглобява и използва някои части отново.

Високите транспортни цени дават стопанско преимущество на локалните ресурси и продукти. Закони срещу монопола дават възможност да се развиват малки предприятия с локална конкуренция. Трудни за производство продукти (лекарства, чипове за компютри) се внасят от специализирани центрове. На базата на съкращаването на ненужната продукция намалява и нуждата от заплатим труд, обаче също така и нуждата от голяма заплата. Работата се разпределя през цялата седмица по необходимост. Хората даряват част от нарастналото им свободно време за различни обществени

дейности (управление на общината, образование и др.), за да имат правото за ползване на услуги от обществото. Развива се своеобразен бартерен пазар за обществени услуги с широк спектър.

Всяка област се напасва към природните си дадености, не експлоатира ресурсите на съседните и е максимално самозадоволяваща се. По този начин започва прогресивно да намалява разликата между богатия Север и бедния Юг. Много регионални култури започват да се развиват, мисията на националната държава отслабва.

Съвместната глобална природа, общата цел на човечеството за оживяване изискват някакви основни договорености по отношение на човешките права, защитата на природата и правата на бъдещите поколения, които принудително трябва да се спазват. Телекомуникациите и високите транспортни разходи намаляват силно командировките и туризма, обаче информационните системи осъществяват връзките между хора и култури. Толерантността и уважението към многообразието намаляват националния егоизъм и обезпечават по-лесното изпълнение на глобалните договорености.

Хартмут Босел и колегите му често пробват различни други комбинации и сценарии освен А и Б, но без успех.

Този факт потвърждава общото правило на синергетиката, че за системи, в които действат много динамични сили и компоненти, са възможни само ограничен брой варианти и пермутации. Двата описани по-горе сценария имат толкова различни основни предпоставки и принципи, че едно хармонично съвместно съществуване изглежда невъзможно. Сценарий А не е устойчив и е саморазрушаващ се. Сценарий Б е устойчив и макар че за хора, свикнали със сценарий А, изглежда невъзможен, той е вплетен в корените на нашата история, вяра, семейство и основни човешки култури. Неговите принципи са тези на природата – една фирма, както казва Фредерик Вестер, която в последните 4 милиарда години не е банкрутирала.

Как можем да достигнем до реализиране на сценарий Б? Като първо трябва да разберем, че един сценарий е не само опростяване, а също така и резултат на една динамична вътрешно развиваща се система. „Ние не желаем да достигнем някакво статично състояние, а един набор от водещи правила", казва Хартмут Босел.

Ноу-хауто по взаимно влияние и функционирането на системи

и познанията по различните научни дисциплини ще ни помогнат. Съвременната разпространена тенденция към опростяване и контрол може да се замени с една широко разпространена мрежа от ценности като комплексност, разнообразие, използване на потенциала на самоорганизиращи се еволюционни процеси. Принципите и мирогледът на сценарий Б са в края на краищата много по-фини и по-широки от тези на сценарий А. Това изменение на нагласата трябва първо да стане в главите и сърцата на хората от индустриалните страни.

(***За Донела Медоуз***

Д. Медоуз е съавтор в известните книги „Границите на растежа", 1970 г., и „Зад границите на растежа", 1992 г. Нейните статии излизат в американски вестници в колоната „Гражданин на света". Настоящата статия е преведена от швейцарското списание за екология „Цайтпункт".)

Като старите римляни

(Светът на богатите: възможен е крах)

Вестник „Ню-Йорк Таймс" в неделния си брой се занимава с богатите хора в Съединените щати. В статия със заглавие „Защо Вашият свят може да рухне" известният професор по икономика от Масачузетския институт за технология (MIT) Лестър Туроу обръща внимание на опасността (социална и политическа) от увеличаващата се разлика между бедни и богати. Туроу пише, че една капиталистическа система, базирана върху неравенството на заплатите, е принципно несъвместима с демократичната система, в чиито основи е поставен принципът за равенство на гражданите. В последните 20 години средната работна заплата в САЩ е снижена с 11%, докато през същото време брутният социален продукт е нарастнал с 29%. Такава неравномерност се случва за първи път откакто (1929 г.) се

води статистика. Този „социален и политически експеримент", по думите на Туроу, прилича на пълна тенджера под налягане върху горещ котлон, която се наблюдава, докато експлоадира. Бюджетните съкращения на републиканците са маркирани от Туроу като крачка назад към капиталистическите теории на националния икономист Херберт Спенсър, чийто израз „оживяване на най-способните" по-късно бе пренесен от Дарвин върху животинския свят. Авторът се страхува, че теориите на Спенсър, отхвърляни досега като прекалено твърди, ще бъдат възродени от републиканците. Техните планове разрушават социалната мрежа, видимо твърдейки, че един човек, заплашван от глад, може да работи за малко пари и да се задоволява от малко. По мнение на Туроу е реално възможна една бавна стопанска спирала назад, подобно на крайната фаза на развитие на Римската империя. Той дава цяла редица съпоставки:

– несигурност поради липсващата нужда от военна експанзия (Римската империя експандирала до границите на тогавашния свят; след края на студената война капитализмът е практически единствената социално-политическа система);

– намаляване на образоваността;

– засилване на престъпността и строителството на градски стени (днес драматично нарастват защитните огради и решетки, увеличават се пазачите и телохранителите).

Предложението на Туроу се състои в създаването на нови образователни програми и контрол върху пазара на работната ръка. Той обаче се съмнява в наличието на политическа воля в САЩ, която би разпознала проблема и би предприела нещо за разрешаването му. Междувременно печалбите на тези фирми, които намаляват заплатите или уволняват работниците, се увеличават...

Маргарет Кенеди

ПАРИТЕ
без лихви и инфлация

Как да се създаде обменно средство, служещо всекиму?

СЪДЪРЖАНИЕ:

Въведение 63

Глава 1. Четири основни заблуди
за предназначението на парите 65
Заблуда N° 1: Съществува само един вид ръст 66
Заблуда N° 2: Ние плащаме лихви само тогава,
когато заемаме пари 69
Заблуда N° 3: Съвременната парична система
служи еднакво на всички 71
Заблуда No 4: Инфлацията е неотменна част
от всяка свободна пазарна икономика 74

Глава 2. Как да се създаде икономика
без лихви и инфлация? 78
Таксата за обръщение заменя лихвата 79
Първи експерименти с безлихвени пари 80
Опити за решение днес 83
Нуждата от поземлена реформа 85
Нуждата от данъчна реформа 88

Глава 3. Кой печели от въвеждането на пари
без лихви и инфлация? 90
Страната или регионът, започнали
провеждането на парична реформа 91
Правителства, политици, банкери
и икономисти 93
Богатите 100
Бедните 104
Църквата и новите духовни групи 109
Търговия и промишленост 112
Селското стопанство 113
Планетарната екология и хората на изкуството 115

Жените и децата 118
Глава 4. Уроците на историята 121
Брактеатните пари в средновековна Европа 122
Ваймарската Република 123
Глава 5. Как всеки от нас може да участва
в промяната на паричната система? 126
Подкрепа на опитите за създаване на модели 127
Въвеждане на местно или регионално
обменно средство 128
Поощряване на капиталовложенията
от етически характер 129
Глава 6. Еволюция вместо революция 131

За автора 133

Литература 136

ВЪВЕДЕНИЕ

Парите са тази мярка, с която се изразява по-голяма част от икономическите концепции. Икономистите се ползват от тях точно така, както търговците от килограмите, а архитектите – от метрите. Обаче рядко се подлага на анализ принципът на тяхното функциониране или се предприемат опити за изясняване на въпроса, защо за разлика от метъра или килограм те не представляват постоянна мерна единица, а почти ежедневно променят своята стойност.

В тази книга се разглежда принципът на функциониране на парите. В нея са показани причините за постоянното колебание на един от най-важните еквиваленти в живота ни и се обяснява защо парите не само „движат света" (money makes the world go round), но също така отново и отново предизвикват разрушителни кризи. Тя показва как колосалните дългове на страните от Третия свят, безработицата и замърсяването на околната среда, производството на оръжия и строителството на атомни електроцентрали са свързани с механизма, осигуряващ обръщението на парите: лихвата и сложната лихва. Лихва върху всичко, по думите на американския специалист по история на икономиката Джон Л. Кинг, представлява „незримата машина за разруха" в така наречената свободна пазарна икономика.

Да се замени този механизъм, осигуряващ паричния кръговрат, с един по-разумен, не е толкова сложно, както изглежда на пръв поглед. Въпреки че предлаганото в дадената книга решение е известно на някои специалисти още от началото на XX век, проверката на това решение днес е повече от необходима по причина, че проблемите в областта на паричната система се натрупват през последните години по целия свят с

огромна бързина. Към днешна дата всеки е запознат с факта, че страните на Третия свят никога не ще успеят да се разплатят с дълговете, че положението на най-бедните слоеве от населението във високоразвитите страни постоянно се влошава, а борбата с последиците само влошава положението. Водещи специалисти в областта на банковото дело изискват провеждането на фундаментални изменения, за което и разказва тази книга. В задачите й влиза не изнамиране на нечии грешки, а правилната постановка на проблема и едновременно с това показване на възможностите за промяна, които са известни само на малък брой експерти, да не говорим за широката общественост. При това тази тема е особено важна, за да бъде дадена за разглеждане единствено на „експертите"; тя трябва да бъде широко обсъдена и разбрана от мнозина. Затова особеността на тази книга се заключава в това, че се стреми да представи проблема максимално просто – така, че всеки, имащ работа с пари, да разбере какво е поставено на карта. Още две нейни особености се заключават в това, че за разлика от други книги, написани преди и посветени на същата тематика, в нея е показано как предлаганият преход към новата парична система ще донесе в този особен момент изгода на всички и какви действия може да предприеме всеки сам, за да предизвика идването на нужните промени.

Глава 1.

Четири основни заблуди за предназначението на парите

Ден след ден почти всеки човек на нашата планета използва пари. Мнозинството ги заработва със своя труд и ги използва за стоки, от които има нужда. Но само малцина са наясно как точно функционират парите и какво е тяхното пряко или косвено влияние над живота ни. Отначало ще разгледаме положителната страна на този феномен: парите улесняват неимоверно много обмена на стоки и услуги в обществото, основан върху разделението на труда, което ги прави едно от най-гениалните изобретения на човечеството. Ако, например, вие живеете в село, където цари натурална размяна на продукти, и създадете произведение на изкуството, то не бихте могли да го обмените и скоро бихте преустановили заниманията с изкуство. И така парите правят възможна специализацията и по такъв начин служат за основа на цивилизацията ни.

Проблемът днес се състои в това, че парите служат не само за обмен на стоки и услуги. Те могат и да го препятстват, ако се натрупват у тези, които притежават от тях повече, отколкото им е нужно, и не постъпват в обръщение. По този начин се създава своеобразен частен „митнически пункт", при който тези, у които парите са по-малко, отколкото им е необходимо, плащат дан на тези, у които те са повече от необходимото им. Нима това е честно? В никакъв случай. Фактически нашата съвременна парична система, както ще покажа по-долу, може да се нарече беззаконна за всички демократични нации.

За да се поясни това, необходимо е да се разгледат четири заблуждения относно функцията на парите. Разбира се, в действителност те са значително повече. Нашите представи за парите са достатъчно точно отражение на света в нас самите и тези образи са толкова многообразни, както и хората на нашата планета. И ос-

вен това разглежданите по-долу четири заблуждения представляват основни препятствия по пътя към осмисляне на конструктивните моменти в съвременната парична система. Ведно с това, те са и много важни за разбирането на възможностите, които се откриват пред новата парична система.

Заблуда № 1: Съществува само един вид ръст

Ние сме склонни да мислим, че съществува само една разновидност на ръста, а именно тази, която познаваме от собствен опит. При все това, наред с нея съществуват и други, които са ни известни в по-малка степен.

На рис.1 кривата „а" показва в опростен вид динамиката на ръста в природата, на която са подвластни и нашият организъм, и растенията, и животните. В началния стадий на живота ние растем бързо, след това по-бавно, а с достигане на 21-та година, по правило, преставаме да растем. От този момент в най-продължителния период в живота ни в нас протичат вече не „количествени", а „качествени" изменения, затова искам да обознача тази крива като крива на „качествения" ръст. Но освен нея, както се вижда от рис. 1, съществуват и две други, съвършено различни криви на ръста.

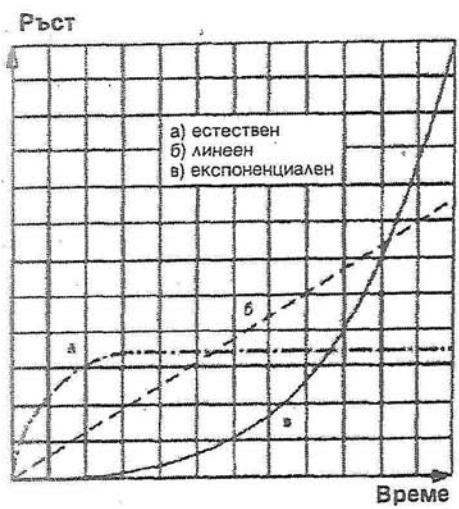

Рис. 1
ОСНОВНИ РАЗНОВИДНОСТИ В ДИНАМИКАТА НА РЪСТА

Кривата „б" илюстрира механическия или „линеен" ръст, т.е. колкото повече станове – толкова повече стоки, колкото повече въглища – толкова повече електроенергия и т.н. За нашия анализ тя ще има по-малко значение.

По-важно е, обаче, разбирането на крива „в" за така наречения експоненциален ръст, която може да се нарече пълна противоположност на крива „а". За кривата „в" отначало е характерен незначителен ръст, който започва постепенно да се увеличава и накрая преминава в почти вертикален количествен ръст. Във физическия свят такъв ръст наблюдаваме обикновено там, където има болест или смърт. Например ракът се развива по сценария на експоненциалния ръст. Отначало растежът протича бавно. От една клетка се развиват две, от тях 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, 512 и т.н., тоест темповете на растеж постоянно се ускоряват и когато накрая болестта се прояви, тя вече е в такъв стадий на ръст, когато често вече е невъзможно да бъде спряно развитието й. Този показателен ръст обикновено завършва със смъртта на „госта" и организма, от ко-

Рис. 2

КРИВИ НА ЕКСПОНЕНЦИАЛНИЯ РЪСТ

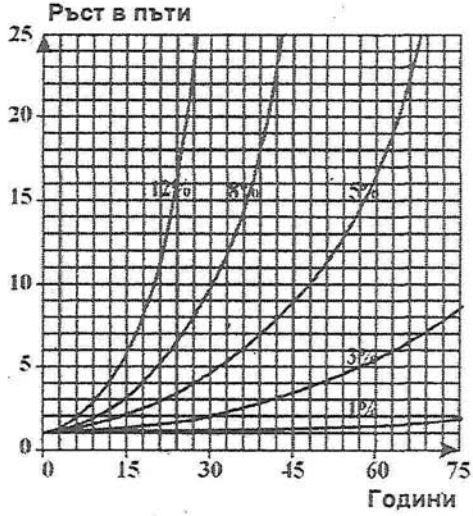

гото зависи. Поради това неразбирането на тази разновидност на ръста води до заблуждение относно функцията на парите и като следствие – тежки последици. За сметка на взиманията на лихви и сложни лихви паричните състояния се удвояват през регулярни интервали време, т.е. имат експоненциална динамика на ръста, което и обяснява защо в миналото през определени интервали време са възниквали сложни ситуации със системата на паричното обръщение, защо те възникват и днес. ***Фактически лихвата върху кредита – това е ракът на нашата социална структура.***

На рис. 2 е показан периодът от време, нужен за удвояване размера на вложената сума пари: при лихва 3% годишно за това

ще са нужни 24 години, при 6% – 12 години, при 12% – 6 години.

Даже при 1% лихвите и сложните лихви обуславят експоненциална динамика на ръста с удвояване след около 70 години.

Ръстът на нашето собствено тяло ни е позволил да се запознаем само с естествената динамика на ръста, която в природата се прекратява с достигане на оптималните параметри (крива „а"). Затова на хората е трудно да разберат цялата сила на въздействието на експоненциалния ръст в паричната сфера.

Тези сложни за разбирането моменти може да се илюстрират с история, станала с един персийски цар. Той бил така възхитен от новата игра – шахмат, че обещал да изпълни каквото иска желание на нейния откривател. Умния математик решил да му даде урок. Той помолил на първото квадратче от дъската да се положи едно пшенично зрънце, като на всяко следващо се поставят два пъти повече, отколкото на предходното. Отначало царят се зарадвал на скромността на молбата, но скоро разбрал, че зърното на цялото му царство няма да стигне, за да се изпълни това „скромно" желание. Който има компютър, може да сметне нужното количество: то съставлява 440 световни реколти на зърно за 1982 г.

Още една аналогия също толкова нагледно показва невъзможността на продължителен експоненциален ръст: ако някой е вложил капитал в размер 1 пени в годината на Рождество Христово при 4% годишна лихва, то през 1750 г. за получените пари той ще е могъл да купи златно кълбо с маса като на Земята. През 1990 г. той

би имал вече еквивалента на 8190 такива кълба. При 5% лихва годишно той би могъл да купи такова кълбо още през 1403 г., а през 1990 г. покупателната способност на парите би била за 2200 млрд. кълба от злато, всяко с теглото на Земята.[2]

Примерът показва разликата, обусловена от действието на 1% годишна лихва в течение на продължителен период от време. Освен това той доказва, че в дългосрочна перспектива изплащането на лихвите както математически, така и практически е невъзможно. Икономическата необходимост и математическата невъзможност се намират тук в неразрешимо противоречие.

Лихвата като прост механизъм води до акумулиране на капитал в ръцете на все по-малко количество хора (което в миналото е причина за възникването на множество междуособици, войни и революции); това е показано в раздел Заблуда №3. Днес лихвеният механизъм представлява основна причина за необходимостта от патологичен ръст на икономиката с всички известни разрушителни последици върху околната среда.

Решаването на проблемите, възникнали вследствие експоненциалния ръст на парите за сметка на лихвите, е създаването на такава парична система, която би съответствала на кривата на динамиката на качествения ръст. Това ще изиска замяна на лихвата с друг механизъм за осигуряване на паричното обръщение. Във втора глава са описани свързаните с това изменения.

Заблуда № 2: Ние плащаме лихви само тогава, когато заемаме пари

Още една причина за това, че цялостно разбиране за въздействието на лихвения механизъм върху паричната ни система може да бъде изградено трудно, е частичната прикритост на лихвения механизъм. Повечето хора смятат, че плащат лихва само когато са взели пари на кредит и ако изплащането на лихва е нежелателно, то просто не се вземат пари на кредит.

Рис. 3 показва, че това не е така, защото цената на всяка стока, която плащаме, включва в себе си и лихвена част. Тази част се колебае за стоките и услугите, придобивани от нас, в съответствие

Рис. 3

КОНКРЕТНИ ПРИМЕРИ ЗА ДЕЛА НА ЛИХВАТА В ЦЕНИТЕ И ТАКСИТЕ

1. Такса за извозване на сметта гр. Аахен, 1983 г.

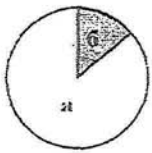

а) Цялостни разходи (персонал, поддръжка, ...)	88%
б) Лихва върху капитала	12%
Такса за 110 л отпадъци: 194 DM	100%

2. Цена на питейната вода
Цена за пречистване на питейната вода в северна Германия, 1983 г.

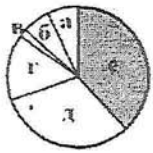

а) Стойност на електроенергията	7%
б) Поддръжка на оборудването	6%
в) Пречистване на водата	1%
г) Разходи по персонала и други постоянни и променливи разходи	8%
д) Приспадане от сметката	30%
е) Лихва върху капитала	38%
Цена за 1 куб. м: 1,36 DM	100%

3. Такса за канализацията гр. Аахен, 1983 г.

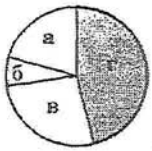

а) Постоянни разходи	19%
б) Разходи по персонала	7%
в) Приспадане от сметката	27%
г) Лихва върху капитала	47%
Цена за 1 куб. м: 1,36 DM	100%

4. Арендна такса за използването на домове от социалния жилфонд
Разчети на федералното статистическо ведомство за 1979 г.

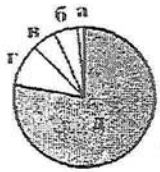

а) Риск и печалба	19%
б) Експлоатационни и административни разходи	6%
в) Ремонт и поддръжка	5%
г) Приспадане от сметката	11%
д) Лихва върху капитала	59%
Цена за 1 куб. м: 1,36 DM	100%

със стойността на употребения капитал. Няколко примера от всекидневния живот илюстрират тази разлика нагледно. Делът от издръжките по изплащане на лихви по кредитите (капитални разходи) при плащанията за извозване на боклука съставлява 12%. В този случай натоварването от лихвата е относително малко, тъй като преобладаващи са разходите по заплати. Положението се изменя за цените на питейната вода и канализацията, за които натоварването от лихвата представлява вече 38% и 47%. За заплащане използването на жилища от жилищния социален фонд това натоварване вече съставлява 77%. Средното натоварване от лихвите или капиталните загуби за цените на стоките и услугите с ежедневно търсене представлява около 50%.

И така, ако премахнем лихвите и ги заменим с един по-съвършен механизъм, то теоретически повечето от нас ще станат най-малко двойно по-богати или бихме работили за поддържане на сегашното ни състояние само половината от работното време.

Заблуда № 3: Съвременната парична система служи еднакво на всички

Третата заблуда относно паричната система днес може да се формулира така: тъй като всеки трябва да плаща лихва, когато взима кредит и купува стоки и услуги, и тъй като всеки получава лихви, когато си остави парите в банка, то днешната парична система има еднакво справедливо въздействие (било то положително или отрицателно) върху всички членове на обществото.

Но и това е грешно. В действителност между тези, които печелят при такава система, и тези, които плащат, съществува огромна разлика. На рис. 4 е представена съпоставка при получаване и изплащане на лихви за 10 еднакви по численост групи от населението на ФРГ. Става ясно, че първите 80% повече плащат лихви, отколкото получават, 10 % получават малко повече, отколкото плащат, а последните 10% получават двойно повече, отколкото плащат \това е тази част, която са изгубили първите 80% от населението\. Този факт прекрасно обяснява същността на механизма, може би наважния механизъм, позволяващ богатите да стават още по-богати,

а бедните – да обедняват все повече.

Ако погледнем по-внимателно последните 10% от населението според техните доходи от лихви, отново ще се се сблъскаме с феномена на показателния ръст. За последния 1% от населението нивото на доходи от лихви се увеличава 10 пъти, а за последните 0,1% – повече от 100 пъти.

Лихвите като средство за обезпечаване способността на парите да са в обръщение в рамките на съвременната парична система се явяват тайно средство за преразпределянето им, основаващо се не на трудово участие, а явяващо се резултат от това, че някой може да пречи на развитието на свободното пазарно стопанство, т.е. на обмена на стоки и услуги, по пътя на задържане на обменни средства и дори за това да получава възнаграждение. Така, по ирония на съдбата, става изземане на пари от тези, които ги притежават по-малко от нужното, и прехвърляне към тези, у които парите са повече, отколкото са им нужни. Това е друга, много по-хитроумна и ефективна манипулация, отколкото тази, която се е опитвал да отстрани Маркс. Той е бил прав безусловно, посочвайки наличието в сферата на производство на източника за печалба – принадената стойност. Разпределението на принадената стойност, обаче, става в значителна степен в сферата на циркулация на парите. Днес, в края на продължителен период на икономически ръст и отделяне на парите от златния стандарт, това се вижда много по-ясно, отколкото през времето на Маркс. Краят ще се характеризира с това, че все по-големи суми пари ще се концентрират в ръцете на все по-малък брой индивиди и фирми. От 1980 г. приходите от спекулации с пари в световен мащаб вече са нараснали повече от два пъти. Само в един Ню Йорк ежедневната сума на валутен обмен от 1980 до 1986 г. е нарастнала от 10 до 50 млрд. долара.[3] По оценки на Международната банка за възстановяване и развитие, сумата от паричните операции в световен мащаб 15-20 пъти превишава тази сума, която на практика е необходима за водене на търговия, т.е. за товарообмен.[4]

Механизмът за изплащането на лихви и сложни лихви не само привежда в действие механизма на патологическото развитие на икономиката и паричната маса, но и действа, както пише Дитер

Рис. 4

СЪПОСТАВКА НА ПЕЧАЛБА И ЗАГУБА В СЕМЕЙНИТЕ БЮДЖЕТИ

Установените по състоянието на 1982 г. загуби и печалби от лихви са 270 млн. DM (или преминаването на лихвите от едни ръце в други)

Установените лихви по влогове и кредити са средно 5,5%

Всички стойности са в млн. DM за даден семеен бюджет за година

Групите семейни бюджети са съставени според доходите...

Загуби на семейство в хил. DM	2,3	4,1	5,9	6,5	7,6	9,1	10,5	13,5	16,3	32,3
Приходи от лихви на сем-во в хил.DM	0,5	0,7	1,1	1,5	2,3	3,2	5,5	8,8	18,0	66,5
Салдо	1,7	3,4	4,8	5,0	5,3	5,9	5,0	4,7	1,7	34,2

Зур, против законните права на индивида в повечето от страните. [5] Ако конституцията гарантира еднакво право на достъп на индивидите към всички държавни услуги, а паричната система може да се разглежда в качеството на такава, то положението, когато в рамките на тази система 1% от населението получава повече, отколкото плаща, за сметка на другите 80%, които получават по-

малко, отколкото плащат, се явява незаконно.

Може да се създаде впечатление, че изменението на нашата парична система ще служи на интересите „само" на 80-те процента от населението, които днес плащат повече, отколкото това би следвало да бъде според техния справедлив дял. Обаче, както ще бъде показано в глава 3, това решение ще бъде от полза за всички, в една дългосрочна перспектива даже и за тези, които получават предимства от съвременната болна система.

Заблуда № 4: Инфлацията е неотменна част от всяка свободна пазарна икономика

Четвъртото недоразумение засяга ролята на инфлацията в нашата икономическа система. Повечето от хората считат инфлацията за почти естествена вследствие на това, че в света няма нито една капиталистическа страна със свободно пазарно стопанство без инфлация. Рис. 5, илюстрираща динамиката на развитие на различните икономически показатели във ФРГ, ни позволява да разпознаем фактора, тясно свързан с инфлацията. В същото време, когато федералните доходи, брутният национален продукт, а също и заплатата са нараснали от 1968 до 1982 г. „само" три пъти (300%), то лихвеното бреме е нараснало повече от 11 пъти (1160%). Тенденцията е ясна – дълговете и лихвите по кредитите в народното стопанство растат по-бързо, отколкото доходите, което рано или късно трябва да доведе до колапс даже във високо развитите страни. Ако детето израства от година до 10 години 3 пъти, а краката му израстват в същото време 11 пъти, всеки ще разбере, че това не е нормално. Проблемът е в това, че само малцина са разпознали признаците на болестта в паричната система и още по малко са знаещите начин за лекуването ѝ. Нали до днешния ден никой не е успял да създаде здрава, устойчива парична система.

Малцина съзнават, че инфлацията действа като другите форми на данъчно облагане и, прилагана от правителството, има възможност да се справи с най-сложните проблеми на растящата задлъжнялост. Очевидно е, че нужното ниво на инфлация трябва да бъде толкова по-високо, колкото по-голям е разривът между на-

Рис. 5

ДИНАМИКА В РЪСТА НА РАЗЛИЧНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА 1968-1982 г.

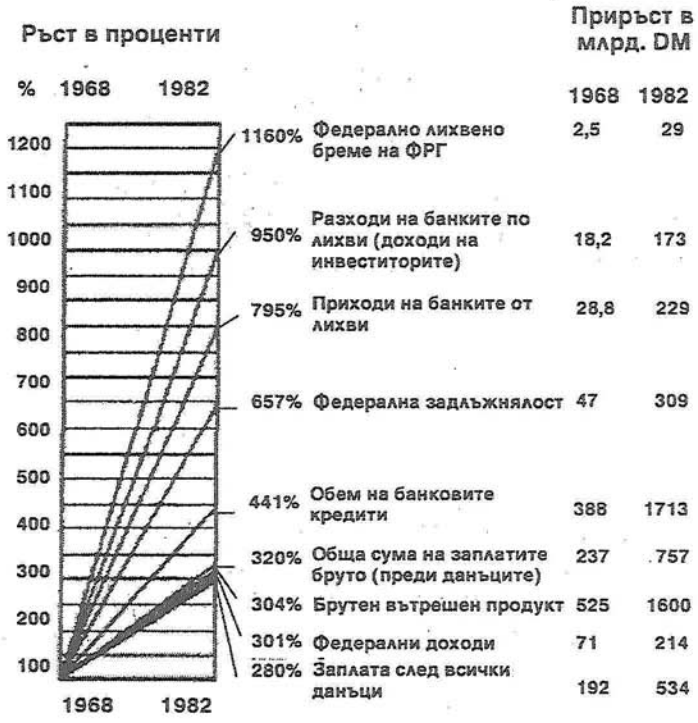

ционалните доходи и задлъжнялостта. Правителството може да понижава своята задлъжнялост, разрешавайки на емисионните банки да печатат пари. На рис. 6 се вижда загубата на стойността на германската марка от 1950 до 1985 година. Такова обезценяване най-силно бие по тези хора, които не са успели на вложат своето състояние в „инфлационно устойчива" недвижима собственост и т.н., а не по тези, които принадлежат към неголямата група от население с най-големи доходи.

Специалистът по история на икономиката

Джон Л. Кинг прави паралел между инфлацията и изплащането

Рис. 6

ВСЛЕДСТВИЕ ИНФЛАЦИЯТА НОМИНАЛЪТ НА МАРКАТА СТРУВА САМО 28 ПФЕНИГА

Какви са причините за тези непрестанни машинации? Кой печели и кой губи от това? Защо нямаме стабилни пари?

1950 1985

на лихви за „кредитния сапунен мехур САЩ". В писмо от 8 януари 1988 г. той ми пише: „До ден днешен аз бях доволен от това, че пишех за лихвата като най-важна причина за скачането на цените, тъй като тя в неявна форма присъства в цените на всички вещи, които придобиваме, обаче тази мисъл, макар и правилна, и досега не е получила действително признание. 9 билиона долара вътрешен дълг на САЩ дават при 10% 900 милиарда долара, заплащани за сметка на повишаване цените, което „експертите" наричат инфлация. Аз винаги съм разглеждал лихвите и сложните лихви като невидима машина за разрушаване, която именно днес работи особено усърдно. Ние трябва да се постараем да се освободим от цялото това безсмислено финансово безумие".

За последните 33 години частната и обществената задлъжнялост в САЩ е нараснала с 1000%, при това по-голямата част е към частни заемодатели. Правителството е използвало всички средства, за да ограничава постоянно този ръст: гаранции при разпределяне на лихвите, дотиране на ипотечните ставки, ниски първоначални вноски при покупка на недвижими имоти и стоки за общо потребление, облекчени условия за даване на кредит, предимства

в данъчното облагане, вторични пазари, застраховка на плащанията и т.н. Вследствие бързия икономически ръст, който следва експоненциалното нарастване на парите, социалните последици за известно време си остават незабележими. Порочният кръг, който в същото време се завърта все по-бързо, изглежда така: по-голяма инфлация – повече социални несправедливости и все по-голямо разрушително въздействие на околната среда. И така множество фактори свидетелстват в полза на замяната на този разрушителен финансов лихвен механизъм от други средства за обезпечаване на паричното обръщение.

Лихвите, обаче, представляват далеч не единственият фактор, предизвикващ инфлацията. Изтощаването на суровинните ресурси (като във времето на петролната криза), непосилните разходи за въоръжение или войни (например в страните на Близкия Изток) могат също така да доведат до усилване на инфлационните тенденции. Но при обикновени условия при провеждане от емисионните банки на разумна политика в областта на паричната система, отказът от лихви като средство за обезпечаване на обръщението на парите би довел до премахване на един важен фактор за постоянна инфлация.

Глава 2.

Как да се създаде икономика без лихви и инфлация

В края на XIX век Силвио Гезел, преуспяващ по това време търговец, работещ в Германия и Аржентина, забелязал, че понякога неговите стоки се продавали бързо и на добра цена, а по друго време – бавно и с тенденция към спад в цените. Той започнал да размишлява над това и да търси причините за този ход на събитията; бързо разбрал, че такива подеми и спадове малко зависят от търсенето на неговите стоки или от качеството им, а почти изключително – от цените на парите на финансовия пазар.

Гезел започнал да следи за такива колебания и скоро стигнал до извода, че хората купували тогава, когато процентните ставки били ниски и не купували тогава, когато те били високи. Причината за това, че пари имало ту повече, ту по-малко, била в желанието или нежеланието на техните притежатели да ги дават под лихва. Ако те можели да получават по-малко от 2,5%, започвала да преобладава тенденцията да държат парите в себе си, което водело до намаляване на капиталовложенията, довеждащо на свой ред към банкрут на фирми и намаляване количеството на работните места. Ако след известно време отново имало готовност на хората да се дават по-големи лихви за влаганите от тях пари, последните отново били предоставяни охотно. По такъв начин се започвал нов икономически цикъл. В началото му лихвите и цените на стоките били високи, след това постепенно следвало увеличение на стоковата и ускорено увеличаване на паричната маса, лихвените проценти отново се понижавали и накрая отново водили към „блокиране" на капитала.

Силвио Гезел обяснил този феномен с това, че за разлика от всички останали стоки и услуги парите могат да бъдат съхранявани практически без загуби и в самите им собственици. Ако в един човек има кошница ябълки, а друг притежава пари, то притежа-

телят на ябълките ще бъде принуден да ги продаде след съвсем кратко време, за да не ги загуби. А притежателят на парите може да почака, докато цената не се измени според неговите очаквания. Неговите пари не изискват „складови разходи", а напротив – дават „лихвидна изгода", т.е. имайки в джоба или в банковата сметка пари, човек може да се изчака време, когато ще настъпи удобен момент или цената ще падне до такова ниво, че стоката да бъде купена изгодно.

Силвио Гезел заключава: ако бихме могли да създадем парична система, в която парите, както всички други стоки и услуги, да изискват складови разходи (при това на основата на тези складови разходи следва да се заложи 5% годишна лихва, което точно би съответствало на тези лихви, които се изплащали през историята за парите), икономиката би се освободила от подемите и спадовете в резултат на парични спекулации. Той предложил да се създадат такива условия в рамките на тази парична система, че парите да „ръждясват", т.е. да се облагат с такса за ползване.

Таксата за обръщение заменя лихвата

В 1890 г. Силвио Гезел формулирал идеята за „естествения икономически ред"[6], обезпечаващ обръщение на парите, при което те да станат държавна услуга, за която хората да отчисляват такса за ползване. Вместо да се плащат лихви на тези, у които има повече пари, отколкото им е нужно, хората – с цел парите да се върнат в обръщение – трябва да плащат неголяма сума за излизане парите от циркулация.

Тази такса се предназначава да е в полза не на отделния индивид, а на всички.

За да се доизясни тази идея, парите може да се сравнят с един железопътен вагон, който, както и парите, облекчава стокообмена. По себе си се разбира, че железопътната компания не плаща премия (лихва) на тези, които използват вагона до разтоварването, осигуряващо понататъшното му използване, но потребителят плаща неголяма „такса за престой", ако не е осигурил разтоварването на вагоните. Това е, по принцип, всичко, което би следвало да се

прави с парите, за да се изключи негативното въздействие на лихвата. Всеки потребител отчислява неголяма „такса за ползване на престой", ако задържа парите повече, отколкото е нужно за целите на обмена.

Ако днес лихвите се явяват израз на частната изгода, то таксата за ползване на пари би станала израз на обществената печалба. Таксата би следвало отново да се пуска в паричното обръщение за поддържане равновесието между обема на паричното обръщение и обема на икономическата активност. Тя би станала източник на обществен доход, предназначен за покриване загубите на емисионната банка и разходите при обмена на парите. Излишъците биха постъпвали в държавната хазна и биха могли да се насочат към целево погасяване на дългове. Такова изменение, колкото и да ни се струва просто, се явява решение на множество социални проблеми, предизвикани в миналото и настоящето от действието на лихвата и сложната лихва.

Силвио Гезел нарича тези освободени от лихви пари „свободни пари". В последно време Дитер Зур въвежда обозначението „неутрални пари", защото те служат на всички и никому не предоставят едностранни преимущества, както това става в съвременната парична система. Аз също бих искала надолу да се ползвам от понятието „неутрални пари", когато става дума за безлихвено средство за обмен с прилагане на такса за ползването му. В представения по-нататък исторически обзор ще използвам обозначенията, използвани в съответната епоха.

Техническият аспект на гореназованата парична реформа ще бъде описан в двата следващи раздела.

Първи експерименти с безлихвени пари

В 30-те години на нашето столетие последователите на теорията на Гезел, теорията на свободната икономика, провели с безлихвените пари няколко експеримента, доказващи правилността на тази мисъл. В Австрия, Германия, Франция, Испания, Швейцария и САЩ се предприели опити за внедряването на свободните пари за отстраняване на безработицата. Най-успешен се оказал експери-

ментът в австрийския град Вьоргл.[7]

Във Вьоргл, наброяващ тогава население 3000 души, идеята за парична реформа овладяла умовете през 1932-1933 г. Кметът на града убедил търговците и управленческия персонал в това, че никой няма да загуби нищо, а напротив – ще придобие много от експеримента с пари в тази форма, изложена от Силвио Гезел в книгата „Естественият икономически ред". Гражданите изявили съгласие, магистратът пуснал 5000 „свободни шилинги" (т.е. безлихвени шилинги), които били обезпечени само със същата сума обикновени австрийски шилинги в банката. В града бил построен мост, подобрени пътищата, увеличени капиталовложенията в обществените служби. С тези пари се изплащали заплатите и материалите, търговците и предприемачите ги ползвали в качеството на разплащателно средство.

Таксата за ползване на тези пари била 1% месечно, т.е 12% годишно. Тя трябвало да се внася от имащите банкноти в края на месеца. Таксата се внасяла под формата на марка с номинал от 1% от стойността на банкнотата, залепена от обратната й страна. Без такава марка банкнотата била недействителна. Такава неголяма таса довела до това, че всеки човек, получил свободни ши¬линги в качеството на заплащане, се стараел да ги използва колкото се може по-бързо, преди да премине към използване на своите обикновени пари. Жителите на Вьоргл изплащали предварително дори и данъците си, за да избегнат вноските за ползването на парите. За една година 5000-те свободни шилинга били в обръщение 463 пъти, били произведени стоки и услуги за сума от около 2 300 000 шилинга (5000x463). Обикновеният шилинг за това време бил в обръщение средно 213 пъти.[8]

Именно през това време, когато много страни от Европа били принудени да се борят с нарастващата безработица, нивото на безработицата във Вьоргл за година намаляло с 25%. Получената от управата такса, осигуряваща бързия преход на парите от едни ръце в други, била всичко 12% от 5000 свободни шилинги = 600 свободни шилинга. Те били изразходвани за обществени нужди, тоест за благото на общината, а не за обогатяване на отделни нейни членове.

Когато над 300 общини в Австрия се заинтересували от този модел, Националната австрийска банка видяла заплаха за монопола си. Тя се намесила в делата на управата и забранила печатането на свободни местни пари. Въпреки продължителното оспорване и дори разглеждането във висшите съдебни инстанции на Австрия, нито на Вьоргл, нито на други свободни общини във Австрия се отдало да повторят този експеримент.

В книгата на Зур „Capitalism at its best*99 има споменаване от Корсен за опита в прилагане на концепцията на Гезел в рамките на „Stampscrip Movement" („Движение на парите-марки") през 1933 г. в САЩ. В това време повече от 100 общини в САЩ, в това число и няколко големи града, планирали въвеждането на пари, които трябвало да функционират аналогично на „свободните пари" във Вьоргл. Министерството на труда, министерството на вътрешните работи и министерството на икономиката във Вашингтон се занимавали с тези въпроси и въпреки това, че никоя от тези инстанции не била против, те не били в състояние да дадат необходимото разрешение. Накрая Дин Ачесън, станал впоследствие държавен секретар, попитал икономическия съветник на правителството професор Ръсел Спраг, преподаващ в Харвардския университет, за мнението му по този въпрос. Корсен си спомня за своята среща с него, която преминала много сърдечно, как професор Спраг заявил, че по принцип няма нищо против пускането на пари-марки с цел създаването на нови работни места. Обаче и отбелязал, че предложението излиза далеч извън тези рамки: то би представлявало начинание по цялостното изменяне структурата на американската парична система и той няма пълномощията да дава съгласието си за провеждането на толкова глобални изменения. По такъв начин движението „За парите-марки", представляващо проект за модел, който навярно би довел действително до парична реформа, не сполучило. На 4 март 1933 г. президентът Рузвелт дава разпореждане за временно прекратяване работата на банките и забрана за последващо пускане на спомагателна валута. В заключение Корсън излага следния извод, дошъл в резултат на неговата интензивна работа по този въпрос: „Като цяло може да се каже, че техническите трудности в осигуряването стабилността на

парите са съвсем незначителни в сравнение с липсата на разбиране на самия проблем. Докато не бъде преодоляна илюзията за ролята на парите, практически ще бъде невъзможно да се събере нужната политическа воля за осигуряване на тази стабилност".111

Опити за решение днес

Според предложението на Йошито Отани'121, техническия аспект на проблема, т.е. „такса за извеждане от циркулация" може да бъде разрешен много по-просто, отколкото по-рано – в съответствие със съвременния начин на разплащане.

90% от това, което днес наричаме „пари", в действителност представляват числа в компютрите. Затова в рамките на общоприетата днес система изчисляването на плащанията за ползване след въвеждането на неутралните пари може да става по много лесен начин. Паричните влогове на сметки, намиращи се под ръка на собственика по всяко време, биха могли да се облагат с ежемесечна такса в размер, например, 0,5%, т.е. 6% годишно. Всеки човек, имащ на сметка повече неутрални пари, отколкото са му необходими за разходите през текущия месец, би превел излишъка за избягването на загубите по своята сметка в Сборна банка, където те не се облагат с такса.

Въпреки че неутралните пари няма да носят на собственика си лихва, те все пак ще запазват стабилната си стойност. Щом изчезнат лихвите, инфлацията става ненужна \виж Глава 1\. Който получава кредит, също няма да плаща лихва, а само премия за риска и такса за администриране на кредита, които и сега се включват във всеки банков кредит. Последните съставляват 1,5% до 2,5% от обичайните кредитни плащания. На практика се изменят съвсем малко неща.

Банките биха продължили да работят както и преди, само с тази разлика, че те биха били по-заинтересувани в даването на кредити, тъй като също ще са подложени на механизма за заплащане на иззетите от обръщение пари. За осигуряване на равновесие между спестяванията и кредитите в банката вероятно ще възникне необходимост от въвеждане на коригираща лихва в рамките на

плюс-минус 1%. Така, ако в банката на спестовни сметки има повече пари, отколкото са необходими, то вложителят трябва да плати на държавата 1%. Ако у банката възникнат затруднения с платежоспособността, то той може да получи съответстващата сума.

В този случай таксата за парите би била временен механизъм за регулиране, за разлика от днешните лихви, които се явяват механизъм за преразпределяне на богатствата.

Основа за тази реформа трябва да бъде достатъчно точното преценяване на количествата циркулиращи пари и сумата, която е нужна за провеждане на всички нужни търговски сделки. Когато количеството на произведените пари покрие необходимостта от тях при сключването на всички сделки, то повече пари не трябва да се произвеждат. Това означава, че сега новите пари ще следват модела на „естествения" ръст (рис.1, крива „а"), а не на експоненциалния. Друг технически аспект от въвеждането на тази парична реформа се заключава в предупреждението да не се натрупват пари.

Натрупването на различните купюри от новите пари може да се предотврати по по-елегантен начин, отколкото е залепянето на марки върху обратната страна на банкнотите. Би могло, например, да се печатат банкноти в серии с различна цветна маркировка и различни размери; една от сериите веднъж или два пъти в годината без предварително оповестявани би могла да се изземва от обръщение. За държавата тези загуби не биха превишили разходите, свързани със замяната на старите, износени банкноти с нови, както това е прието сега. Както е показал опитът от Австрия и Америка политическият аспект на реформата е решаващ в сравнение с техническия. Към това ще се върнем в трета глава.

Описаната по-горе парична реформа, провеждана в широк мащаб, трябва да се съпровожда от поземлена и данъчна реформа. Без земеделска реформа излишните пари биха привлекли вниманието на спекулантите към земята. Данъчната реформа е нужна за контрол над сериозните екологически последици, които могат да възникнат в резултат от икономическия бум при въвеждане на свободните от лихви пари.

Нуждата от поземлена реформа

Парите и земята са жизнено необходими за всеки от нас. Дали ядем, спим или работим, всичко това става на и от земята. Затова земята и почвата, както и въздухът и водата, трябва да принадлежат на всички. Североамериканските индианци казват: „Земята е нашата Майка, ние не можем да я продаваме". Земята трябва да принадлежи на обществото и да се дава под аренда на този, който я обработва. Така е било прието в множество европейски страни до въвеждането в късното средновековие на римското право, което е установило частната собственост над земята. Днес в света има две принципно различни системи:

– частна собственост и частно земеползване в капиталистическите страни;

– обществено ползване и обществена собственост в комунистическите страни.

На рис. 7 е показано как в капиталистическите страни по-голямата част от населението изплаща високите печалби на земевладелците-спекуланти.

Рис. 7

ЗА ПОЗЕМЛЕН УЧАСТЪК ВЪВ ФРГ ПРЕЗ 80-ТЕ ТРЯБВА ДА СЕ РАБОТИ 3 ПЪТИ ПОВЕЧЕ, ОТКОЛКОТО ПРЕЗ 50-ТЕ

Повишение от 1950 до 1982 г.

Без каквито и да било усилия от страна на земевладелците стойността на поземлените участъци в регулация е нараснала от 1950 г. на 1 трилион долара

Защо земята става все по-скъпа? Кой печели от такова поземлено устройство? какво трябва да се промени, за да се създаде равноправие?

Тук земята се концентрира в ръцете на все по-малък брой хора. Това също представлява препятствие за удовлетворяване на исконните права на хората за приемливи цени.

В комунистическите страни основният проблем, обратно, се състои в неефективното използване на земята.

В Западна Германия 20% от населението владее 70% от земята. В Бразилия и други капиталистически страни от третия свят земевладелците често представляват 2%-3% от населението. Затова и частната собственост върху земята се явява проблем в капиталистическите страни.

В Русия, където земята се намира под обществена собственост и ползване, повече от 60% от всички хранителни продукти се произвеждат от тези 4% земи, които се намират под частно ползване. Така проблемът тук се заключава в общественото земеползване. Затова съчетанието между обществено и частно ползване на земята представлява най-удачното решение за постигане на социална справедливост и развитие на частната инициатива. Именно такива предложения са били лансирани от Хенри Джордж през 1879 г.[13], от Силвио Гезел през 1904 [14], а в 1981 – от Йошито Отани. [15]

Знаейки за катастрофалните последици от използването на поземлената собственост в комунистическите страни, нито една западна страна няма да се реши на замяна формата на собственост без наличието на загуби. Въпреки че римското право, закрепило преди около 300 години частната собственост над земята в западните страни, първоначално е било наложено на тези народи от завоеватели, получилите първоначална изгода от това земеделци отдавна са отишли в небитието. Днешните собственици или са купили принадлежащата им земя, или законно са я получили в наследство. Поради това, за да възтържествува справедливостта, на тях трябва да се изплати компенсация. Обаче общините ще успеят да сторят това само ако получат допълнителни средства. В дългосрочна перспектива общините биха могли, например, да вземат от цялата земя годишна такса в размер 3% от стойността ѝ. Тези средства биха им позволили да придобият предназначената за продажба земя. Така след определено време, след 33 години на теория, при 3%-на такса и наличието на неутрални пари общината би могла да получи сво-

ята земя и да я предоставя после под аренда на частни ползватели.

В качеството на алтернатива на земевладелците би могло да се предостави възможността вместо изплащането на 3% такса да продадат принадлежащата им земя на общината след изминаването на 33 години. След това те и занапред биха имали правото за използване на земята в рамките на наследената от тях аренда. Но тогава те биха плащали на общината данък в размер 3% от актуалната стойност на земята. Диференциацията на дадения данък би могла да се прави според съответните социални или екологически изисквания. Следствие от тази реформа би станало незабавното прекратяване на спекулациите със земя. По-голямата част от земята, която днес се намира в частни ръце и не се използва, би била предложена на пазара за избягването на прогресивните загуби при падането на стойността й. Колкото повече земи се освобождават по този начин, толкова по значително ще се понижава цената и повече хора биха имали възможност да я ползват продуктивно. Особено значителен ефект може да се получи в развиващите се страни за сметка на увеличаване обемите при производство на хранителни продукти. Постоянно спадащото спрямо прираста на населението производство на селскостопанска продукция е предизвикано не от изостаналост в агротехниката, а от недостига на земя за малките селскостопански предприятия.

В рамките на тази нова система арендаторите биха могли да имат всички предимства на сегашната система на наследена аренда: те биха могли да ползват своите земи в рамките на местното планиране, биха могли да строят на тях, да продават построеното или да го оставят като наследство на своите потомци. Биха могли да дават земята под наем на трети лица, докато сами плащат арендната такса. Точната сума на арендната такса трябва да се установява по пътя на провеждане на открити конкурси, аукциони или други форми на реализация, което би позволило да се изключи неефективността на плановото стопанство или бюрократичните спънки.

В дългосрочен план такова изменение би позволило да се свали огромен товар от гърба на трудещите се, които в крайна сметка винаги и навсякъде изплащат печалбите на спекулантите. А земята във всички времена е била предмет на спекулации. Затова и реалистич-

ното изменение към социално отговорно решаване на проблемите трябва коренно да прекрати спекулациите със земя и пари.

Предложеното решение все пак не е насочено към наказване на тези, които извличат изгода от съществуващата система, а към бавно и последователно премахване на предпоставките за това положение, при което малък брой хора имат огромни преимущества, а мнозинството трябва да плаща за това. На рис.7 е показано, че от 1950 г. средното работно време, необходимо за придобиване на поземлен участък като собственост, приблизително се е утроило.

Страните, имащи прогресивно конституционно устройство, не биха имали трудности при реализиране на тези изменения от правова гледна точка. Основният закон на ФРГ, например, дава определение за земята, в частност, като изискваща социална отговорност, а в член 15 е записано: „Земята, природните богатства и суровините могат да се предават като общинска собственост или други форми на колективна собственост с прилагане на закона, определящ вида и размера на компенсацията".

Нуждата от данъчна реформа

По оценките, от половината до две трети от обема на съвременния брутен национален продукт на Западна Германия може да се определи като екологически опасен.'161 Предлаганите реформи на паричната и поземлено-правовата система биха освободили пътя за повишаване нивото на производство и заетост. За тази цел – да се спази при това и принципът на екологическата приемливост – данъчното законодателство би трябвало да се измени в две направления:

– вместо подоходни данъци – данъци над стоките.

– екологичността при стокопроизводството трябва да се отчита при изчисляване на данъците върху него.

Херман Лайстнер'171 в книгата си „Екологичната икономика" посочва, че подоходните данъци водят до такова поскъпване на човешкия труд, че предприемачите имат по-голяма изгода от замяната на хората с машини.

Безсмисленото, не отчитащо реалните потребности на хората ма-

сово производство довежда до изтощаване на ценните невъзобновими ресурси. Ако вместо това се въведе данъчно облагане с отчитане екологичността на производството, цените на изделията биха се повишили. Но заедно със значително по-ниската сега стойност на работната сила, това би понижило мотивираността, която подтиква предприемачите към внедряване на все по-голяма автоматизация на производството, и би позволило да се увеличи заетостта. Тогава все по-голям брой хора биха намирали работа.

Днес обществото плаща двойна дан при замяната на човека с машина. Първо, то губи подоходния данък – доходите на машината не се облагат данъчно – и второ, плаща на уволнения работник помощи за безработни. За да се избегне изплащането на подоходен данък, мнозина предпочитат да се занимават с „лява" работа. Без облагане на доходите с данъци тази сенчеста икономика би станала легална.

Съществуващият днес материален стандарт не би се понижил поради това, че повишаването на цените в хода на реформата би се компенсирало от отменянето на данъка върху доходите. В дългосрочен план това би обусловило промяна на отношението към потреблението в посока на по-голяма екологична целесъобразност. Покупката на нов автомобил или велосипед би се премисляла двойно, тъй като това би струвало много по-скъпо от ремонт на стария.

Такава промяна в основите на данъчното облагане би могла да се въвежда постепенно и би имала смисъл дори без провеждане на парична и поземлена реформа. Тя би станала действена подкрепа на предложенията и изискванията, които еколозите са внесли през последните години. Комбинираното провеждане на реформата с посочените по-горе други две би позволило да се премахнат множество от проблемите на екологична основа, би изключило потребността от провеждане на ред „екологически мероприятия" и още би способствало за решаване на проблема с безработицата.

Глава 3.

Кой печели от въвеждането на пари без лихви и инфлация?

Поривът към индивидуални и социални промени изглежда произхожда от три принципно различни подбуди:

– заради това, че катастрофата в резултат от определен начин на поведение вече е станала; целта е да се предотврати още една катастрофа;

– защото катастрофата, зависеща от определен начин на поведение, може да се случи, целта – да се предотврати катастрофата;

– защото другият начин на поведение изглежда по-целесъобразен за постигане на желаната цел.

Предложеното в предната глава изменение на паричната система би могло да бъде в резултат на кой да е от двата мотива, а също и на трите заедно.

В миналото приличащият на раковите образувания прираст на пари – по този начин и на власт – в ръцете на все по-малко хора се е „разрешавал" по пътя на обществени революции, войни или икономически катастрофи. Днес такива подходи са вече неприемливи. От една страна, наличието на потенциал за многократно глобално разрушение прави неприемливо насилственото решаване, а от друга, всички държави се намират в невиждана по-рано икономическа взаимозависимост. Ние просто сме принудени да открием ново решение, ако искаме да преживеем и да избегнем войните, социалните революции и икономическите крахове.

По мнението на много икономисти и банкери борсовият крах през 1987 г., когато за няколко дни загубите съставлявали 1,5 трилиона долара, е дреболия спрямо урагана, който ни очаква при повтаряне на икономическата депресия през близките години, ако не успеем коренно да изменим съществуващата система.'181 Преустройството на съвременната парична система сега ни дава

възможност да избегнем катастрофата. Дали ни е ясно, или не, но всяка крива с експоненциален ръст неизбежно води до саморазрушение. Ползата от новата парична система за създаване на социална справедливост и екологическо равновесие е толкова очевидна, че ние трябва да изберем тази система – тъй като разрешението на проблемите е по-добро, отколкото настоящата тенденция. Във всеки случай, главният проблем във всеобщия процес на трансформация е не толкова това, че ние предпочитаме да държим за запазване на старата ситуация, или в това, че не виждаме предимствата на нашата нова цел или път, а в това, как да се проправи пътя до там, от една траектория към друга, без да се рискува при това живота.

За да се облекчи отговора на този въпрос, аз ще опитам да покажа как трансформацията на паричната система ще служи за целите на различните обществени групи: богати и бедни, членове на правителства и обикновени хора, мнозинства и малцинства, технократи и „зелени", хора с материална и с духовна ориентация. При това е интересна проявата на следния факт: В дадената специална историческа ситуация, при това кризисно положение, което самите ние сме си създали, всички ще спечелят от новата парична система. Ние ще спечелим, ако сега въведем необходимите промени.

Китайците, както е забелязал Фритьоф Капра, винаги са разбирали по-добре динамиката на промените, отколкото хората на Запада. За тях кризата е само един от аспектите на промените. Китайският йероглиф за криза „уей-джи" се състои от два знака: „опасност" и „шанс".191

Страната или регионът, започнали провеждането на парична реформа

Ако не сме сбъркали в провеждания досега анализ, то предлаганото решение като цяло има следните предимства:

– спиране на инфлацията и предизвикваното от лихвите преразпределяне на доходите;

– спад в нивото на безработицата;

– голяма социална справедливост;

– понижение с 30%-50% цените на стоките и услугите;

– отначало – много висока конюнктура; после – възникване на стабилна, качествено ориентирана икономика.

Ако лихвите на капиталовложенията при производството изчезнат, ще се понижат не само цените на стоките и услугите в страната или региона, където е въведена системата за неутралните пари. Много положително въздействие ще бъде оказано също и на националния или на световния пазар. И е без значение доколко високи или ниски са актуалните лихви – въпреки тях стоките и услугите могат да се продават много по-евтино. Това ще предизвика бърз икономически бум в районите, започнали първи паричната реформа. За да се избегнат щетите върху околната среда, покрай гореописаната данъчна реформа имаме възможността множеството от изделия и услуги, които сега не могат да се конкурират по рентабилност с паричните инвестиции на паричния пазар, неочаквано да станат реалност. Сред тях би имало множество екологично чисти продукти, социални проекти и произведения на художественото творчество, които могат да се осъществят, ако им се удаде „да пробият", тъй като те удовлетворяват човешките потребности. Ще възникне в голяма степен диференцирано и стабилно народно стопанство, което ще престане да бъде заплаха за околната среда. Разцветът на икономиката ще доведе до увеличаване заетостта, снижаване разходите за социално подпомагане на безработните, изчезване на бюрокрацията и намалено данъчно бреме.

При изпитанието на новата система в който и да е регион (както например това е било във Вьоргл) двете парични системи могат да съществуват паралелно. Неутралните пари ще се използват за обмен на стоки и услуги, произвеждани в дадения регион. С обикновени пари ще се плаща всичко, което ще се закупува извън пределите на „изпитателния регион". В преходния период се въвеждат определени правила за обмен с твърд курс 1:1. Жизнедейността на региона ще се осъществява по аналогия със зоните за свободна търговия, където производството и търговията не се облагат с данъци.

Според правилото на Гресхъм „лошите" пари ще изместят „до-

брите". В съответствие с тази класификация неутралните пари са „лошите", тъй като в противовес на днешните пари те се облагат с такса за ползване. При всяка възможност хората ще се стараят да се разплащат с лоши пари, а добрите ще оставят в себе си. По такъв начин неутралните пари ще се използват възможно най-често, а именно тази цел и трябва да бъде достигната. Старите пари остават в хората и се използват само тогава, когато е неизбежно. Ако въведем предлаганата система на неутралните пари в рамките на експеримента отначало само в един регион, това може да бъде осъществено в режим на съвместно съществуване със съвременната парична система, дотогава, докато не бъде доказана голямата полезност на първата.

При разпространението на експеримента в цялата страна външната търговия няма да претърпи изменение. Както и по-рано ще съществуват валутни курсове, но усреднените курсове на неутралните пари ще бъдат високи, т.к. те не са подложени на инфлация. Затова и инвестициите в неутрални пари биха могли да станат много привлекателни спрямо подложените на колебания валути (например долара).

Правителства, политици, банкери и икономисти

В повечето страни монополът върху пускането в обръщение на пари принадлежи на централното правителство. Затова официалното изпитание на новата парична система, ако тук се включат и наличните пари, трябва да бъде одобрено и подкрепено от правителството.

Очевидно, че опитът да се въведат безлихвени пари има колосално политическо значение. То изисква от представителите на управляващата върхушка мъжеството да признаят факта, че те толкова дълго са търпели тази във висша степен несправедлива система. От друга страна, повечето хора действително много трудно могат да проумеят защо парите е по-добре да се обложат с „такса", отколкото да се допусне изплащане на лихва. Това е толкова трудно да се разбере, колкото че не Слънцето се върти около

Земята, а тя около Слънцето. Ние разбираме, че Земята се върти,

но ни е много трудно да си го представим.

Сега правителствата, политиците, банките и икономическата система се обявяват отговорни за възникването на повечето проблеми, предизвикани от изначалните пороци на паричната система. Техните ответни действия – борба със следствията и половинчати решения, като например частично освобождаване от дългове – са временни скачени съдове с цел понижаване на социалното напрежение.

По време на предизборните кампании обещанията за борба с инфлацията, подобрения в социалните институции и поддръжка на мероприятията по подобряване на екологическата обстановка звучат непрекъснато. В условията на днешната финансова система да се реализира целият този комплекс е невъзможно. В действителност всички водят борба, „притиснати до стената". Вместо подобрение на ситуацията тя се влошава според приближаването на участъка на ускорен растеж върху експоненциалната крива на развитие. Вместо подобряване на социалната и икономическата ситуация, бюджетните разходи за тези цели първи се орязват. И консервативните, и прогресивно настроените политици практически имат съвсем малки възможности за провеждането на едни действени реформи в рамките на съществуващата система.

Един от малкото политици в Германия, които не само знаят за това, но и се опитват да реализират изменение в паричната политика, е Клаус фон Донани, заемащ в продължение на много години поста кмет на Хамбург. В своето заявление от 23 февруари 1983 г. той подчертава: „Ако допуснем по-нататъшно увеличаване на обществената задълженост за в бъдеще в рамките на страната, земята и общините, както това става сега, то дори и при последващо понижаване на лихвените ставки ние не само ще изпуснем шанса за маневриране, водещ до реализацията на допълнителни мерки, но и въобще ще изгубим възможността да провеждаме предишната политика... Увеличаване на обема на финансиране на бюджетните кредити в настоящия момент на първо място води до възникването на два проблема: от една страна, в бъдеще бюджетен дълг по лихвите и таксите, от друга – нежелателни последици от преразпределяне на парите, което непременно ще става в пол-

за на притежателите на парични капитали". Затова той предлага на емисионната банка да предоставя на федералните органи и земите кредити без лихви и такси за осъществяване на социалните и екологични проекти, без да съществува икономически безсмислената и неприемлива бюджетна задлъжнялост в бъдеще.

На рис. 8 е показано доколко тясно в рамките на широко разклонената и диверсифицирана икономика всяка сфера на дейност е свързана със съседните. Съкращенията в една от тях неизбежно носят след себе си изменения в системата като единно цяло. Ако се получава ръст на държавната задлъжнялост или повишаване на лихвените ставки, то се получава приток на пари към тези, които са вложили състоянието си в пари. Заедно с това трудовата част от населението губи парите, нужни за удовлетворяване на потребностите си, което на свой ред оказва влияние върху пазара на работната сила, данъчните постъпления и екологията. Държава с високо ниво на задлъжнялост, насочена към компенсиране на понижените доходи, неизбежно ще се сблъска с противодействието на „верижния проблем".

Рис. 8 **ЗАЩО СЕ ПАРАЛИЗИРА ИКОНОМИКАТА?**

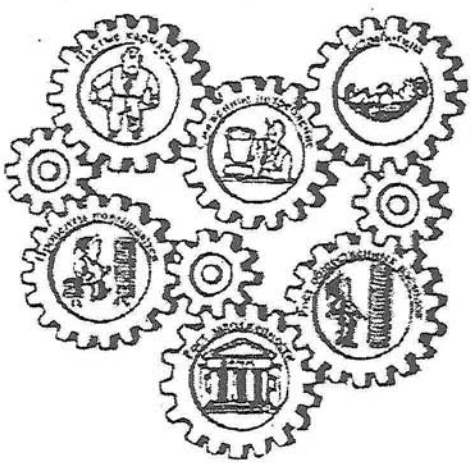

Може ли да се прекъсне тази верига? Кой трябва да се намеси тук? Какво е нужно да се промени в механизма на обръщението?

Системата на неутралните пари, напротив, би могла да осигури намаляване на нивото на държавния дълг, да противодейства на понататъшна концентрация на парите вследствие действието на лихвения механизъм и да осигури стабилна обмяна на стоки и услуги на свободния пазар.

Ако ситуацията във високоразвитите страни ни се струва тежка, то да обърнем поглед и към страните от Третия свят, които най-много от всички останали страдат от въздействието на съвременната парична система. От една страна, банките на Германия и САЩ увеличават своите резервни фондове, подготвяйки се за финансов банкрут на своите длъжници в развиващите се страни, от друга страна, именно промишлено развитите страни осъществяват вноса на капитал от развиващите се страни, а не обратното. За погасяване на старите кредити се предоставят нови и това само затяга и усилва международната криза на задлъжнялостта. Необходимостта от незабавно изменение на тази тенденция е недвусмислено формулирана в отчета на Световната комисия на ООН по околната среда и развитието под заглавие "Нашето съвместно бъдеще". В него се потвърждава фактът, че кризисните явления в икономиката и екологията с тяхната привидна независимост един от друг всъщност са тясно свързани. "Екологията и икономиката все повече се преплитат на местно, регионално, национално и глобално ниво в една обща причинно-следствена система... Дълговете, чието изплащане е невъзможно, заставят африканските страни със зависими от продажбата на суровини експортни постъпления да използват хищнически подложените на ерозия земи, които се превръщат в пустини. Икономиките на други развиващи се региони по света са подложени на същите болести както вследствие от взети грешни решения на местно ниво, така и в резултат от функционирането на международната икономическа система. Вследствие "латиноамериканската криза на дълговете" природните богатства на този регион не се използват за целите на неговото развитие, а за погасяване задълженията пред икономическите кредитори. Такъв подход към проблема за задлъжнялостта е недалновиден от гледна точка на икономика, политика и екология. Населението в относително бедните страни трябва да се примиря-

ва с нарастващата нищета, а в това време износът на изтощаващите се ресурси все повече нараства. Увеличаващото се неравенство представлява най-значимият от всички "екологичен проблем" на Земята. Още – това е и най-големият "проблем в развитието".[20]

Както смята Алфред Херхаузе, явяващ се до 1989 г. член на управлението и говорител на Немската банка, "структурата и мащабът на проблема излизат извън рамките на традиционното техническо решаване".[21] Отговорните за настоящата финансова система знаят, че така не може да се продължава дълго, но или не познават други алтернативи, или не искат да знаят за такива. Специалистите в областта на банковото дело, с които съм беседвала, споделяха, че не са чували нищо за алтернативи на съвременната финансова система. След като излагах същността ѝ, често се изказваше опасение, че откритото обсъждане на този проблем може да представлява опасност за тях и те да загубят работата си като банкови експерти.

Рис. 9 обяснява страха от понататъшно обсъждане на този проблем сред банковите кръгове. В периода от 1950 до 1985 г. брутният национален продукт във ФРГ е нараснал 18 пъти, задълженията – 51 пъти, а обемът на банковите операции – 83 пъти.

Рис. 9 **ОТ 1950 ДО 1985 г. ВЪВ ФРГ ИМА УВЕЛИЧЕНИЕ:**

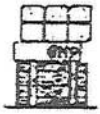

Държавен дълг от 51 пъти

БВП от 18 пъти

Обем на банковите сделки от 83 пъти

Как става този нереден свръхнедостиг на парите? Какви са последиците за обществото? Какво може да се направи за неговото отстраняване?

Това означава, че банките са получили неправомерно по-голяма част от националното богатство. Това е в резултат на сделки с променливи лихвени ставки, също и от нарастването на обемите на паричните и валутните спекулации, предизвикали стремителен ръст на брокерските такси.

До момента, когато банките не започнат поне да отчитат в своите планове перспективата на дългосрочното развитие, те няма да са заинтересовани от отворена дискусия относно способите на функциониране на лихвената система. Сега по-скоро те се старяят да за-воалират проблема.

На рис. 10 са показани примери на обичайната дезориентираща реклама, публикувана по вестниците и списанията в целия свят. Парите трябва да "нарастват", да се "увеличават", да се "преумножават" – така ни уверяват банките. И още по-често те се старяят да очароват хората с идеята за това, че парите могат да „работят" за тях. Някой виждал ли е пари да работят? Работата винаги се изпълнява от човека, сам или с използването на машини.

Рис. 10

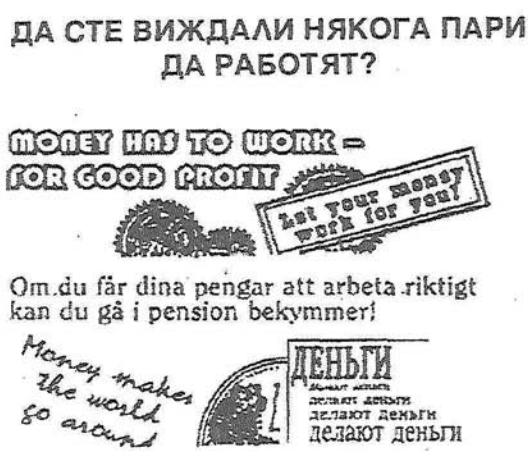

Как от пари да се направят още пари? Кой работи при това? Кой извлича изгода от това, че парите „работят"?

Такава реклама скрива факта, че всяка марка или долар, получавани по банковите вноски, отначало е била създадена от някой човек, за да премине впоследствие в собственост у друг, при когото парите са в повече, отколкото му е нужно. С други думи, хората, продаващи своята работна сила, стават толкова по-бедни, колкото повече се увеличават доходите от паричните състояния. В това се и заключава цялата тайна на „работещите" пари, а банките много усърдно се стараят да предотвратят разглеждането на проблема от тази позиция.

Натрупаният от мен опит говори за това, че от тази дискусия се страхуват именно тези, които имат нужните знания, позволяващи да разберат тази проблема и да намерят възможност за решаването й, т.е. икономисти от много страни по света, опасяващи се да не получат прозвище "радикали" (от латинското "радикс" – краен). А те биха могли по пътя на поддържане идеята за безлихвените пари да се опитат да се преборят с реалния корен на един от най-нетърпимите проблеми в световната икономика. Вместо това Гезел и неговата концепция за "естествения икономически ред" в икономическите науки се разглеждат само като един от многото неуспели в исторически план опити за реформиране. Обаче някои изтъкнати личности на столетието ни, като Алберт Айнщайн, Джон Мейнард Кейнс и Езра Паунд например, са успели да разгледат предложението на Гезел за реформиране на паричната система. Още през 1936 г. Кейнс е изразил мнение, че "в бъдещето ще се поучим по-добре при Гезел, отколкото при Маркс".[22] Но това бъдеще още не е дошло, въпреки че специалистите по банково дело и икономистите не трябва да са твърде проницателни, за да разберат, че таксата за ползване в рамките на новата парична система ще им позволи да решат основната дилема, с която се борят вече не едно десетилетие. Специалистът по история на икономиката Джон Л. Кинг пише за значението на работата на икономистите: "Занижаването на цифри и празните компютърни формули се оказаха само напразни игри и по този начин всички икономически прогнози са станали съвършено грешни".[23]

По моите наблюдения икономистите, за разлика от повечето инженери, не разбират реалната взривоопасност на експоненциал-

ния ръст. Изглежда, че те наивно вярват в това, че все по-сложните икономически модели и разчети са способни да предотвратят опасността.

Учените, разбрали опасността – сред които и Батра, и Кинг – главно се стремят да дадат съвет как да се спасим от последствията на следващ голям крах. Алтернативи на съвременната система те не предлагат.

Тези правителства, които в най-близко време се отнесат положително към идеята за реформа към безлихвени пари, ще застанат на пътя на социалното равенство, екологическо оцеляване и оздравяване от паричните болести, десетилетия наред тровещи т.н. "икономика на свободния пазар".

Богатите

Един от най-сложните въпроси, задавани от хората, които са разбрали принципа на действие на механизма за преразпределение в рамките на съвременната парична система, звучи така: Ще допуснат ли тези 10% от населението, които сега извличат изгода от действието на този механизъм и в своите ръце имат лостовете на властта, реформирането на паричната система, след което те няма да имат повече възможността за получаване на доходи, без да упражняват каквото и да било трудово участие насреща?

Историческият отговор е такъв: разбира се, че не. Докато те не бъдат принудени да сторят това от тези, които досега са плащали, те няма да режат клона, на който седят. Отговорът в условията на новото столетие може да бъде такъв: разбира се, да – ако тези, които днес получават изгода, разберат, че клонът, на който седят, расте на болно дърво и има здраво алтернативно дърво, което вероятно и не смята да загнива. Чувството на здрав разум и самосъхранение ще ги наведе към това, че трябва да се смени дървото. Последният отговор означава социална еволюция – пътят на „плавно" развитие; първият отговор – социална революция, т.е. „суровият" път.

Пътят на еволюционното развитие ще даде на богатите възможността да запазят парите си, с които до този момент са се налапали от лихвената система. Революционният път на развитие неизбеж-

но ще доведе до чувствителни загуби. „Плавният" път означава, че няма да им бъде предявено обвинение в получаването на приходи от лихви, тъй като техните действия ще се смятат за напълно правомерни дотогава, докато не бъде въведена новата парична система. „Суровият" път, пътят на революцията, може да бъде твърде болезнен. Пътят на еволюцията означава, че повече няма да има приходи без труд, но затова пък парите ще бъдат стабилни, цените – ниски, данъците ще се понижат до възможното. Пътят на революция означава нараснала неувереност, нестабилност, повишени инфлация, цени и данъци – което и виждаме всекидневно, наблюдавайки събитията в страните от третия свят.

Натрупаният от мен опит в общуването с хората, числящи се към категорията на последните 10%, показва, че те не разбират механизма на функциониране на лихвената система и не знаят за съществуването на практическа алтернатива. С малки изключения те биха избрали стабилността, а не повечето пари, понеже като цяло имат достатъчно средства, за да осигурят себе си и своите наследници за няколко поколения напред.

Има и втори въпрос: какво ще стане, ако хората преведат своите спестявания в други страни, където пак да могат да получават лихви, вместо да ги оставят в старите си сметки, където дори и да не носят лихва, поне ще запазят своята стойност?

Отговор: скоро след въвеждане на реформата те ще правят точно обратното. Разлика в печалбата, получена в други страни за сметка на инфлацията, и в своята страна вследствие повишаване стойността на парите, които са незасегнати от инфлацията, няма да има.

Вероятно опасността се състои в друго, а именно в това, че страната, решила се на провеждане на реформите, ще стане „супершвейцария" със стабилна валута в условията на нарастващ икономически бум. В миналото вложителите на капитали известно време даже са плащали за това, че са получавали право да съхраняват пари в швейцарски банки на безлихвени сметки.

В противовес на това, политиката на изплащане на високи лихви, провеждаща се в САЩ в началото на управлението на Рейгън, предизвикала такъв паричен приток от всички краища на света,

че да се изпълнят задълженията към чуждестранните кредитори би било възможно само за сметка на инфлацията и на рязкото обезценяване на парите (девалвация). При размер на лихвата 15%, който бил обичаен в началната фаза на високите лихви, след 5 години на САЩ би се наложило да изплаща сума, приблизително два пъти по-голяма отколкото била инвестирана първоначално. При сегашната стойност на долара това не би могло да стане никога. Понататъшно следствие от тази политика след 8 години било превръщането на САЩ в страната с най-големи дългове в света.

В света тече циркулация на огромна сума спекулативни пари (по оценки – около 500 млрд. долара) от един финансов център към друг в търсене на тяхното най-печелившо приложение. Това показва, че проблемът не е в недостатъка на пари, а в отсъствието на възможност за реализацията на „разумна" инвестиционна политика в рамките на нашата съвременна парична система. Въвеждането на безлихвени пари в един регион или една страна би ни показало като пример колко бързо могат да се реализират социалните и екологичните проекти, които днес се намират „извън играта", а резултатът е възникването на болна и диференцирана икономика. Тук, вероятно, ще се вместяват излишните парични средства от страната или чужбина, тъй като вместо лихви може да се получава приход, който не се поглъща от инфлацията. Затова за богатите хора е много по-изгодно да поддържат днешното провеждане на паричната реформа, която ще доведе до стабилност на системата, отколкото да се подлагат на риск от сигурен крах вследствие увеличаване нестабилността на съвременната система.

Третият въпрос засяга тези, които живеят за сметка на капитала си, но са твърде стари, за да работят. Какво ще се случи с тях, ако се премахнат лихвите? Може да се докаже, че тези, които днес живеят за сметка на своите лихви, могат да живеят за сметка на спестяванията си и след въвеждането на безлихвените пари.

Тези, които имат 1 млн. марки, вече влизат в числото на най-богатите 10% от населението. Обаче някои представители на тази група печелят от лихвите много над 1 млн. марки. Според официалните сведения[24] ежедневният доход на най-богатата жена в света – кралицата на Англия – е съставлявал към 1985 г. 700 хил.

фунта (около 2 млн. немски марки). Най-богатият човек в света – султанът на Бруней, чието състояние се оценява за около 25 млрд. долара, ежечасно получава доходи от лихвите и дивиденти в размер на четвърт милион долара. Такива фирми като „Сименс", „Даймлер-Бенц" и „Круп" немската преса нарича банки с производствени фасади, тъй като те получават значително повече от паричните си състояния, отколкото от производство.

И въпреки че нито английската кралица, нито такива фирми като „Сименс", Даймлер-Бенц" или „Дже-нерал мотърс" нямат официалните функции на властта, тяхната парична собственост има пълномощията на неофициална власт. Скандалите с финансовата поддръжка от такива фирми на политически партии в Западна Германия, САЩ и други страни на Запада показват, че всички демокрации се намират в опасност, ако описаният механизъм на преразпределение на парите продължи своето свободно действие и понататък.

Въпреки убедеността ни, че живеем при демокрация, с времето ще се окаже, че това в най-добрия случай е олигархия, а в най-лошия – фашистки режим, тъй като парите в ръцете на все по-малък брой хора не могат да се контролират политически.

В средните векове хората са смятали, че живеят лошо заради това, че са задължавани да изплащат десятък на феодала, тоест десета част от дохода или изделията. Днес повече от една трета част от всеки долар, марка или крона попада в джобовете на собствениците на капитали!

А това, че икономическото положение на повечето хора е по-добро отколкото през средните векове, се обяснява с наличието на промишлена революция и повишаване нивото на автоматизация в икономиката. Само разбирането на механизма на преразпределяне в рамките на съвременната парична система позволява да се разбере защо все още ни се налага да се борим с икономически трудности.

По този начин достигаме до въпроса, готови ли сме, в края на краищата, да разберем тези опасности на общественото неравенство, които са предизвикани от действието на съвременната парична система, и да я изменим или ще изчакаме световната иконо-

мическа и екологическа катастрофа, възникването на войни или революции. Малко вероятно е отделно взетите или малобройни групи сами по себе си да успеят да изменят паричната система. Затова трябва да опитаме да обезпечим широкото осведомяване на населението и да обединим тези, които обладават разбирането за същността на необходимите промени, с тези, които имат нужната власт за провеждане на политически промени. При това трябва да се помни, че никой не може да бъде обвинен, че сега получава изгода от лихвената система, тъй като до настоящия момент тя е напълно легална. Но трябва да се сложи край на продължаващото постоянно печелене на пари, без да се работи. Не трябва да има препятствия към това, къде и как ще бъде инвестиран капиталът в бъдеще. Ако собствениците на капитал са умни, те ще влагат пари вътре в страната, което при премахване на лихвите ще доведе до икономически бум.

Бедните

Всеки средностатистически немски семеен бюджет през 1986 г. е разполагал със сумата от 90 хил. марки. Това би било прекрасно доказателство за нашето благосъстояние, ако беше разпределено сравнително равномерно. Горчивата истина е, че както се вижда от рис. 11, едната половина от населението притежава едва 4% от цялото богатство, а другата – 96%. При това богатството на 10% от населението непрекъснато расте за сметка на всички останали. Това обяснява защо семействата, числящи се към долната прослойка на средната класа във ФРГ, са принудени да прибягват към помощта на благотворителните учреждения. Безработицата и бедността нарастват, въпреки че бе създадена разклонена „социална мрежа" за преодоляването им.

Най-важният фактор за преразпределянето на богатствата – това са лихвите върху парите, които ежедневно докарват 1100 млн. марки от тези, които работят, за тези, които притежават капитала.

Въпреки че всички правителства със социална ориентация се опитват да отстранят възникващото социално неравновесие по пътя на данъчното облагане, това никъде още не е довело дори

Рис. 11

Към коя половина се числите вие? Защо възниква такова несъответствие? Какви са последиците от такова несъответствие?

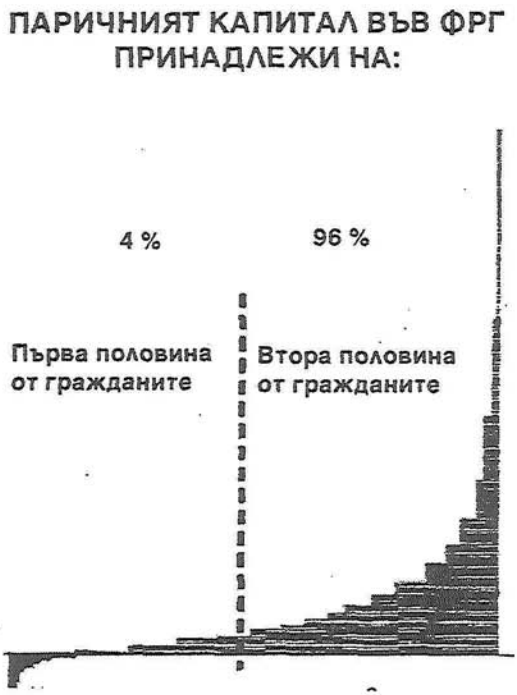

и към относителен баланс. Разходите за поддържане на нарастващия апарат на социалната бюрокрация се изразява под формата на растящи данъци. При това рядко се отчитат загубите на време и усилия и униженията, нанасяни на хората при сблъсъка със системата на бюрокрацията.

Абсурдността на паричната система, отнемаща първо от човек неговия справедлив дял, за да му върне после част от тези пари по крайно неефективен начин във форма на парични помощи в благотворителната система, почти никога не е била изследвана от експертите и не е била предмет на обнародвани обсъждания. Тези 80% от населението, които постоянно плащат за всичко, трябва да

разберат как става преразпределението, как може да се очакват промени.

Едно от най-важните доказателства за това, че лихвите обуславят икономическото развитие, е показано на рис. 12. Сравнението на повишаващите се лихвени ставки с нарастващия брой на банкрутите в търговията и промишлеността, а също така и с увеличаването на броя на безработните еднозначно потвърждава авангардната функция, т.е. значението на лихвите в икономическия живот се явява убедително доказателство в полза на въвеждане на безлихвените пари. Дадената статистика не отчита допълнителните загуби от алкохолизъм, разбити семейства, нараснала престъпност. И това може също така да се намали ефективно при реализиране на паричната реформа.

Рис. 12

КОГАТО ЦАРИ ПАРИЧЕН НЕДОСТИГ, НАРАСТВАТ ЛИХВИТЕ, КОЕТО НА СВОЙ РЕД СЕ ЯВЯВА ПРИЧИНА ЗА НАРАСТВАЩАТА БЕЗРАБОТИЦА И БАНКРУТИ

В статистиката за безработицата измененията на лихвените ставки стават видими след две години

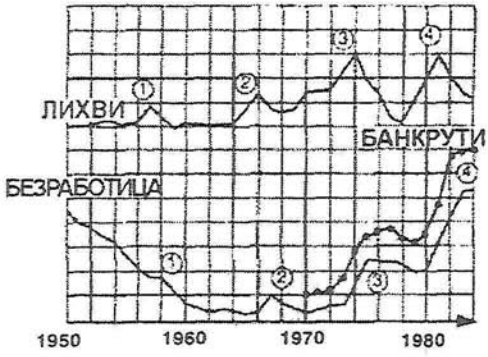

Защо при високите лихви расте безработицата? Какъв е механизмът на взаимодействието? Как може да се измени ситуацията?

Дилемата на страните от Третия свят (рис.13) ни показва ситуацията, в която сме сега, погледната през лупата на хумора. Това е карикатура, показваща ни ставащото в индустриалните страни, предизвикано от същите тези структурни неуредици в паричната система. За разлика от развитите страни, като цяло печелещи от системата, слаборазвитите страни понасят загуби. Ежедневно получаваме 200 млн. долара по лихви на страните от Третия свят; това е два пъти повече от „помощта", която им предоставяме.

През 1986 г. около една трета от общия дълг на страните от Третия свят – 1000 млрд. долара – са отишли по покриване на лихви на по-рано получени кредити. Няма никаква надежда развиващите се страни да успеят да излязат от тази ситуация без преминаване през големи кризи или дълбоки политически сътресения. Ако войната означава глад, смърт, социална и човешка нищета, то третата световна война вече кипи в пълна сила. И тя не е била обявявана официално. Това е война, имаща за оръжия лихварския грабеж, ценовите манипулации, нечестните условия на сделките. Това е война, която носи на хората безработица, болести и престъпност. Докога може да се търпи това от нас?

Рис. 13

Помощите за развиващите се страни са наполовина! Колко време може да продължава това? Как може да бъде намалена тази екплоатация?

ПОМОЩТА ЗА РАЗВИВАЩИТЕ СЕ СТРАНИ

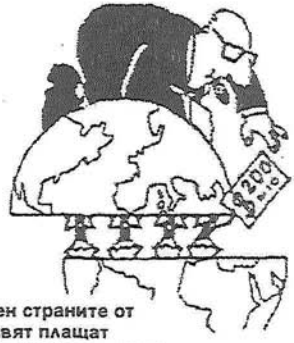

Всеки ден страните от третия свят плащат 200 млн долара по лихви

Рис. 14

ТРЕТАТА СВЕТОВНА ВОЙНА ВЕЧЕ Е В ХОД

Икономическа война, която никой не е обявил: война, където оръжието са лихвенията процент, баснословните цени и неравните условия на обмен. Лихвата убива милиони хора на разграбваната ни планета. Те умират от глад, болести, безработица, престъпност.

Докога ще трябва да търпим това?
Революциите решение ли са на този проблем?
Какви са действителните причини за войните?

В тази връзка Виктор Розенберг говори за „корупционната система", тясно свързваща водачите в страните от Третия свят и социалистическите страни (Мобуто, Маркос, Нориега, Чаушеску, Хонекер), вложили своите огромни състояния в безопасни задгранични сметки, с притежателите на крупни капитали във всички страни, получаващи без каквито и да било усилия милиони от лихви. Розенберг пише: „Най-страшното в тази ситуация според мен не са корумпираните лидери. Те, както показва историята от последните години, рано или късно ще бъдат свалени. Действително ужасен е фактът, че тези, които ги сменят, тоест новите властимащи, говорят много за реформи, но нямат подходящите за това модели на икономически реформи.

Без съмнение броят на тези, които страдат най-вече от днешната система, е над три четвърти от цялото население на Земята. Ситуацията в страните от Третия свят би могла да се измени коренно, ако техните дългове се опростят изцяло или частично от страните кредитори и банките. Както е известно, това е изисквано от прогресивните представители на църквата, икономисти и банкери и частично се претворява в живота. Но ако не бъде отстранен основополагащият недостатък на системата за парично обръщение, неизбежно ще възникне нова криза.

Затова е толкова важно да се разпространява идеята за новата парична система сред тези, които се нуждаят от нея повече от всичко: в бедните и в развиващите се страни.

Църквата и новите духовни групи

Историческият опит ни говори, че религиозните лидери през различните епохи, такива като Мойсей, Аристотел, Иисус, Мохамед, Лутер, Цвингли и Ганди, са се опитвали да отстранят социалната несправедливост, предизвиквана от постоянните взимания по лихви, като са давали и съвети по този въпрос или са обявявали забрана относно получаването на лихви. Те разбирали същността на проблема.

И така в книгата на Мойсей е записано: „Ако дадеш назаем пари на брата си в бедност, никога не постъпвай с него като лихвар. Не е позволено да го облагаш с лихва".

Аристотел пише в своята „Политика": „Лихварят е ненавиждан напълно справедливо, защото за него парите са станали източник на доход, а не се използват по предназначение. Защото те са възникнали за обмен на товари, а лихвите правят от парите още повече пари. Оттук и тяхното наименование (новородени). А родените са подобни на своя родител. Но лихвите – това са пари от парите, затова и са в противовес с природата на всички видове занятия".

Ако текстът на гръцкия оригинал се преведе дословно, то в Евангелието на Лука ще прочетем: „... и давайте назаем, без да очаквате". А Никейският събор, състоял се през 325 г. след Рождество

Христово, забранил на всички духовни лица да вземат лихви. Наказание за пристъпилите забраната било незабавното лишаване от сан. През 1139 г. Вторият Лютерански събор постановил: „Който взима лихва, трябва да се отлъчва от църквата и да се приема отново само след най-строго покаяние и с максимална предпазливост. Вземалите лихва, не застанали на Пътя на Истината преди смъртта си, не бива да се погребват по християнския обичай".

Мартин Лутер (1483-1531 г.) много пъти страстно е изобличавал лихварите: „И затова лихварят и обирджията наистина не е човек; и той не греши както един човек. Той вероятно е таласъм, по-лош от всички тирани, убийци и грабители, почти толкова нечист, колкото и самият дявол. Явява се той не като враг, а като приятел и съгражданин, под защитата и покровителството на общността, а е по-отвратителен от който и да е враг или убиец-подпалвач. И затова, ако линчуват и обезглавяват уличните грабители, убийци и престъпници, то колко по належащо ще бъде да се линчуват и измъчват всички лихвари, да се прогонват, проклинат и обезглавяват всички обирджии...„.

Реформаторът Улрих Цвингли (1484-1531 г.) е поел по пътя на секуларизацията още по-нататък. От една страна, той обявил лихвите за безбожни и антихристиянски, от друга – признал правото на държавата да определя лихвени ставки.

Въпреки че всички цитирани са знаели корените на проблема, при все това не са предложили никакво практически приемливо решение за обезпечаване на паричното обръщение; по този начин основополагащият недъг на системата е останал недокоснат. Забрана върху лихвите налагали римските папи през европейското Средновековие, съгласно която получаващите лихви християни се отлъчвали от църквата. Тежестта на проблема се прехвърляла върху евреите, на които се разрешавало да взимат лихва от хора с друго вероизповедание. И от този момент последните започнали постепенно да заемат мястото на водещи световни банкери. Още от Стария Завет еврейските общини са знаели, че дългосрочното въздействие на лихвите разрушава всеки един социален организъм. Затова от старо време се е зачитала „Свещената година", опрощаването на всички лихви и дългове приблизително през

седем години. Така е имало възможност да се ограничава вредата, нанасяна от лихвите, въпреки че намирането на дълготрайно решение така и не се удава.

В същото време, когато управляващата върхушка на католическата църква в Латинска Америка се ориентира към капиталистическия модел на Запада, обикновените свещеници по места били настроени по-скоро прокомунистически. Системата на безлихвените пари би могла да даде исторически шанс за решение, което да не бъде нито капиталистическо, нито комунистическо, а значително надхвърлящо ги и по-широкообхватно от двете. То би осигурило справедливостта в по-голяма степен, отколкото всяка програма за подпомагане. То би позволило да се реализира стабилно стопанисване и би било основна подкрепа за църквата в усилията й по поддържане на мира по света.

Днес църквата все по-често призовава към пожертвования, за да смекчи последиците от процеса на преразпределяне в рамките на паричната система и най-острите проблеми, възникващи както в промишлено развитите, така и в развиващите се страни. Но това е пак само опит за лекуване на проявите на болестта, което не засяга недъзите в системата на парично обръщение. Като цяло пълната сума на даренията, събирана от всички организации в промишлено развитите страни, за оказване на помощ, е около един процент от тези лихви, които се издължаватот развиващите се страни.

Какво е нужно сега? – Това е разпространяване на информацията и открита дискусия за последиците от сегашната парична система и за решаването на проблема по пътя на финансова реформа.

Забраната върху лихвите действа и в мюсюлманските страни. Там за кредита не се плаща, а вместо това банката, предоставила парите, има процентно участие в реализирането, а после и в получаваните печалби. В някои случаи това е по-добре, в други – по-зле от получаването на лихви, но нищо не изменя на практика получаването на доходи за сметка на другите.

Духовните знания, разпространени днес в много страни, показват какви дълбоки промени ще стават в съзнанието на все по-голям брой хора. Тяхната работа по вътрешното преустройване

залага основите на външните промени, при това мирната трансформация на паричната система е много важна част от този проблем. Затова отговорността на тези, които чувстват привързаност към хуманните цели, към по-точното осъзнаване на практическите възможности при провеждането на паричната реформа, е много по-голяма, отколкото по-рано.

Търговия и промишленост

Цените на стоките и услугите в мащабите на икономиката без лихви и без инфлация биха се регулирали точно така, както и днес в сегашните капиталистически страни – чрез търсене и предлагане. Какво би се изменило? – Това е изчезването на аномалията на „свободния пазар", предизвиквана от действието на лихвите. Усреднено, всяко работно място в промишлеността на Западна Германия носи бремето на задлъжняването в порядъка на 70-80 хил. марки. Това значи, че само по лихви се изплаща 23% от средната стойност на работната сила.[25] Какво значи това, е пояснено на рис. 15. Към лихвите по взетия на кредит капитал после се добавят и лихвите по собствения капитал на фирмата. И единият, и другият са ориентирани по лихвената ставка на паричния пазар. Тук е скрита причината за това, че дълговете растат два-три пъти по-бързо отколкото производителността на икономиката на страната (виж също и рис. 5). За тези, които искат да започнат нова дейност, и за трудовото население условията постоянно се влошават.

Днес ние наблюдаваме увеличаване на концентрацията във всички сфери на промишлеността. Малките предприятия и промишлени фирми се прекупуват от все по-крупни, а те на свой ред – от още по-крупни и, в края на краищата, в така наричаната „свободна пазарна икономика" почти всеки работи за многонационални концерни. Тази тенденция в развитието е получила импулс от идеята за мащабното серийно производство, автоматизацията, а още и от това, доколко концерните са придобили пари в излишък, получени на паричния пазар. „Сименс" и „Даймлер-Бенц" в Германия са заработили повече пари на паричния пазар, отколкото в промишления сектор. Ако малките и средните фирми искат да се

Рис. 15

СТОЙНОСТТА НА ТРУДА - ТОВА НЕ Е САМО ЕДНАТА ЗАПЛАТА

Откъде идват тези доълнителни разходи? Какви са последиците от лихвеното бреме? Може ли разпределението да се измени?

разширяват, то като правило трябва да вземат кредити и да се обременяват с лихви. Те не могат да печелят нито в серийното производство, нито на финансовия пазар.

И до днес икономиката ни зависи от капитала. По този повод много точна забележка е направил немският индустриалец Шляер: „На капитала трябва да се служи!". Новата финансова система, неутралните пари, осигуряват такова положение, при което капиталът ще служи на потребностите на икономиката. Ако се стреми да избягва загубите, то ще трябва сам да се предлага. С други думи – той ще ни служи!

Селското стопанство

Във връзка с това, че деструктивността на лихвената система е най-очевидна в сектора на селското стопанство, то хората, работещи в него, могат да служат като прекрасен индикатор за новата финансова реформа.

Селското стопанство е производствен отрасъл, който в дългосрочен план трябва да се гради съобразно екологичните изисквания. Екологическите процеси се развиват в съответствие с кривата на качествения ръст (рис. 1, крива „а"). В същото време промишленото производство трябва да протича в съответствие с кривата на експоненциалния ръст на лихвите и сложните лихви (рис. 1, крива „в"). Но доколкото в природата ръстът не може да става по такъв начин, както ръстът на капитала, неизбежно е да се увеличи експлоатацията на природните ресурси в селското стопанство, станала вече заплаха за оцеляването на човечеството.

В първия етап от индустриализацията на селското стопанство селяните са придобивали все по-мощни машини. Собствениците на крупни стопанства след това са заграбили дребните дворове и увеличили своите владения. За тази цел получавали допълнителни държавни субсидии и понижение в данъците, но пак били принуждавани често да прибягват и към кредити. За изплащането им станало необходимо да се изстисква от почва¬а, растенията и животните всичко възможно. Последиците от тази хищническа експлоатация са: изтощаване на плодородните почви, тяхното изветряне и уплътняване; замърсяване на водоизточниците; изчезване на половината от животинските и растителни видове; свръхпроизводство на множество продукти, водещо до увеличаване на дотациите за тях от държавата; бърз ръст в обемите на възпроизвеждане на безвкусните и отровните хибридни култури, а също и пълна зависимост от вноса на нефт, използван за производството на горива, торове, инсектициди, пестициди и т.н.; унищожаване тропическите гори като суровини за приготвяне на опаковъчни материали за продължително транспортиране между районите на производство, складиране, преработка, продажба и потребление.

Въпреки че лихвите са само един от факторите, оказващи въздействие върху тези процеси, въвеждането на безлихвените пари може да има особено значение за оцеляването на важни съставни части в селскостопанския сектор. Безлихвените кредити в едно с поземлената и данъчната реформа, която ще направи замърсяването на почвите и водите много скъпоструващи, биха позволили най-накрая да се проведе широкомащабен преход от

високоиндустриализираното селскостопанско производство към биологическо третиране на земята. Ако се извърши изследване в рамките на създаването на нови технологии за дългосрочно селскостопанско производство и въвеждане на нови култури, това вероятно ще доведе до възникването на нов стил на живот, допускащ сближаване между града и селото, работата физическия и умствения труд, „високите" и „ниските" технологии. Така може да се осигури пълноценното развитие на индивида, обществото и селското стопанство.

Планетарната екология и хората на изкуството

Ако измерваме нашия икономически ръст по увеличаването на съвкупния национален продукт, обикновено забравяме, че това увеличение ежегодно се отразява и на все по-големия му обем. И така, ръст от 2,5% днес фактически е 4 пъти повече, отколкото през 50-те години. Лесно може да се разбере защо индустриалците и профсъюзите редовно се обръщат към исканията по приемане на мерки за неговото по-нататъшно ограничаване: върху етапите на понижаване на ръста на производството разривът между заработеното от капитала и от труда се увеличава, или става почувствително преразпределянето на доходите от трудовата дейност към капитала. Това означава също така и задълбочаване на социалните проблеми и нарастване на икономическото и политическо напрежение.

От друга страна, постоянният икономически ръст довежда до изтощаване на природните ресурси. Затова в рамките на съвременната система на парично обръщение нашият избор се свежда до екологическа или икономическа катастрофа. Наред с това концентрацията на пари в ръцете на все по-малко число хора и крупни мултинационални концерни ще доведе до запазване на потребността от мащабни инвестиции, например за строителството на атомни електроцентрали, свръхголеми язовири (както в Бразилия, например) и производството на въоръжение.

От чисто икономическа гледна точка многогодишната и противоречива политика на САЩ и европейските страни, които, от

една страна, са натрупвали все по-голямо количество непрестанно усъвършенстващо се въоръжение, а от друга, са разрешавали експорта в Русия на масло, зърно и технологии, е била напълно целесъобразна: секторът на военното производство е бил тази сфера, където пределът на насищане би могъл да нараства непрекъснато дотогава, докато „противникът" е бил в състояние да се въоръжава също толкова бързо, в аналогично количество. Освен това печалбите във военния сектор са били многократно по-големи, спрямо който и да било сектор от гражданската промишленост. Осъзнаването, че днес в една световна война няма да има победители и победени, постепенно тече като процес и на Изток, и на Запад. А следващо условие за оцеляване ще стане въпросът за екологически целесъобразното приложение на освободените средства. Проникването на банките и мултинационалните концерни в страните от източния блок след промените от есента и зимата на 1989-1990 година вероятно свидетелства за това, че е била проявена стъпка още веднъж да се отклони фундаменталното решаване на социалните и екологичните проблеми на Запада за сметка на последващо икономическо настъпление.

До момента, когато всяка една инвестиция ще трябва да се съотнася към доходите от лихви на финансовия пазар, повечето от капиталовложенията в областта на екологията, насочени към създаването на стабилни системи (т.е. такива, които престават да растат след достигането на едно оптимално ниво), ще бъдат реализирани трудно с нужния широк размах. Днес да се получи кредит за осъществяване на инвестиция в областта на опазване на околната среда обикновено е свързано с икономически загуби. Ако лихвите бъдат ликвидирани, капиталовложенията в сферата на екологията често сами ще се изплащат, което е напълно приемливо за болшинството от хората, въпреки че печалбите в другите отрасли ще бъдат по-големи, както това е било и преди (например производството на оръжия).

Да разгледаме, например, капиталовложенията за създаване на слънчева батерия, предназначена за нагряване на вода. Ако тук се очаква получаването на доход за вложените пари около 2%, а спестяванията в банка носят 7%, то от икономическа гледна точка да-

Рис. 16 **УРА, ОТНОВО 2,5 % ПРИРАСТ!**

2,5% прираст днес - това е повече от 9% прираст през 50-те години

Откъде ще се вземат тези безумни изисквания за все по-увеличаващ се прираст? Как можем да се освободим от тях? Защо стабилната икономика е невъзможна?

дената инвестиция е нецелесъобразна. От друга страна, дадената технология е напълно целесъобразна, погледнато в план на понижаване на разхода на енергийни загуби и замърсяване на въздушния басейн в дългосрочна перспектива както от гледна точка на икономиката, така и на екологията. Неутралните пари ще направят възможна тази и други инвестиции, насочени към поддържане и подобряване на биологическите условия на живот, тъй като отделяният капитал ще трябва да се конкурира само с пари, които имат стабилна стойност. За много хора би било достатъчно, ако поне не биха посрещали загуби при финансиране на проекти по охрана на околната среда и внедряване на екологически чисти технологии.

Там, където изчезнат плащанията по лихви като цяло, няма да се наложи извличането на големи печалби от капитала, което ще понижи тенденцията на свръхпроизводство и свръхпотребление. Това значи, че промишленото производство ще бъде по-лесно за приспособяване към действителните потребности. Цените може да се понижат от 30% до 50%, тоест с тази част, която днес съставлява стойността на лихвите. Хората, не заработващи за своето съществуване чрез лихви, а това е над 90% от населението на ФРГ,

теоретически ще трябва да работят за поддържане на сегашния жизнен стандарт само половината или до две трети от работното време.

Като следствие от новата финансова система количественият ръст много скоро би преминал вероятно в качествен. Ако хората биха могли да избират между простото натрупване на своите нови пари със стабилна стойност и влагането им в мебел, порцелан, изделия от стъкло, изделия с художествена стойност или добър дом със стабилна цена, те, вероятно, често биха правили избор в полза на украшенията от своето ежедневие. Колкото по-голямо е търсенето на предмети с дълготрайно ползване и предмети на изкуството, толкова повече тези изделия ще се и произвеждат. По този начин може да стане пълна промяна на отношението към културните ценности и изкуството. Изкуството и културата ще станат икономически конкурентноспособни, както това е било през времената на брактеатните пари в средновековна Европа (виж Глава 4).

Жените и децата

Защо жените имат толкова малко влияние в света на парите? И борсата, и банките са царство на мъжете, а изключенията само потвърждават правилото. Многогодишният опит в работата с проекти по проблемите на жените ми позволява да твърдя, че повечето жени интуитивно чувстват, че с днешната парична система нещо не е наред. Обаче те не знаят в същата степен, както мъжете, кое в нея не е наред и какво трябва да се промени.

Многогодишната борба на жените за равноправие и икономическа независимост е събудила у тях чувството на възмущение от такива явления, които, както паричните спекулации, пораждат значителна социална несправедливост. Повечето от жените от свой опит знаят, че винаги някой трябва да работи за това, което друг получава без пари. Към тази половина от населението, която притежава едва 4% от общото обществено богатство (рис. 11), се отнасят повечето от жените, чиято работа (поддържане на домакинство, възпитаване на децата) не се заплаща.

От самото начало на възникването на движението за свободна икономика и от появяването на книгата на Гезел „Естественият икономически ред" живее идеята, че приспособяването на парите към кривата на естествения ръст е точно толкова очевидно, както фактът, че земята, водата и въздухът принадлежат на всички хора. Обаче тя често се премълчава срамежливо или се отхвърля като отиваща твърде далеч. Същината на идеята е, че прибавъчната стойност, получавана от използването на земята, трябва да принадлежи на жените и децата, които са гарант за това, че тя ще съществува и после. Хелмут Кройц е пресметнал стойността на относителния дял за човек и е достигнал до следния извод: „Ако се съберат двете променливи величини, а именно увеличаване стойността на земята и начисляваните лихви по стойността на земята във ФРГ в размер от 60 млрд. марки всяка, то годишно за изплащане на помощи за майките и попечителите има налична сума в размер от 120 млрд. марки за компенсиране на семейните разходи. Най-простият начин за разпределяне е според броя на децата или юношите. Ако при разпределението се отчетат всички деца под 18 години (през 1970 г. при последното преброяване те са били около 13,6 млн.), при еднаква за всички сума на издръжката годишно на едно дете биха се полагали 8800 марки, а месечно – 730 марки".

„Компенсация за разходите", изплащана не от данъците, а, така да се каже, в качеството на аванс за тази работа, която се изпълнява при възпитанието на детето (поколението на хората, които създават прибавъчната стойност на земята), ще стане основа за еманципацията на жените и децата (мъжете, участващи във възпитанието на детето, естествено, също ще получават компенсации за разходите). Без създаване на икономическа основа няма да има и свобода. И все пак: до каква степен сме се развили в опитите да се превърне домашната работа и работата по възпитанието на децата в заплащан труд? Почти не сме, ако не се броят случаите, когато жената се признава за икономка, но и тук само в случай, че тя загине при нещастен случай и мъжът трябва да получава обезщетение за разходите.

По цял свят жените и децата носят по-голямата част от бремето под формата на икономически хаос и социална нищета, възник-

ващи в резултат от действащата парична система и поземленото право. Неутралните пари, представляващи по принцип „технически усъвършенствано обменно средство" и помощите за деца от средствата на рентата на земята, могат да подобрят коренно положението им. Те знаят, какво е това експлоатация, затова аз очаквам, че жената ще влезе в авангарда на движението за справедливо обменно средство. След въвеждането на новата система те по всяка вероятност ще започнат да се занимават с банкови сделки и инвестиционни въпроси в значително по-голяма степен, тъй като ще работят в рамките на една жизнеутвърждаваща, а не разрушаваща система.

Мъжете предпочитат йерархическата структура на властта, където върхушката е всесилна, а низините – безсилни. Този, който отчупи парче от общата торта, оставя по-малко за другите. Това е ситуацията с победителите от едната страна и победените от другата.

Жените си представят властта като нещо, което притежава възможности за непрестанен прираст. Когато жената притежава властта в една определена група, то цялата група получава част от нарасналата власт. Това е ситуацията, в която всички са победители.

Паричната система, растяща заедно с увеличаване на потребността и преставаща да расте, ако потребността е удовлетворена, създава – почти автоматично – в дългосрочна перспектива ситуацията за победа на всички. В ситуации на криза (в каквато се намираме и днес) това става в много по-къси срокове.

За жените е по-важно от всичко останало техният живот и животът на децата им да не тече по революционен път, който винаги обрича хората на страдания, а по спокойния път на еволюцията.

Глава 4.

Уроците на историята

Паричната система, която сме наследили от предците си, вече съществува над 2000 години. Немската дума „пари" (Geld) произхожда от думата „злато" (gold). Златото е метал, подходящ единствено като материал за украшения и дрънкулки. Преди около 700 г. пр.н.е. е станал изключително предпочитано обменно средство в Римската империя. Отначало парите били монети с равна стойност. Тази концепция била включена и в Конституцията на САЩ. Златните и сребърните монети (или тяхното депонирано покритие) чак до 1934 г. са били в САЩ единственото легално разплащателно средство. И до днес мнозина биха искали да се върнат към златния стандарт, тъй като повърхностното възприятие създава впечатление за по-голяма надеждност, отколкото практически неограниченото печатане на хартиени пари.

Три четвърти от книгата на Силвио Гезел „Естественият икономически ред" са отделени на въпроса за златния стандарт. Книгата е излязла през 1904 г.[26] За разлика от всички общопризнати учени икономисти на времето си, Гезел се опитвал да докаже на теория и с привеждането още на множество практически примери, че златният стандарт не само е безполезен, но даже и вреден за добре разработената парична система на базата на безлихвените пари.

Днес вече знаем, че златният стандарт не представлява необходимо условие и нито една парична система в света не се базира вече върху него. През 1930 г. Джон Мейнард Кейнс, който добре познавал работата на Гезел, помогнал да се отстрани златният стандарт. Но той пропуснал да изведе другата съставна част от реформата, а именно замяната на лихвата с такса обръщение. В книгата си „Структура на помощите и ефективност на парите при капитализма" Дитер Зур показва, че Кейнс не е обмислил докрай всичко, и обяснява защо тази грешка както в миналото, така и днес

предизвиква наличието на огромни проблеми.

Приведените по-долу исторически примери ми позволяват да разкрия цялата сложност на задълбоченото разбиране на проблема за паричното обръщение.

Брактеатните пари в средновековна Европа

От XII до XV век в Европа в обръщение били пари, наричани брактеатни. Те се пускали от градовете, епископствата и отделните феодали. При това те служили не само за обмен на стоки и услуги, но били още и средство за изплащане на данъците. Тънките златни или сребърни пари се „обезценявали" веднъж в годината, тоест изземвали се от обръщение и се заменяли с отново отсечени. При това те девалвирали с 25%, като тази част се удържала в качеството на „такса за сечене" или „данък за сечене".

Никой, естествено, не бил заинтересован да притежава такива пари. Вместо това те се влагали в мебели, добри домове, произведения на изкуството и всичко, което имало стабилна или даже увеличаваща се с времето стойност. В тази епоха са възникнали множество шедьоври на религиозното и светското изкуство и архитектура. Ние и сега си спомняме за нея, като за период на един от върховете на европейската култура. Ханс Л. Р. Корсен в книгата си „Чупливите пари" пише: „Понеже да се натрупват парични богатства било невъзможно, вместо тях бяха създадени реални богатства".271 Занаятчиите работили пет дни в седмицата, бил въведен „пияния понеделник" (след празник не се ходи на работа), стандартът на живот бил висок. Освен това не са се водили войни между различните политически сфери на влияние. Затова в историческите книги тази епоха е осветена твърде бегло. Историята е била и си остава почти изключително описание на войни и революции.

Доколкото такива пари се използвали едновременно и за изплащането на данъците и регулярно губили част от стойността си, не са се ползвали с особена популярност. Затова в края на XV век бил въведен така нареченият „вечен пфениг", тоест пари, които не се обезценявали. Отново започнали да се определят лихви и в ръцете на все по-малък брой хора да се съсредоточават все по-големи

богатства, с всички произтичащи оттук социални и икономически проблеми. Фугерите и Велзерите богатеели все повече, останалите все по-дълбоко потъвали във блатото на дългове, от императора до обикновения селянин. Този пример от историята ни учи, че данъците трябва да се вземат не заедно с таксата за обръщение, а отделно.

Ваймарската Република

Във Ваймарската република (1924-1933 г.) в специфичния момент след хиперинфлацията от 1923 г., в 1924 г., била въведена райхсмарката, което значело завръщане към златния стандарт. След „черния петък" през 1929 г. и започналата след това икономическа криза Райхсбанката била принудена да върне част от своя златен резерв, взет на кредит от САЩ. И понеже след това намиращата се в обръщение парична маса не можела повече да се обезпечава със злато в нужния размер, бившият тогава вече президент на Райхсбанката Шахт започнал постепенно съкращаване на обема на намиращите се в оборот пари. Последвалият след това паричен дефицит довел до повишаване на лихвените ставки, след което последвало намаляване на капиталовложенията от страна на предприемачите, банкрути на фирми, ръст на безработицата, възникнала добра хранителна среда за радикализма, което, в крайна сметка, довело Хитлер на власт. По този начин финансовата политика станала предпоставка за идването на нацистите.

Силвио Гезел предвиждал такова развитие на събитията. Още през 1918 г., скоро след приключването на Първата световна война, когато всички говорили за мир и се зараждали множество организации в защита на мира, той написал в берлинския вестник „Цайтунг ам миттаг" писмо със следното съдържание: „Въпреки че народите дават свещената клетва да се заклеймим войната завинаги, въпреки призива на милионите „Не на войната!", въпреки надеждите за по-добро бъдеще, аз съм длъжен да кажа: ако сегашната финансова система запази лихвеното стопанство, то още сега смея да предрека, че няма да минат и 25 години и ние отново ще сме изправени пред лицето на нова, още по-разрушителна война.

Рис. 17 **БЕЗРАБОТИЦАТА ВОДИ КЪМ НИЩЕТА, А НИЩЕТАТА - КЪМ РАДИКАЛИЗЪМ**

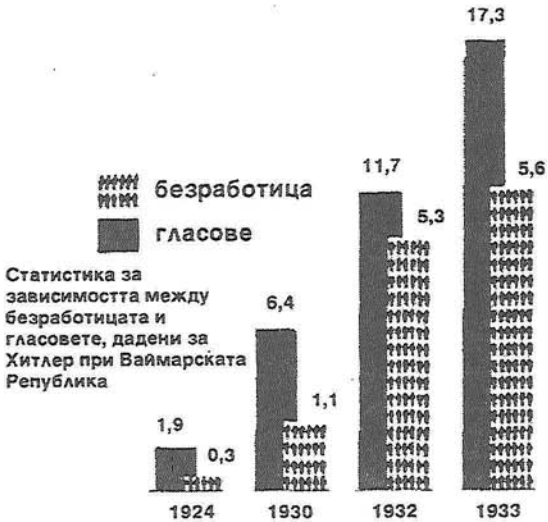

Застрашава ли ни нов радикализъм?
Какви са причините за новата нищета?
Как можем да спрем това развитие?

Аз виждам развитието на събитията напълно отчетливо. Днешното ниво на техниката позволява на икономиката да достигне бързо до ниво на максимална производителност. Въпреки значителните загуби във войната ще се получи бързо натрупване на капитали, които вследствие излишъка на предлагане ще понижат лихвите. Тогава парите ще се изземат от обръщение. Това ще доведе до съкращаване на промишленото производство, армии от безработни ще бъдат изхвърлени на улицата... В недоволните маси ще се пробудят диви, революционни настроения, отново ще прорастат отровните кълнове на свръхнационализма. Взаимното разбирателство между нациите ще изчезне и развръзка на всичко това може да стане само войната".[28]

Най-голямо препятствие за трансформирането на паричната система представлява фактът, че само малък кръг от хора разбират проблема и още по-малко знаят, че има разрешение. Но след случая през октомври 1987 г., когато на Уолстрийт изчезват 1,5 билиона долара, все повече хора започнали да се вслушват в подобни анализи. Първата крачка към реформите трябва да се състои в това, да се получи най-подробна информация за механизма на лихвите и сложните лихви и да се постигне умението на всеобхватно комплексно обсъждане на решението, като се отчитат всички произтичащи от него последици.

Глава 5.

Как всеки от нас може да участва в промяната на паричната система?

Отначало се опитайте да проверите доколко сте овладели проблематиката в кръга на семейството и приятелите. След това може да преминете на беседи с хора, по-малко познати за вас, като не се притеснявате да говорите за това, например, със служители във вашата банка, застрахователния ви агент, местните политици, журналистите и представителите на печата. Многобройните беседи с банкови служители и икономисти ме убедиха в това, че не съществуват реални трудности, с изключение на духовните барикади, издигнати в процеса на възпитание, и ограничеността в представите за функционирането на парите. Вие трябва да осъзнаете, че парите представляват един от главните проблеми в живота на много хора. Те са свързани много силно с представата на хората за самите себе си и с отношението им към света. Щедрост или скъперничество, отвореност или изолираност, топлота или студенина – всичко това се отразява в отношението към парите. Обикновено е много трудно да бъдат разгледани парите отделно от другите неща. Обаче отначало трябва да сте в състояние да обясните как заради лихвите става преразпределянето на парите от бедните към богатите и че даже математически постоянното получаване на лихви е невъзможно. Само след това вие можете да говорите за социалните и политическите последици.

Също така трябва да се разбере, че проблемът с парите е свързан най-тясно с множество проблеми от друг характер, които не могат да бъдат решени автоматично само с една реформа. Сама по себе си паричната реформа няма да обезпечи нуждите на бедните, престарелите, болните и другите социално слаби. Паричната реформа само ще облекчи оказването на помощ за тези групи. Обаче това не означава, че без специални програми и значителни усилия могат да се решат социалните и екологическите проблеми, както понякога в миналото са

твърдели твърде възторжените и наивни привърженици на паричната реформа.

Ако следите развитието на световните проблеми чрез средствата за масова информация, то все повече ще се убеждавате в необходимостта от неотложно реализиране на измененията и заедно с това ще осъзнаете отговорността на всеки, който знае решението на проблема с парите, за разпространяването на знанията за него.

Подкрепа на опитите за създаване на модели

Към числото на най-важните предпоставки за създаването на безлихвена парична система се отнася също и това, че тя трябва да бъде изпитана в реални условия, а за да се добие представа за въздействието на такива промени, изпитанията трябва да се проведат в достатъчно широк мащаб.

Желателно е регионите или страните, имащи интерес към провеждането на такива акции, да проведат съвместно съгласуване, как да се осигури по-голяма надеждност във различните социални, културни и икономически условия. Районите, в които ще се проведе експеримента, трябва да са достатъчно обширни, за да може от техния пример да се дадат убедителни за цялата страна резултати. Освен това желателно е значително ниво на самоосигуряване, за да има налично значително количество от необходимите за обмена стоки и услуги на разположение на търговията и промишлеността. От друга страна, възможно е този експеримент да се проведе в регион със слаборазвита структура на икономиката, където неутралните пари биха могли да станат стимул за създаването на по-разнообразно и стабилно стопанство. Вероятно последният случай е даже по-привлекателен, тъй като хората в най-лошо положение са по-отворени към промените, особено ако има шанс, както това е станало във случая с Вьоргл (виж Глава 2) да си на печалба, а не на загуба. За получаването на достоверни резултати би било полезно да не се ограничават експериментите в една или друга ситуация. Съвкупността от многобройните резултати може да охарактеризира това, което дава въвеждането на безлихвените пари в различните обществени ситуации.

Въвеждане на местно или регионално обменно средство

Сред експериментите по обмяна на стоки и услуги с помощта на безлихвените пари най-известен е този, проведен на остров Ванкувър в Канада от Майкъл Линтън. Системата за обмен, наричана LETS (локална система за труда и търговията), работи с ориентирани към обикновените долари обменни единици, така наречените „зелени долари". Търговските партньори сами се договарят за цената на стоките или услугите, които обменят в зелени или обикновени долари, понякога и в едното, и в другото, а след всяка важна сделка превеждат своите дебити или кредити в централизирана компютърна служба за счетоводство. Отначало за всеки се установява пределно допустимото ниво на кредитиране, което после може да бъде изменяно, за да се сведе до минимум рискът за двамата участници в сделката. Ясно е, че системата става толкова по-изгодна, колкото повече страни участват в нея. През 1987 г. в Канада е имало около десетина системи LETS, а още 10 – в други страни по света.

Проблемно в рамките на дадената система е това, че хората, натрупали твърде голямо състояние, не са заинтересовани да го предоставят на разположение на тези, на които, вероятно, е нужно повече, отколкото могат да вземат на кредит, т.е. проблемна е „надеждността на обмена". Това значи, че без установяване на такса за обмена тук съществува тенденция към застой.

В Швейцария през 30-те години в рамките на цялата страна е работил обменен кръг, наричан WIR, с оборот 1,5 млрд. швейцарски франка. Това е един от малкото успешни опити за безлихвен обмен на стоки и услуги, осъществявани някога. Кръгът е работил, както и всички останали, с помощта на централизирана служба за водене на отчетността, в рамките на която се осъществява централизиран контрол и отчет на дебитите и кредитите.[29] На комерсиална основа в САЩ работят многобройни подобни кръгове.

В Дания от 30-те години и в Швеция от 60-те съществува система от банки ЗРК (Земя, Работа, Капитал). Те предлагат безлихвени кредити след определен период на натрупване без лихви. Тъй като не на всички са нужни кредити в един и същ момент, но всеки трябва да натрупа чрез определена лихвена ставка за получаване на кредит, системата

предлага възможност да се координира натрупването и потребностите на клиентите от кредити така, че всички участници да получават изгода от безлихвената система.

Разнообразните опити за въвеждането на алтернативни пари са политически целесъобразни за по-доброто разбиране от наша страна на системата на функциониране на парите и целите, на които тя трябва да служи. Практическият опит е важен затова, че той обуславя нужната решимост и мъжество за провеждането на реформи в необходимия, голям по размаха си мащаб. Но нито един от тези неголеми експерименти не повлиява осезателно на глобалните, световни проблеми, възникнали от действията на днешната финансова система. Затова не бива да се губи от погледа нашата цел – реализиране на промени на национално и международно ниво в паричното обръщение.

Поощряване на капиталовложенията от етически характер

Всеки трябва да се старае да влага парите си в проекти, имащи етически характер. Това е неотложна задача. Все повече хора осъзнават социалното и морално въздействие на капиталовложенията от етически характер. В САЩ тези инвестиции вече съставляват няколко милиарда долара. По думите на Хеизъл Хендерсън, „все повече на брой обикновени хора са усетили тенденцията към разложение и деградация, произхождащи от прогнилата система, буквално пред своите домове и не може повече да допускат техните пари да действат директно срещу това, което желаят за самите себе си в живота".[30] Хората, правещи капиталовложения от етически характер, избират възможност за влагането в унисон с икономическите изисквания и социалната политика. Такива фирми като „Робърт Шварц" (Ню-Йорк), например, която е една от пионерите на социално приемливите инвестиции, веднага зачеркнали от списъка на своите потенциални инвестиции фирмите на военнопромишления комплекс, а след това и фирмите, които не са осигурили на своите работници и служители нормални трудови условия или представляват очевидни замърсители на околната среда. Те не влагат капитали нито в експлоатацията на атомни централи, нито в тези фирми, които сътрудничат с репресивни режими, например в ЮАР.[311 Екологически ориентираното мислене е не само жизнено

необходимо, но и целесъобразно от икономическа гледна точка, особено вследствие на продължаващото безсмислено изразходване на ресурси и все по-голямото изтощаване на запасите. И така, оказало се, че атомната промишленост, поглъщаща милиарди, предназначени за отстраняване на авариите и замърсяванията на териториите, днес вече е крайно нерентабилна за инвеститорите в САЩ. Капиталовложенията в областта на алтернативните енергоизточници – обратно – стават все по-изгодни.

Капиталовложенията от етически характер могат да се осъществяват още днес, независимо от това, дали финансовата реформа ще бъде осъществена по-рано или по-късно. Инвестициите от етически характер са добри за която и да е финансова система.

Глава 6.

Еволюция вместо революция

Въпреки че в тази книга паричната, поземлената и данъчната реформа се разглеждат в качеството на най-важни аспекти на протичащата сега коренна глобална трансформация, това не значи, че тези проблеми са по-важни от другите.

Начинът на функциониране на парите и връзката с поземленото и данъчното право от гледна точка последиците за обществото ни, обаче, твърде често се забравят в изследванията на неговите изменения, въпреки че са централни аспекти на проблема. Нито експертите, нито изучаващите алтернативите на съществуващата обществена система сякаш не придават подобаващо значение на тези най-основни аспекти на социалните и екологичните проблеми. Въпреки че предложената в тази книга парична, поземлена и данъчна реформа се явяват само неголяма част от необходимите за оцеляването на планетата промени, те се вписват също и в рамките на усилията, предприемани за подобряване на взаимното разбиране между човека и природата и между хората. Ако се съгласим със съществуването на обществени структури, които по своята същност са насочени против тези цели, то социалната справедливост, екологическото оцеляване и обществената свобода се намират под заплаха. Много важна за мен се явява следната мисъл: за съединяване на социалната справедливост с възможно най-голяма свобода е нужно да се прекрати спекулацията с всички жизнено важни ресурси. Към тяхното число се отнасят не само парите и земята, но и енергията, хранителните продукти, водата и другите основополагащи ресурси. Както вече видяхме в случаите с поземленото, финансовото и данъчното право, това е възможно без да бъдат засегнати интересите на свободния пазар и инициативата на отделни индивиди или групи, което е важна предпоставка за общественото развитие. Обратно, само това ще осигури общественото развитие в условието на свобода за всички. Спекулантите могат да продължават дейността си там, където това няма да навреди никому: пощенски марки, старинна мебел, стъкло, порцелан, произведения на изкуството и т.н. Има достатъчно много сфери на дейност, които макар и важни, не се явяват жизнено важни.

Комунистическите експерименти по освобождаване на човека от експлоатация не успяха поради това, че за осигуряването на равноправието бяха унищожени личната свобода и свободния пазар. От друга страна, твърде голямата роля, която в капиталистическото общество се отдава на свободата, поставя под заплаха социалната справедливост, екологическото равновесие и основните потребности на болшинството от хората.

Може да се каже, че и двете системи се разминават с целта. В едната равноправието е над свободата, а в другата – свободата е над равноправието. И в двете има по частичка истина, но никой досега не е съумял да създаде предпоставки за действително достойното човешко съществуване, въпреки че след последните събития в комунистическите страни възниква впечатление, че капитализмът е победил.

Предлаганите реформи дават всички предимства на свободното пазарно стопанство без недостатъците на съвременния капитализъм. Те съчетават най-добрите страни на капитализма и комунизма и посочват „третия път", който ще позволи на личната свобода и индивидуалното ниво да се съчетаят със личната свобода и социалната справедливост на значително по-високо ниво. Реформите ще способстват за прекратяване на експлоатацията на болшинството хора от страна на финансовата система, която дава предимство на малцина, без да се въвежда неефективното планово стопанство или всемогъщата бюрокрация. Те могат да създадат предпоставки за възникването на екологически ориентирано пазарно стопанство, в което стоките и услугите ще се произвеждат в оптимално количество и асортимент. Ако във високоразвитите страни мащабите на преразпределяне на богатствата вследствие действието на финансовото и поземленото право не са толкова очевидни поради експлоатацията на развиващите се страни, то последните плащат всичко за несправедливата система, която била въведена в колониалните държави, и днес са ограбвани в още по-голяма степен, отколкото бившите колониални страни. Въпреки че населението в развиващите се страни страда от това повече от всичко, надеждата, че необходимите промени ще се осъществят първо в страните от Третия свят е клоняща към нула. Там властта е в ръцете на малоброен политически елит, който надали ще поиска да се раздели с топлите местенца, ако не го заставят със силата на оръжието. Промените са възможни по-

скоро във малките демократически държави от Европа, а отскоро и в източноевропейските страни, скоро освободили се от тоалитарните комунистически диктатури. Относително отворени за социални промени са страните от Скандинавия, имащи достатъчно на брой богати и добре образовани хора. ГДР, Полша, Унгария и Чехословакия търсят нови възможности за обединение на свободното пазарно стопанство и по-голямата социална справедливост.

През времето на общественото четене на Световната комисия към ООН, състояло се на 11 декември 1986 година в Москва, представителят на Института на държавата и правото към Академията на науките на СССР А.С. Тимошенко заявил: „Днес ние повече не можем да поддържаме безопасността на една държава за сметка на друга. Безопасността може да бъде единствено универсална, тя не може да се ограничава само с политически или военни аспекти, но още трябва да обхваща и екологическите, икономическите и социалните аспекти. И най-накрая, тя трябва да преобрази в реалност мечтата на цялото човечество за мир".[321] Борбата на човечеството за социална и икономическа справедливост е била дълга и упорита. Възниквали са резки противоречия в политическите гледища и религиозните убеждения. Много хора са заплатили за това с живота си. Ние на всяка цена трябва да се научим да разбираме, че никой не може да осигурява своята безопасност за сметка на другите или околната среда, от която зависим всички. За осъществяването на практика на тази идея ние трябва да направим някои кардинални промени в социалните условия на живота ни. Открит остава и въпросът за това, ще съумеем ли да реформираме нашата финансова система, поземленото и данъчното право до или едва след поредната крупна икономическа криза или икономическа катастрофа. Във всеки случай полезно е да се знае как може да бъде създадено обменно средство, което да може да служи на всички и да започне да изменя революцията в еволюция.

За автора

Кое е довело архитекта, специалист по планировка на градове и еколог със степен доктор по обществени и международни проблеми към това, да напише книга за парите?

За да се отговори на този въпрос, аз трябва да се върна в периода

1979-1984 г., когато бях ръководител на научно-изследователската секция по екология и енергетика в рамките на Международното строително изложение (ИБА) в Западен Берлин, състояло се през 1987 г. Във връзка с изложението ние за пръв път получихме възможност за планиране и реализация на широкомащабни екологически проекти в градска среда. Тези работи предизвикаха голям интерес в страната и зад граница, по много от тях бяха направени доклади за обществеността и специалистите, но предизвикваха и постоянен скептицизъм. Най-често се използваше такъв аргумент: „Всичко това е много красиво и важно, но е неикономично и не може да бъде заплатено". От този момент възможността за прилагане на идеите ни на практика предизвика в мен не само професионален интерес, но и стана въпрос на самоизразяване.

Още към 1979-1980 г. стана ясно за нас, имащите необходимата информация, че биологическите основи на живота в града: въздух, вода, почва, енергия, хранителни продукти, се подлагат на огромна опасност. Това означаваше, че ако от икономическа гледна точка не станем в състояние да ги подобрим и съхраним, то след известно време ще погубим самите себе си.

Обаче въпросът за икономиката е ставал все по-решаващ. Аз намерих множество хора по целия свят, имащи добра воля и добри идеи. Всички екологически проблеми са били технически решими, но не са достигали и не достигат икономически и политически предпоставки за решаването им в широк мащаб, казано най-просто – няма пари. Аз разбирах, че борбата за пари за реализиране на екологическите мероприятия и проекти ще бъде борба на няколко фронта: най-напред, ние се намираме в етап на внедряване и преход, което винаги е свързано с повишени разходи. Второ, дългосрочните народно-стопански перспективи все още не представляваха основа за финансовите инструкции или строителните законови норми, или избора за строителни материали и технологии. Трето, въздухът, водата и почвата както и преди се замърсяват почти безплатно, въпреки че новите законодателни основи по тяхното опазване или данъчно облагане вече функционират.

Обаче един от фронтовете на борбата, вероятно най-важният, си оставаше скрит за мен до 1983 г., а именно: способността на парите да се умножават при тяхното развъртане, или фактът, че всяко екологиче-

ско мероприятие трябва да се съизмерява с лихвите, които могат да се получат за парите на капиталовия пазар. След като разбрах още и различните модели на растеж в природата и паричното обръщение и причините за патологичния принудителен икономически ръст, бях обзета от яростно възмущение. Разбрах, че съм преживяла 40 години от своя живот, не разбирайки основната предпоставка за своето днешното съществуване: функцията на парите. Започнах да чета повече по този проблем, да дискутирам по него, а след това да пиша, тъй като почти винаги се сблъсквах в кръговете от приятели, познати, колеги и специалисти с еднакво неразбиране. Страхът, че ние или най-късно децата ни ще станем свидетели на най-страшната икономическа или екологическа катастрофа в най-новата история, не ме напускаше. До ден днешен не мога да разбера защо икономистите не събират мъжество, за да ни кажат истината за днешната финансова система.

Изминаха четири години, преди да разбера, че парите, разглеждани в такъв аспект, както в тази книга, по-скоро представляват „обществен и международен проблем", отколкото чисто икономически. Тъй като аз защитих дисертация в тази област на знанието, започнах да работя над книга по икономика, макар самата да не бях икономист. Книгата е посветена на главната мерна единица в съсловието на икономистите – парите. Моята цел бе да направя въведение в този проблем, което да бъде интересно и лесно разбираемо, да подбуди колкото се може повече хора да разберат повече за скритите причини, проблеми и възможности за промяна. Така се и появи тази книга.

Д-р Маргарет Кенеди се ражда през 1939 г. в Хемниц; през 1959 г. завършва средното училище в Касел; следва архитектура, завършва Висшето техническо училище в Дармщадт през 1966 г. с присвояването на званието дипломиран инженер; работи като архитект, специалист по градско планиране и екология в Германия, Нигерия, Шотландия и САЩ; през 1972 г. става „магистър по градско и регионално планиране", а през 1979 г. - доктор по философия, „Обществени и световни проблеми" - двете дисертации са защитени в Питсбургския университет, САЩ; от 1972 г. работи във връзка с реализиране на изследователски проекти по строителството на училищни здания за Института на страните (Берлин), Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и ЮНЕСКО в 15 страни от Европа, Северна и Южна Америка; в периода 1979-1984 г. ръководи научно-изследователска секция по екология и енергетика в рамките на Международното строително изложение; през 1984-1985 г. е поканена като професор по екология на града във висшите учебни заведения в Касел; от 1985 г. се занимава с планиране и реализиране на моделния проект „Пермакултура" в град Щайерберг и преустройване на селището около фабриката за боеприпаси от времето на третия райх в духовно-екологическа комуна. Има многобройни публикации, лекции и семинари на тема: училищата като центрове на обществения живот, жените и архитектурата, градска екология, пермакултура, екология и икономика, в това число и „Екоградът", т. 1 и 2, изд. „Фишер-Алтернатив", 1984 г.

Литература

(1) Eckhard Filers, (unpublished manuscript) Rastede, 1985
(2) Eilirs, ibid
(3) Spiegel Interview:„Ich sehe die Risiken ganz genau", talking about the dander of a financial crash and the debt-crisis, Spiegel, No. 25, Rudolf Augstein Co, Hamburg, 1987, p.59
(4) Helmut Creutz, Wachstum bis zur Krise, Basis Verlag, Berlin, 1986, p. 8
(5) Dieter Suhr, Geld ohne Mehrwert, Knapp Veriad, Frankfurt/Main, 1983
(6) Silvio Gesell, Die Naturliche Wirtschaftsordnung, Rudolf Zitzmann Verlag, Nuremberg, 1904, (IXth. edition 1949)
(7) Werner Onken, „Ein vergessenes Kapitel der Wirtschaftsgeschichte. Schwanenkirchen, Worgi und andere Freigeldexperiment", Zeitschrift fur Sozialokonomie, Nr. 58/59, Mai 1983, pp. 3-20.
(8) Frits Schwarz, Das Experiment von Worgi, Genossenschaft Verlag, Bern, 1952
(9) Dieter Suhr, Capitalism at its Best, unpublished manu-
script), 1988, p. 122
(10) Hans R.L.Cohrssen, „The Stamp Scrip Movement in the U.S.A." in ibid., p.118
(11) ibid., p. 122
(12) Yoshito Otani, Ursprung und Losung des Geldproblems, Arrow Verlag Gesima Vogel, Hamburg, 1981
(13) Henry George, Progress and Poverty, San Francisco, 1879
(14) Gesell, op.cit., p. 74.
(15) Yoshito Otani, Die Bodenfrage und ihre Losung, Arrow Verlag Gesima Vogel, Hamburg, 1981
(16) Pierre Fornallaz, Die Okologische Wirtschaft, AT Verlag, Stuttgart, 1986
(17) Hermann Laistner, Okologsche Marktwirtschaft, Verlag Max Huber, Ismanning near Munich, 1986
(18) John L. King, On The Brink of Great Depression II, Future Economic Trends, Goleta, Ca., 1987, p.36
(19) Fritjof Capra, The Turning Point, Simon and Schuster, New York, 1982
(20) UN World Commission on Environment and Development, op.ci. p. 294
(21) Spiegel Interview, op. cit., p. 59
(22) John Maynard Keynes, The General Theory of Employment, Interest and Money, London, 1936, (reprinted 1967), p. 355
(23) John L. King, po. cit., p. 162
(24) Aachener Nachrichten, 29.5.85
(25) Weltwirtschaftswoche, Nr.4,1984, p.23
(26) Gesell, op. cit.
(27) Hans R.L.Cohrssen, „Fragile Money" in The New Outliik, Seht. 1933, p. 40
(28) Zeitung am Mettag, Berlin, 1918
(29) Letter from Hendrec de Ilde, Vancouver Island, Kanada to David Weston, Oxford, UK, 20th of January, 1988
(30) Hazel Henderson, quoted in Jennifer Fletcher, „Ethcal Investment" in Intemationfk Ltd., Sedney, Australia, 2988, p. 33
(31) Robert Schwartz, quoted in ibid., p. 39
(32) A.S. Timochenko, quoted in UN World Commission on
Environment and Development, op. cit., p. 294.
(33) Вл. Мегре – Звънтящите кедри на Русия – Алвиго 2005г.
(34) Strohalm – Balansing Europe for sustainability – 1996 – Ondegracht 42, 35ii AR uterocht. The Netherlands.
(35).www.imadrugpat.org; systemfehler_de_files\gesell.htm
(36) статия в бр.15 на сп „Бъдеще" („Zukunft") 2/96 – Германия.
(37) статия в швейцарското списание „Zeit Pinkt" N43, 1999г. от автора на книгата „Люлката на кризите" Paul C. Martin
(38) статия в швейцарското сп исание „Zeit Pinkt" N39, 1998г. от главния редактор Кристов Пфлугер.
(39)статия в швейцарското списание „Zeit Pinkt" N26, 1996г. оттук-оттам

КНИГИ НА ИК "НОВАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ" ОТ БИБЛИОТЕКА "АНАСТАСИЯ"

1. "Безкръвната революция" – Ефим Кушнер
2. "Путин, Мегре и бъдещето на света"– Виктор Медиков
3. "Вдъхновени от красотата" – Станислав Спасов
4. "Космос от мъка и песен" – Никола Гигов
5. "Лихвата – рак на обществото" – Владимир Богданов
6. "Икономика и власт на миналото и бъдещето" – Виктор Медиков
7. "Духовното лечение и българите" – Васил Канисков
8. "Безсмъртна птица на вярата" – Борислав Иванов
9. "Връщане в рая" – Ефим Кушнер
10. "Теория на пространството" – Георги Кръстев
11. "Дядо Мраз се връща" – Виктор Медиков
12. "Орфей и цветята" – Никола Гигов
13. "Петър Димков – добре познатият... непознат" – Николай Кафтанджиев
14. "Без земя" – Франц Карл Рьоделбергер
15. "Естественият икономически ред" – Силвио Гезел
16. "Следи от светлина" – Борислав Иванов
17. "Трънен венец от рая" – Никола Гигов
18. "Благодатната вълна" – Екатерина Пейчева
19. "Искри от вечността" – Мариана Праматарова
20. "Романови – краят на една мистерия" – Донка Йотова
21. "Петър Димков – Родолюбецът, Лечителят, Мислителят" – Христо Карагьозов
22. "Въведение в пермакултурата" – Бил Молисън
23. "Картини от Атлантида" – Велизар Димов
24. "Поклонници на светлината" – Борислав Иванов
25. "Бургаски музи по света" – Мариана Праматарова
26. "Полет над пропастта" – Ефим Кушнер
27. "Нова вегетарианска книга" – Мария П. Димкова
28. "Убийството на боговете. Метаморфозите на религиозния дух"" – доц. д-р Тимен Тимев
29. "Тревожният диалог в символите на житните кръгове – 2003-2009" – Мариана Везнева
30. "Библия на Индивидуалния бог. Алхимия на словото" – доц. д-р Тимен Тимев

ОЧАКВАЙТЕ ОТ СЪЩАТА ПОРЕДИЦА

31. "Къщата на бъдещето" – Янто Еванс, Майкъл Смит

Заявка и поръчка на горепосочените книги може да направите на телефони: 02/962 16 85 ; 0888 693 359, както и на e-mail: kvantov_prehod@dir.bg
Книгите се разпространяват във верига книжарници "Хеликон", "Пингвините", "Сиела", "Нанси" и в книжните борси "Болид" и "Искър".

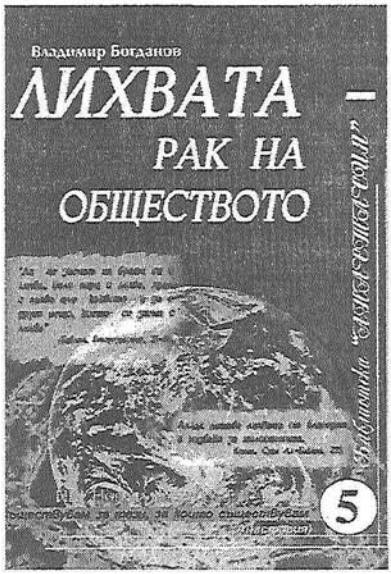

Заявка и поръчка на горепосочените книги може да направите на телефони: 02/962 16 85 ; 0888 693 359, както и на e-mail: kvantov_prehod@dir.bg
Книгите се разпространяват във верига книжарници "Хеликон", "Пингвините", "Сиела", "Нанси" и в книжните борси "Болид" и "Искър".

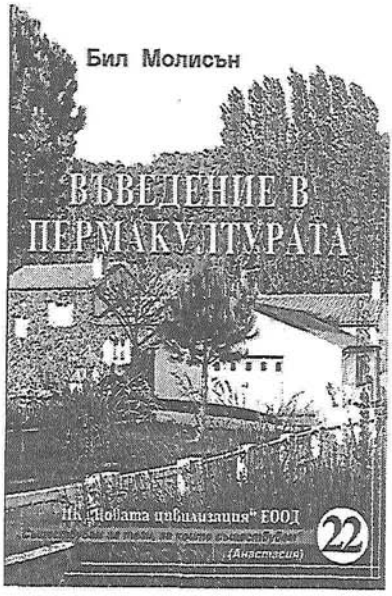

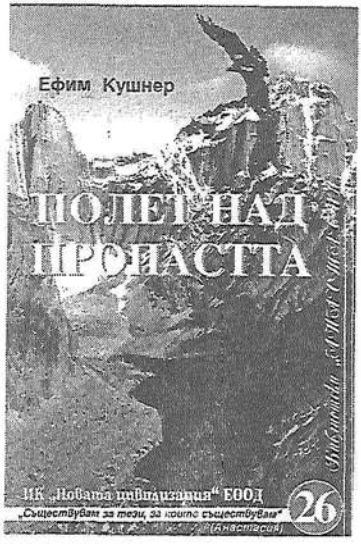

Заявка и поръчка на горепосочените книги може да направите на телефони: 02/962 16 85 ; 0888 693 359, както и на e-mail: kvantov_prehod@dir.bg
Книгите се разпространяват във верига книжарници "Хеликон", "Пингвините", "Сиела", "Нанси" и в книжните борси "Болид" и "Искър".

КНИГИ НА ИК "НОВАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ" ОТ БИБЛИОТЕКА "РОДОВО ИМЕНИЕ"

1. Строители на ноосферата" – Тодор Ялъмов
2. "Разкритията на влъхвата" – Виктор Медиков
3. "Божественият проект" – Атанас Панчев
4. "На прага на безсмъртието" – Ефим Кушнер
5. "Влъхвата на рода" – Виктор Медиков
6. "Духовното познание" – Константин Златев
7. Алманах – стихове и проза – Клуб за поезия "Св. София, Вяра, Надежда и Любов"

Заявка и поръчка на горепосочените книги може да направите на телефони: 02/962 16 85 ; 0888 693 359, както и на e-mail: kvantov_prehod@dir.bg
Книгите се разпространяват във верига книжарници "Хеликон", "Пингвините", "Сиела", "Нанси" и в книжните борси "Болид" и "Искър".

КНИГИ НА ИК "НОВАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ" ОТ БИБЛИОТЕКА "ЗВЪНТЯЩИТЕ КЕДРИ"

Автор на книгите Владимир Мегре

1. "Анастасия"
2. "Звънтящият кедър"
3. "Пространство на Любовта"
4. "Сътворение"
5. "Кои сме ние?"
6. "Родовата книга"
7. "Енергията на живота"
8. "Новата цивилизация"

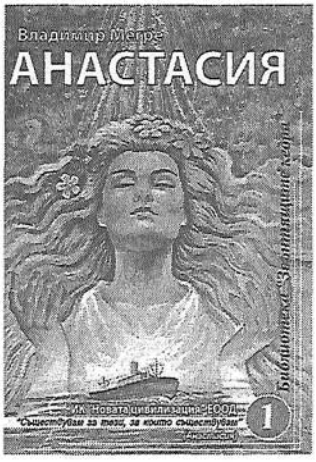

ОЧАКВАЙТЕ ОТ СЪЩАТА ПОРЕДИЦА

9. "Обредите на любовта"

Заявка и поръчка на горепосочените книги може да направите на телефони: 02/962 16 85; 0888 693 359, както и на e-mail: kvantov_prehod@dir.bg

Книгите се разпространяват във верига книжарници "Хеликон", "Пингвините", "Сиела", "Нанси" и в книжните борси "Болид" и "Искър".

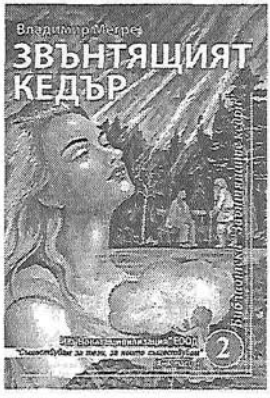

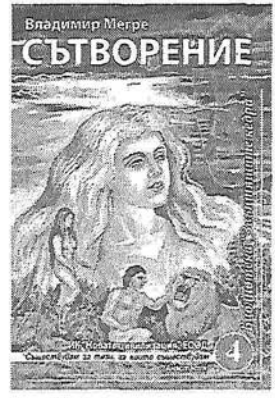

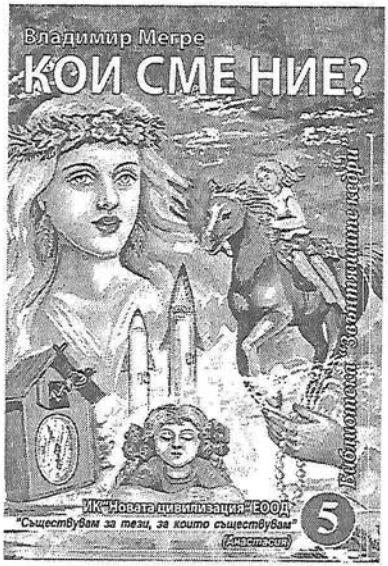

Заявка и поръчка на горепосочените книги може да направите на телефони: 02/962 16 85 ; 0888 693 359, както и на e-mail: kvantov_prehod@dir.bg
Книгите се разпространяват във верига книжарници "Хеликон", "Пингвините", "Сиела", "Нанси" и в книжните борси "Болид" и "Искър".

Година VII • брой 7 • 11 - 17 април 2011 г. • Цена 0.70 лв. Излиза всеки понеделник

КВАНТОВ ПРЕХОД

Часът на определеното отдавна време идва. Към него енергиен щит ще активира **Портала 11:11**

ЧОВЕКЪТ Е ТЕЧЕН КРИСТАЛ, КОЙТО ТРЯБВА ДА КОНДЕНЗИРА И ДА ИЗЛЪЧВА

ЛЮБОВ-СВЕТЛИНА

Интервю с Красимир Куртев – Алоф

- Г-н Куртев, много послания, приети от Възнесени учители, говорят за 11-я час и за Портала 11:11. Какво се крие зад тези цифри?

- Зад въпросните числа се крие код, който е залегнал във всички свещени книги и апокрифи. В християнството е застъпен като периода от време, наречен „Денят". Ето какво казва Библията за него: „Защото, ето, иде денят, който ще гори като пещ; И всичките горделиви, и всички, които вършат нечестие, ще бъдат плява. И тоя ден, който иде, ще ги изгори, Казва Господ на Силите, Та няма да им остави ни корен, ни клонче". (Малахия 4:1).

Ислямът пък го нарича „Часът": *„Часът е обещаният им срок. Часът е най-злочестият и най-горчивият".* (Сура Луната, Ал – Камар, аят 46).

СТР. 2-3

Лихвата управлява икономиката и предизвиква кризите. За да се предпазим, трябва да познаваме

ПРИРОДАТА НА ПАРИТЕ

Силвио ГЕЗЕЛ
1911 г

Металната монета днес е съществено нещо, идентично на парите, с ко... продуктите в античността. З... равяни от развалините на А... тген, са приемани повсеме... свободно заедно с парите ... Европа и Америка. Отдели... разлика в чистотата на злат... нети с печата на римски имп... килограм монети с печата ... нетен двор. Нашите пари и... теристики на парите, които ... от Спарта. Може би парите ... институция, която е трябва... непроменена от античност... Но знанията ни за природ... никакъв начин не са съразм... лика античност. Ликург е при... направени от скъп метал, р...

ДИАМАНТ

р. алмаз: а. diamond; ф. diamant; и. diamante.

Допреди около 150 години диамантът със своя силен блясък и магическо въздействие върху хората е бил смятан за особен елемент - много твърд, неразтворим в киселини и основи, с неустановен химически състав. Сега вече знаем, че този камък е една от 5-те модификации на самороден въглерод и съдържа само един елемент „С". Другите са вълнища, гагат, графит и шунгит. Но прозрачните и сияещи диаманти освен въглерод съдържат и различни примеси в много малки количества - Si, Al, Ca, Na, Mg, Mn, B, Cr, Ti, Fe, Ba, Cu и по-редко Sr, Co, Zn, P, Sd, La, Lu, Pt, Au,

В каталога на РП нашият номер е 618

Каталожен №618

Уважаеми читатели!

КВАНТОВ ПРЕХОД - национален седмичник, е правоприемник на в. "Родово имение". ОТИДЕТЕ В НАЙ-БЛИЗКАТА ПОЩА!

Има и редакционен абонамент на тел.: 02/962 16 85 или 02/962 16 86.
За контакт: 02/962 16 85 или 02/962 16 86
E-mail: kvantov_prehod@dir.bg

*Днес идеите на **Силвио Гезел** се разпространяват от **проф. Маргарет Кенеди**, чиято книга **"Пари без лихва и инфлация"** излиза през 1987 г.*

В настоящото издание публикуваме една статия и съкратен вариант на книгата на Маргарет Кенеди.

Преди 100 години Силвио Гезел (1862-1930) в книгата си "Естественият икономически ред чрез свободна земя и свободни пари" сочи, че съществуването на лихви във финансовата система на държавата е главна причина светът да се развива "неустойчиво", т. е., че лихвата е рак на обществото. Цялата работа се състои в това, че още преди 100 години Гезел дава "лекарство" срещу този "рак", а през 1932 г. в гр. Вьоргл (Австрия) това "лекарство" е успешно изпробвано в продължение на една година...

Професор Джон Кейнс през 1935 г. пише: "Аз мисля, че бъдещето ще научи много повече от Духа на Гезел, отколкото от Духа на Карл Маркс".

В света на икономистите името на Силвио Гезел играе ролята на въжето в дома на обесения...

Между многото привърженици на идеята за премахването на лихвата са: Аристотел, "Библия", "Коран", Тома Аквински, Мартин Лютер, Хенри Форд, Рудолф Щайнер, Морис Але (1911-2010, Нобелов лауреат 1988 г.) и Владимир Богданов. Благодаря!

Владимир Богданов

9 789548 365505

Цена 7 лв.